

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Πέτα, Ἄγάπη, στὰ οὐράνια καὶ χαρέτα
 Τὴ μάνα μου καὶ δείχ'της τὰ φτωχά μου
 Τοῦτα τραγοῦδια κ' ἔπειτα ἐδῶ χάμου
 Βλογημένα ἀπὸ αὐτὴν ξανάφερε τα'
 Μ' ἓνα χαμόγελό της χρύσονέ τα,
 Καὶ σὰν πετράδια ἀτόφωτα, σὰν ἄμμου
 Χρυσοῦ κλονιὰ χαρὲς καὶ βάσανά μου
 Θὰ γυαλίσουν μὲς τ' ἄτεχνα σονέττα.
 Σὰν ἀγκύονα, Ἄγάπη, μὲ φτεροῦγες
 Ἄπλωμένες διαβαίνεις ἰριδένια
 Κατάστρωτες μὲ φῶς ἀνάρες ροῦγες
 Στῆς ζωῆς τ' ἄγριο πέλαο νεραϊδένια
 Χαρίζεις καλοσύνη, ὅθε φωλιάζεις,
 Καὶ μ' ὄνειρα οὐρανοῦ τὸ ἀσπρογαλιάζεις.

Σὰ βγεῖς στὸν πηγαμὸ γιὰ τὴν Ἰθάκη,
 νὰ εὐχῆσαι νᾶναι μακρὸς ὁ δρόμος,
 γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις.
 Τοὺς Λαιστρυγόνας καὶ τοὺς Κύκλωπας,
 τὸν θυμωμένο Ποσειδῶνα μὴ φοβᾶσαι,
 τέτοια στὸν δρόμο σου ποτέ σου δὲν θὰ βρεῖς,
 ἂν μὲν ἡ σκέψις σου ὑψηλή, ἂν ἐκλεκτὴ
 συγκίνησις τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα σου ἀγγίζει.
 Τοὺς Λαιστρυγόνας καὶ τοὺς Κύκλωπας,
 τὸν ἄγριο Ποσειδῶνα δὲν θὰ συναντήσεις,
 ἂν δὲν τοὺς κουβανεῖς μὲς στὴν ψυχὴ σου,
 ἂν ἡ ψυχὴ σου δὲν τοὺς στήνει ἐμπρὸς σου.

Νὰ εὐχῆσαι νᾶναι μακρὸς ὁ δρόμος.
 Πολλὰ τὰ καλοκαιρινὰ πρωῒα νὰ εἶναι
 ποῦ μὲ τί εὐχαρίστησι, μὲ τί χαρὰ
 θὰ μπαίνεις σὲ λιμένας πρωτοειδωμένους·
 νὰ σταματήσεις σ' ἐμπορεῖα Φοινικικὰ
 καὶ τὲς καλὲς πραγμάτειες ν' ἀποκτήσεις,
 σεντέφια καὶ κοράλλια, κεχριμπάρια κ' ἔβενους,
 καὶ ἡδονικὰ μυρωδικὰ κάθε λογῆς,
 ὅσο μπορεῖς πρὸ ἄφθονα ἡδονικὰ μυρωδικὰ·
 σὲ πόλεις Αἰγυπτιακὲς πολλὲς νὰ πᾶς,
 νὰ μάθεις καὶ νὰ μάθεις ἀπ' τοὺς σπουδασμένους.

Πάντα στὸν νοῦ σου νᾶχεις τὴν Ἰθάκη.
 Τὸ φθάσιμον ἐκεῖ εἶν' ὁ προορισμὸς σου.
 Ἄλλὰ μὴ βιάζεις τὸ ταξεῖδι διόλου.
 Καλλίτερα χρόνια πολλὰ νὰ διαρκέσει
 καὶ γέρος πιά ν' ἀράξεις στὸ νησί,
 πλούσιος μὲ ὅσα κέρδισες στὸν δρόμο,
 μὴ προσδοκῶντας πλοῦτη νὰ σὲ δώσει ἡ Ἰθάκη.

Ἡ Ἰθάκη σ' ἔδωσε τ' ὠραῖο ταξεῖδι.
 Χωρὶς αὐτὴν δὲν θ' ἀβγαίνεις στὸν δρόμο.
 Ἄλλα δὲν ἔχει νὰ σὲ δώσει πιά.

Κι ἂν πτωχικὴ τὴν βρεῖς, ἡ Ἰθάκη δὲν σὲ γέλασε.
 Ἔτσι σοφὸς ποῦ ἔγινες, μὲ τόση πείρα,
 ἤδη θὰ τὸ κατάλαβες ἡ Ἰθάκη τι σημαίνουν.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ

ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

Ἄνοιχτε στὰ τραπέζι ἀπλοχωριὰ
 γιὰ τὴν ὥριά,
 ποῦ μὲ τ' ἀψὸ
 κορμί θὰ μᾶς δειχτεῖ τὸ μελαψὸ

χορεύοντας· κι' ἀπὰ στὰ φειδωτὰ
 ψηφιδωτὰ
 ἀπλώστε, ὦ νιοὶ
 σκλάβοι, τὰ ρόδα σκίβοντας γυμνοί!

Καὶ φέρε σὲ κροντήρι ξομπλιαστὸ
 κρασί λιαστὸ
 κι' ἄλλο κρασί,
 ὦ μὲ τὰ δάχτυλα τὰ μικρὰ σύ!

Καὶ στίς κολόνες, ποῦ πρασινωπὰ
 κλαριὰ νωπά,
 κισσοῦ κλαριὰ
 μὲ τὰ κομμένα φύλλα καὶ τ' ἀριά

τίς ζώνουνε γιὰ τὴν καλὴ γιορτή,
 ἃς μπόῦνε ὀρτοὶ
 καὶ σιμωτὰ
 καθρέφτες μὲ στεφάνι' ἀσημωτὰ,

νὰ χιλιάζουν τὸ κάλλι της ἀχνὸ
 μὲς τὸν ἀχνό,
 ὅπου γι' αὐτὴ
 θὰ βγάψει ὅσο λιβάνι θ' ἀναφτεῖ!...

ὦ! ὑψώστε τὶς φωνούλες τὶς ψιλές!
τὶς ἀψηλές
δάδες, ὦ νιοί,
χαμηλώστε! τὸ ροῦχο τῆς ἀνοιεῖ

σκίζοντάς το· καὶ λάμπουν στὸ γερὸ,
τὸ λυγερὸ
κορμί, πὸν ἀγεῖ,
τὰ κρυφά, πὸν μὲ σπάνιο ἔχουν βραχεῖ,

νάρδο!... ὦ! μὲ τοὺς καπνοὺς τῆς κεφαλῆς,
— Φαλλῆς! Φαλλῆς! —
μὲ τὴν ὄρμη,
πὸν ἀκράτητο μᾶς κάνει τὸ κορμί,

ὡς θέλει κάθε σύντροφος λαμπρὸς
ἄς φερθεῖ μπρὸς
σ' ὄλους, ξηρὰ
χεῖλια δαγκάνοντας,—μὲ τὴ σειρά!...

Κ. Ι ΒΑΡΝΑΛΗΣ

EDGAR ALLAN POE

ANNABEL LEE*

Χρόνια καὶ χρόνια πῶχουνε περάσει!...
Σ' ἓνα βασίλειο, στὴν ἀκροθαλασιά
Ἐξοῦσε εὐτυχισμένο κάποιο κοράσι
—Τὴν Ἀνναμπέλα Λη θεὸ νᾶχετε ἀκουστά—
Κ' ἡ κόρη αὐτὴ δὲν εἶχεν ἄλλο στοχασμό,
Παρὰ νὰ μ' ἀγαπᾷ καὶ νὰ τὴν ἀγαπῶ.

* Κύττα στὴ λογοτεχνικὴ κίνηση σχετικὴ σημεῖωση τοῦ Περιοδικοῦ γιὰ τὴν Annabel Lee.

Ἦταν αὐτὴ μικρούλα, κ' ἤμουν παιδί,
Σ' ἐκεῖνο τὸ βασίλειο, στὴν ἀκροθαλασιά,
Μὰ δὲν ἐστάθη ἀγάπη τόσο τρυφερὴ
Σὰν τὴν ἀγάπη ποῦχα μὲ τὴν κορασιά·
Μιὰ τέτοια ἀγάπη, πὸν ὡς κ' οἱ ἀγγέλοι οἱ φτερωτοὶ
Μᾶς ἐξηλοφτονοῦσαν—μένα κι' αὐτὴ.

Γιὰ τοῦτο — πόσος πέρασε καιρὸς! —
Σ' ἐκεῖνο τὸ βασίλειο, στὴν ἀκροθαλασιά,
Συννέφιασε καὶ πῆρε ἀγέρας παγερός
Τὴν ὁμορφὴ Ἀνναμπέλα, τὴν κορασιά
Κ' ἡ ἀρχοντικὴ γενιά τῆς, ὄλοι μαζί,
Ἦρθαν καὶ μοῦ τὴν πῆραν κ' ἔφυγαν μακρὰ.
Σὲ μνήμα μοῦ τὴν κρύψανε βαθὺ
Σ' ἐκεῖνο τὸ βασίλειο, στὴν ἀκροθαλασιά.

Μᾶς ζήλευαν οἱ ἀγγέλοι, γιατί στὰ οὐράνια μέρη,
Δὲ ζοῦσαν σὰν ἐμένα καὶ τὴν κορασιά...
Ναί! καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο, (ποῖος δὲν τὸ ξέρει
Σ' ἐκεῖνο τὸ βασίλειο στὴν ἀκροθαλασιά;)
Συννέφιασε μιὰ νύχτα καὶ παγωμένο ἀγέρι
Τὴν Ἀνναμπέλα ἐνέκρωσε, τὴν κορασιά.

Μὰ εἶχαμε ἐμεῖς ἀγάπη πιὸ μεγάλη
Κι' ἀπ' ὅσους εἶχαν χρόνια πιὸ πολλὰ
Κι' ἀπ' ἄλλους, γνωστικώτερους μας πάλι·
Γιὰ τοῦτο, μήτ' οἱ ἀγγέλοι στὸν οὐρανὸ ψηλά,
Μήτ' οἱ κακοὶ δαιμόνοι, στὴ θάλασσα, βαθυά,
Μποροῦν νὰ μοῦ χωρίσουν τὴν ψυχὴ
Ἄπ' τὴ γλυκεῖα ψυχοῦλα τῆς Ἀνναμπέλας Λη.

Δὲ βγαίνει τὸ φεγγάρι κ' ὕπνος νὰ μὴ μοῦ φέρῃ
Στ' ὄνειρο τὴν μικρούλα τὴν κορασιά,
Μηδὲ προβαίνουν τᾶστρα, δίχως στὸ κάθε ἀστέρι
Νὰ ἰδῶ τῆς Ἀνναμπέλας μου τὴ ματιὰ
Κ' ἔτσι, τὴν κάθε νύχτα κοιμᾶμαι ἐγὼ στὸ πλάι
Τῆς ἀκριβῆς νυφούλας, πὸν χρόνια τὴ φυλάει
Κλεισμένη ὁ τάφος, πέρα, στὴν ἀκροθαλασιά,
Στὸ μνήμα, ὅπου βογγάει μιὰ θάλασσα πλατειά.

ΜΕΤΑΦ. ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΒΟΥΝΗ

ΕΠΙΘΥΜΙΕΣ

A.

Ἐπιθυμῶν ἢ ἡδονῆ
τῶν ξωτικῶν τὰ μάτια·
νύχτες ὀργίων σαλπίζουσι
θριαμβευτὲς οἱ πόθοι.
Λάγνοι ὀργιάζουν Σάτυροι
σὲ ἀνίερα κρεββάτια,
σὲ ῥίγη ἐρώτων μυστικῶν
τοῦ φεγγαριοῦ τὸ φῶς ἀπλώθη.

I

Ἐλάτε τώρα ὄνειρατα καὶ πάρτε με
καὶ σ' ἀναμνήσεις ἡδονῶν λικνίσετέ με.
Ἐπιθυμίες, ἐπιθυμίες κυκλώστε με
καὶ στῆς καλῆς μου τὴν κλίνη φέρετέ με.
Ποθῶ τὰ μάτια τῆς ἀγάπης μου
ποῦ ὁ πυρετὸς τῆς ἡδονῆς τὰ μισοκλείνει·
καὶ τὸ φιλί ποῦ καίει ποθῶ τὰ χεῖλη τῆς
τὰ χεῖλη τὰ γλυκὰ ποῦ ἔχει ἐκείνη.

II

Σιλάβος σου ὠραία καὶ πιστικὸς
βαδίζω πρὸς τὸ κάθε πέρασμά σου·
στὴν ἀλαζωνικὴ ὠμορφιά σου,
θυμιαμάτων τὸ κορμί μου καπνός.
Καὶ νὰ σὲ φτάξω, βούλομαι, καὶ ν' ἀποχτήσω
τὴν ἀνήποτες τῶν ἐρώτων θυσιές·
φιλιὰ τὸ ῥόδινο κορμί σου νὰ γεμίσω
καὶ νὰ μεθύσω στοῦ ἰδρώτα σου τὴν εὐωδίαν.
Καὶ σὲ μιὰ νύχταν ἀνεπάντεχη,
σὲ κύματα ἡδονῆς ν' ἀγγαλιαστοῦμε
καὶ κεῖ παντοτινὰ κι' ἀξέχαστα,
μῆτε νὰ ζοῦμε πιά καὶ μῆτε νὰ ποθοῦμε.

III

Τὴ μιὰ βραδύα, ποῦ ἀθέλητα
τὰ κλείσαμε τὰ μάτια
καὶ τὴν λαχτάρη ἤπιαμε
στὸ ἀλόγιστο ποτήρι,

νὰ τὴν ξεχάσω ἐγύρευσα
σὲ σιλικὴν κρεββάτια,
στῶν μεθυσμένων ἡδονῶν
τὸ λάγνο πανηγῦρι.
Κ' ἦρθαν τοῦ κάκου οἱ αὐγὲς
κ' ἐγύρισαν οἱ νύχτες·
τρεμουλιασμένα σέρνω τὰ
τὰ γόνα μου στὸ στρώμα.
Στοὺς ὕπνους τοὺς ληθαργικοὺς
σὰν τότε ἀλόγιστα ἦρθες
καὶ μὲ ξυπνοῦν τὰ ὄνειρατα
τῆς μιᾶς βραδυᾶς ἀκόμα.

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

M. ΚΑΛΥΒΙΤΗΣ

ΣΤΑ ΚΟΥΦΑ

Ἦσυχτοι, κάτω ἀπ' τὸ μισόφωτο
Ποῦ οἱ κλώνοι κάνουν οἱ ψηλοί,
Τὸν ἔρωτά μας ἄς γεμίσομε
Μὲ τὴ βαθεῖα αὐτῆ σιωπῆς.

Καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν ἄς λειώσομε,
Κάθε αἴσθησή μας σ' ἔκσταση ριγμένη,
Μὲς στὸ μαράζι ποῦ λιπόθυμο
Ἄπὸ τὰ ἐλάτια καὶ τὰ πεῦκα βγαίνει.

Καὶ σὺ μισόκλεισε τὰ μάτια σου,
Τὰ χέρια σταύρωσε στὸ στήθος,
Κι' ἀπ' τὴν καρδιά τὴν κοιμισμένη σου
Διῶξε τῶν σκέψεων σου τὸ πλῆθος.

Καὶ μόνοι ἄς ἀφεθοῦμε ξέγνοιαστοί
Μὲς στὴ γλυκειὰ πνοὴ ποῦ μᾶς κουνάει
Καὶ ποῦ ζαρώνει μπρὸς τὰ πόδια σου
Τῆς ξανθῆς γλῶσσης τὸ κύμα ποῦ γελᾷ.

Κι' ὅταν τὸ βράδι, πανηγυρικὸ,
Ἄπὸ τὰ μαῦρα δρυὰ γλιστροῖς,
Τοῦ ἔρμου μας ἀπελπισμοῦ φωνή,
Τ' ἀηδόνι θεὸ νὰ τραγουδήσῃ.

PAUL VERLAINE

ΜΕΤΑΦΡ. ΜΗΤΣΗ ΚΑΛΑΜΑ

Καὶ σοῦ εἶπα ἐγὼ—Μονάχη
Μιὰν ἀγριελιά
Ἡ ξέπνοη σιγοκινάει νοτιά
Στὴν ἔρημη ράχη.

Στοῦ πλατανιοῦ τὰ φύλλ' ἀργοχτυπᾷ
Μι' ἀριά ψυχάλα.
Ἄπόψε οἱ στείρες θλίψεις μου
Λεῖβονται στάλα στάλα.

—Κι' οἱ στοχασμοί μου σέρνονται
Σὲ σκοτεινὰ ταξείδια.
Στῶν καλαμιῶν τὰ φύλλα κρέμονται
Ἀνάγια τοῦ ψυχαλιτοῦ σταλίδια.

Κι' ὁ πόνος μου τώρα ὁ παλιὸς
Τὰ σωθικά μου σκάβει.
Ἄκου χτυποῦν, κάποιο σκεβρὸ
Στὴν ἀκροθαλασσιὰ χαλνοῦν καράβι.

II

Καὶ σοῦ ξανάπα—Τὰ λευκὰ
Στὸ μέτωπο μου φέρε χέρια,
Ἄκου στὸ μοναστήρι τῆς κορφῆς
Λυόνουν οἱ ψαλμουδιῆς σὰν ἀγοκέρια.

Τοῦ πεύκου ἡ σιγανὴ πηγὴ
Τὶς ὑστερονὲς ψυχομαχάει σταγόνες
Χάνονται τώρα οἱ πόθοι μου
Σὲ σκοτεινοὺς χειμόνες.

Κι' ὁ νοῦς μου τώρα θλιβερός
Λιμάνι νὰ σταθῆ δὲ βρῖσκει
Κύττα στὰ ἔρημα ἀπάνω κύματα
Οἱ μαῦροι τῶν συννέφων φεύγουν ἴσκιοι.

Α. ΑΚΡΟΘΑΛΑΣΣΙΤΗΣ

Κάποτε, θυμοῦμαι, συναναστρεφόμουνα μιὰ φιλενάδα σὰν δυὸ κουκούτσια μέσα στὸ φλοῦδι τοῦ ἀμύγδαλου. Ἔτυχε ξάφνου νὰ ταξειδέσω. Ἔστερ' ἀπὸ λίγο καιρὸ, σὰν ἐγύρισα πίσω, ἄρχισε νὰ μὲ μαλλώνει λέγοντας: Σ' ὄλο αὐτὸ τὸ μακρυνὸ διάστημα ποτέ σου δὲν μοῦστειλες μηνυτὴ. Ἀποκρίθηκα: Μ' ἐβασάνιζεν ἡ σκέψη πὼς τὰ μάτια ἐνὸς ταχυδρόμου θὰ φωτιζόντανε ἀπὸ τὴ θέα τοῦ προσώπου σου ἐνῶ ἐγὼ θάμουν στερημένος ἀπὸ μιὰ τέτοια εὐτυχία. Πῆτε στὴν ἀγαπημένη μου νὰ μὴ μοῦ ὀργίζεται μὲ τὴ γλῶσσα γιατί δὲν θὰ μετάνοιωνα ἂν τὸ ἐπιχειροῦσε καὶ μὲ τὸ ξίφος. Μὲ βασανίζει ἡ ζήλεια μήπως κανένας ἄλλος ἐχόρτασε τὰ μάτια του παρατηρῶντας σε, ἴσα με πού συνέροχομαι καὶ λέγω: Κανεὶς ποτέ ἀπὸ τέτοιο πρᾶμα εἶνε δυνατὸ νὰ χορτάσει;

Εἶδα ἓνα γραμματισμένο ἄνθρωπο ἐρωτημένο πολὺ μὲ κάποια. Εἶχε πέσει θῦμα τῶν ἐπιπλήξεων τῆς καὶ μοιλοῦντο φαινόντανε πὼς ὑπόφερε πάρα πολὺ τὸ ἀνεχόνταν μὲ μεγάλη ὑπομονή. Ἔτυχε περίστασι καὶ τοῦτα κάποτε μὲ συμβουλευτικὸ τρόπο: Γνωρίζω πὼς στὸν ἔρωτα σου μ' αὐτὸ τὸ πρόσωπο δὲν ἔχεις κακοὺς σκοποὺς, καὶ πὼς αὐτὴ ἡ φιλία σας δὲν βασίζεται σὲ σχέδιο ἐγκληματικόν· ἀλλὰ κ' ἔτσι πού ἔχουν τὰ πράγματα δὲν πάει στὴν ἀξία ἐνὸς γραμματισμένου νὰ ἐκτίθεται σὲ συκοφαντίες, καὶ νὰ ἀνέχεται τὴν ἀπαιδευσία τοῦ ὄχλου. Ἐκεῖνος ἀπάντησε: Αἱ φίλε μου, ἀπόσυρε τὸ χέρι τῆς ἐπιπλήξης ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ μανδύα τοῦ πεπρωμένου μου, γιατί συχνὰ κ' ἐγὼ ἐσκέφθηκα τὴ συμβουλή πού μοῦ δίνεις, κ' εὗρηκα εὐκολώτερο νὰ ὑπομένω βρισιῆς ἐξ αἰτίας τῆς παρὰ νὰ λησμονήσω τὴ συντροφιά τῆς καὶ οἱ φιλόσοφοι εἶπανε: Εἶνε λιγώτερο δύσκολο νὰ ὑπομένει κανεὶς τοὺς πόνους τοῦ ἔρωτα παρὰ νὰ ἐμποδίζει τὸ μάτι του νὰ κιντάρει ἓνα ἀγαπημένο πρᾶμα:—«Ὅποιος δώσει τὴν καρδιά του σὲ ἀπατεῶνα ψυχὴ βάζει τὸ γένη του ἢ τὴν ὑπόληψη του στὰ χέρια ἄλλου. Ἐκεῖνο τὸ πρόσωπο πού δὲν μπορεῖς νὰ ὑπάρξεις δίχως αὐτό, ἂν σοῦ φερθεῖ ἀσχημα, πρέπει νὰ ὑπομένεις. Ἡ ἀντιόπη, πού ὀδηγίεται μ' ἓνα σπάγγο δὲν μπορεῖ νὰ περιορισθεῖ ἀπὸ δῶ ἕως ἐκεῖ.—Μιά μέρα ἐκλεισα συμφωνία μὲ τὴν ἐρωμένη μου· πόσο συχνὰ ἀπὸ τότε ἐζήτησα τὴ συχώρησή της! Ἐνας ἐραστής ποτέ του δὲν ἀπαιτεῖ ὄρους ἀπὸ τὴν ἐρωμένη του. Ἀφέθηκα σ' ὅ,τι ἐπιθυμοῦσε κείνη, εἴτε γιὰ νὰ μὲ φωνάζει μὲ καλωσύνη κοντὰ της, εἴτε γιὰ νὰ μὲ διώξει μὲ δυστροπία, ὅπως ἐνόμιζε καλλίτερα ἢ ἐπειδὴ ἔτσι τὸ ἤθελε γιὰ εὐχαρίστησή της».

Ἐρώτησαν ἓνα νομομαθὴ καὶ τοῦπαν: Ἄν ἓνας ἄνθρωπος ἐκάθιζε σ' ἓνα ξεχωριστὸ δωμάτιο μὲ μιὰ πεντάμορφη κόρη, κ' ἐκλεισαν οἱ πόρτες καὶ οἱ ὑπηρετὲς τῆς πῆγαναν νὰ κοιμηθοῦν, ἢ δὲ ὄρεξη του τὸν κεντοῦσε καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς ἡδονῆς τὸν ἐκυρίαυε, ὅπως λέν οἱ Ἀραβες:—Οἱ κουρμάδες ὄριμες κ' ὁ φύλακας προσκαλῶντας μας νὰ φάμε,—θὰ ἦταν δυνατὸν ἀπὸ σεμνότητα νὰ ξεφύγει τὸν πειρασμὸ τῆς; Ἐκεῖνος ἀποκρίθηκε. Ἄν ἡμποροῦσε ν' ἀνθέξει στὰ χὰιδία τῆς κόρης δὲν θὰ ἀπόφευγε τὸ σκάνδαλο τοῦ συκοφάντη:—«Γιατὶ ὅσο καὶ νᾶνε ἓνας ἄνθρωπος ἀσφαλισμένος ἀπὸ τὸ κακὸ τῆς ἰδικῆς του σαρκικῆς ἐπιθυμίας, πάλι δὲν μπορεῖ νὰ

γλυτώσει από τὸ κακολόγημα τῶν ἐχθρῶν του»—Εἶνε δυνατόν νὰ ὑποτάξῃς τὸ πάθος σου ἄλλὰ τῇ γλώσσᾳ τοῦ ἀνθρώπου δὲν μπορείς νὰ τὴν περιορίσεις. Μὲ μετάνοια μπορεί νὰ ἀποτρέψει τὴν ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἄλλὰ δὲν μπορεί νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὴν συνοφαντία τῶν ὁμοίων του.»

SAADI

ΜΕΤΑΦ. Γ. ΠΟΥΛΑΚΗ

Κ Α Σ Α · Ι · Δ

ΤΟ ΝΥΧΤΙΑΤΙΚΟ ΦΙΑΛΙ. — Μὲ τὰ δύο μου χέρια πῆρα τὸ κεφάλι της. Καὶ σὰν μέσα σὲ ὕδρια, ἔχουσα τὸ γλυκὸ ποτὸ τοῦ ἔρωτα μου.

Ποῖς θὰ τῷλεγε πὼς ἡ μικροῦλ' αὐτὴ ὕδρια μπορούσε νὰ χωρέσει τόσον ὕγρὸ ;

Ἡ αὐγὴ πρόβαινε κι ὅλας στὸν οὐρανὸ, ὅταν ἐχωρίζονταν τὰ χεῖλια μας.

Ο ΑΣΤΡΟΝΟΜΟΣ. — Ὁ ἀστρονόμος Ἰμπραΐμ εἶνε πολὺ σοφός. Γνωρίζει σὲ ποῖο σημεῖο τ' οὐρανοῦ διευθύνεται κάθε κομήτης μὰ δὲν εἰξεύρει ποῦ σμίγει κάθε βράδυ ἡ γυναῖκα του τὸν ἀγαπητικὸ της.

ΥΣΤΕΡΑ. — Κοιμότανε στὴν ἀγκαλιά μου. Γιὰ νὰ τὴν προφυλάξω ἀπ' τὴ βραδυάτικη δροσιά, ἔλυσα μὲ προσοχὴ τὰ μαλλιά της στὸ στήθος.

Τριγύρω μας, στὸ χορτάρι, τὰ ζωῦφια ἕνα-ἕνα ξανάπιαναν τὸ μουσικὸ τραγούδι τους.

Αὐτὴ τὴν ὥρα, οἱ μαννάδες νανουρίζανε κι αὐτὲς τὰ μικρὰ τους κοράσια.

Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ. — Κ' ἐβλεπα στὰ μάτια σου τὸν τρόμο τῶν παρθένων . . . Τέλος ἐφίλησα τὸ γέλιο σου.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΦΙΑΛΜΑ. — Εἶταν ὄρθια κοντὰ μου. Τὴν ἐκύταξα ὡς τὰ τρίσβαθα τῆς ψυχῆς της καὶ τῆς ἔπιασα τὰ χέρια. Σφαλώνοντας τὰ μάτια, μοῦ πρόσφερε τὸ μάγουλο της.

Τὸ διψασμένο ταξιδιώτη τὸν ἀρκοῦνε τὰ ὀπωρικά ὅταν ἔχει σιμὰ του μιὰ βρουσούλα ;

ΤΟ ΛΟΥΤΡΟ. — Μὲ σηκωμένα τὰ φρύδια καὶ τὸ στόμ' ἀνοιχτὸ ἐβλεπε τὸ ρεῦμα νὰ συνεπαίρνει τὸ φόρεμα σου ποῦ ξέφυγε ἀπ' τὰ χέρια σου.

Πέρασα τὴν ἀκροποταμιὰ καὶ σοῦ φώναξα : « Καίρε, ὦ κόρη τοῦ Μπακίλι ἡ εὐτυχία νάνε πάντα μαζί σου.»

Μοῦ ἀποκρίθηκες : « πὼς εἴμπορῶ νὰ εἶμαι εὐτυχισμένη ; Κύτταξε τὸ φόρεμα μου πάνου στὸ ρεῦμα . . . »

Ὁ ποιητὴς διαλέγει τὶς περιστάσεις, καὶ σοῦ εἶπα : « Κόρη τοῦ Μπακίλι, ἡ εὐτυχία νάνε μαζί σου. Ἡ νιότη σου μοιάζει μ' αὐτὸ τὸ φόρεμα σου ποῦ τὸ σέρνει τὸ ρεῦμα. Κάθε μέρα ἀπομακρύνεται ἀπὸ σένα καὶ κανένα χέρι δὲ θάξερε νὰ τὴν σταματήσει. Μὴ χάνεις τὸν καιρὸ σου κυττάζοντας τὸ νὰ χάνεται. Ἐλα ἐδῶ στὸν ἥσυχιο, νὰ σοῦ κάνω ἐγὼ ἕνα φόρεμα ἀπὸ χάϊδια.

ΜΕΤΑΦ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΠΑΡΓΑ *

* Κῦττα σχετικὰ στὴ Λογοτεχνικὴ Κίνηση.

Γιὰ κάθε διάθεση τῆς ψυχῆς μας ὑπάρχει, καὶ ἀπὸ μιὰ ξεχωριστὴ τοποθεσία ποῦ συμφωνεῖ μ' αὐτήν. Οἱ πλούσιοι κῆποι γιὰ τὶς ξεπεσμένες ὑποστάσεις τῆς κοινωνίας. Τὰ ψηλὰ βουνὰ γιὰ κείνους ποῦ φέρουν στὰ στήθια τους συντρίμματα ἐλπίδων, τοὺς ἀδύνατους. Καὶ ὅλες οἱ θορυβώδεις καὶ σκοτεινὲς ψυχῆς ἐκείνων ποῦ εὐρίσκουν ὅτι ἡ ζωὴ ἔχει πολὺ στενὰ ὄρια γιὰ τὴν ψυχὴ τους ποῦ εἶνε ἄρρωστη ἀπὸ μεγαλοφυΐα, πλησιάζουν τὰ λιμάνια μὲ τὶς πέτρινες προκυμαῖες, ὅπου ἡ νοημοσύνη τοῦ ἀνθρώπου κατώρθωσε νὰ μεταμορφώσει τὴ φύση. Ἐκεῖ μὲ τὴ σειρά τῶν αἰσθήσεων ποῦ δίνει τὸ ἄπειρο μακραίνουν τὰ ὄρια τῆς ζωῆς, ποῦ εἶνε στενοχωρημένη ὀλοῦθε ἀπ' τὴν ἀνία.

Ἐσύχναζα σ' ἐν' ἀπ' αὐτὰ τ' ἀνατολίτικα λιμάνια, ὅπου ἡ ζωὴ παρουσιάζεται σὲ ἀτέλειωτη ποικιλία. Ἄνθρωποι λογιῆς χρωμάτων ποῦ ἔρχονταν ἀπὸ διάφορες πολιτείες. Ἄλλοι εἶχαν στὰ μάτια τὸ γαλάζιο τῶν τροπικῶν, ἄλλων ἐκαθρέφτιζαν τὸν ὀμιχλώδη βορεινὸ οὐρανὸ. Ναυτικοὶ ποῦ ἔμασούσαν καπνὸ, ἐκάπνιζαν σιγαρέτα μὲ ὄπιο, κινέζοι καὶ κορεάτες ποῦ καταβρόχθιζαν ὀπιόζαχαρώδεις ἐνώσεις, εὐρωπαϊοὶ ποῦ ἔρρουφοῦσαν ἀψέντι καὶ κορωνίδα τὰ δυστυχισμένα καὶ τραγικὰ ὄντα ποῦ συρριανίζουν στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη χώρα τὴν ἀνεξήγητη νοσταλγία τους. Γλῶσσες ἄγνωστες. Πλοῖα μὲ χοντροκομμένη ἢ εὐγενικὰ ἀρχιτεκτονικὴ, ποῦ στὸ δάσος τῶν καταρτιῶν τους ἐβάραινε μιὰ ὥρα ἀσάλευτη σὰν τὴν Αἰωνιότητα.

Εἶτανε μιὰ ἀπὸ τὶς γιορτάσιμες μέρες, ποῦ ὁ δουλευτὴς συνθηκολογεῖ, γιὰ λίγο, μὲ τὴ ζωὴ ποῦ στέκεται ἀντίκρου τοῦ ἀνεξιλέωτου ἀντίμαχη, καὶ προσπαθεῖ μὲ τὸ κρασί νὰ παρατείνει μιὰν εὐχάριστη ἐντύπωση τῆς ζωῆς, ποῦ τόσο σπάνια τὴ δοκιμάζει. Θέλει νὰ σκοτώσει τὸν καιρὸ ποῦ τοῦ θυμίζει ὅτ' εἶνε μόνος καὶ ἀνυπεράσπιστος μέσα στὶς ἀθλιότητες τῶν παγκόσμιων νόμων.

Ἡ μυρωδιά τοῦ κατραμιοῦ ἔμπαινε δυνατὴ καὶ μεθυσιτικὰ στὰ στήθια μου. Εἶταν ἡσυχία τόσο ἀπόλυτη ποῦ ἀκούγονταν ἡ ζωὴ ὅλου τοῦ μικρόκοσμου π' ἀκολουθεῖ τὴν ἴδια μοῖρα μ' ἐμᾶς, παρ' ὅλη τὴ μικροσκοπικότητα τῶν ὑπάρξεων τους. Τὰ ἐμπορεύματα δὲν ἀνέβαιναν ἀπὸ τὶς προκυμαῖες εἶτε ἀπ' τὶς μεγάλες βάρκες στ' ἀμπάρια, συνοδεμένα ἀπὸ τὴ δαιμόνια μουσικὴ τῶν βαρούλων καὶ τὸ σφύριγμα τοῦ ἀτμοῦ ποῦ ἀσθμαίνει μὲ ἀγωνία. Τ' ἀμάξια ποῦ γλυστρᾶν μὲ βαθειοὺς τριγμοὺς πάνου στὶς γραμμὲς τους, ἡσυχάζουνε στὰ μεγάλα ὑπόστεγα, καθὼς καὶ ὁ ἠλεκτρικὸς σιδηρόδρομος ποῦ περνάει

φορτωμένους κάρβουνα πάνου από τὰ κατάρτια τῶν πλοίων. Ἄλλες μέρες, τὰ σίδερα πού πέφτουν ψηλάθε στο λιθόστρωτο, τὰ μικρά χερσάμαξα με τίς χοντρές καί σιδερένιες ρόδες, πνίγουν με τὸ θόρυβο τους τὸ μονότονο καί ἀποκαρδιωτικὸ τραγοῦδι, πὸν μεταμόρφωσε τὴν ἀγωνία του ὁ δουλευτής.

Στὸ φθινοπωριάτικο οὐρανὸ ἐκείνης τῆς μέρας, οἱ λάμπεις τοῦ ἡλίου σέρονταν με νωχέλια στὰ στρώματα τῆς ομίχλης κ' ἔπεφταν στὴ γῆς κατεβάζοντας μαζί τους πλῆθος θύμησες καί μάταιες ἐλπίδες στὴν ἡρεμὴ καί θλιμμένη ψυχὴ μας κ' ἐνῶ θαρροῦμε ὅτι ἡ σκέψη μας εἶνε ἀδιάφορη γιὰ κάθε κίνημα τῆς ζωῆς ἔρχονται ξαφνικά καί ἀκάλυστες νὰ μᾶς πικράνουν.

Ἐκεῖ, σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ λιμανιοῦ, σιμὰ στὰ καρβουνιάρικα, ἐψήλωνε τεράστιος σωρὸς ἀπὸ σκούπιδα. Μιὰ τρύπα στενὴ καί μακρὰ χρησίμευε γιὰ νὰ περνάει τὰ βράδνα του ἓνα ἀπὸ τὰ πλάσματα ἐκεῖνα πού κανεῖς δὲν εἰξεύρει πῶς ἦρθαν στὴ ζωὴ ἔχτος ἀπ' αὐτὸν πού ἐνώθηκε με τὰ πλῆθη καί κατώρθωσε νὰ ζήσει τίς χαρὲς καί τίς θλίψεις τους.

Ἐἶταν ὄραϊο παιδί, γεννημένο ἀπὸ ἔνωση ἐρωτικὴ καί ἡ μορφὴ του εἶχ' ἓνα πένθος, τὸ αἰώνιο πένθος τῶν ἀπόκληρων τῆς ζωῆς, πού ἡ ἔλλειψη ἀρμονίας στο ντύσιμο τοῦ ἔδινε βαθύτερο χαρακτήρα. Δὲν εἰξευρε ἂν ἔπρεπε νὰ γελᾷ ἢ νὰ κλαίει, δὲν ἐγνώριζε ποιά εἶταν ἡ ἐξωτερικὴ ἐκδήλωση τῆς χαρᾶς ἢ τῆς λύπης, ἀφοῦ δὲν εἰμποροῦσε νὰ σχηματίζει ἰδέα μήτε γιὰ τὴ μιὰ μήτε γιὰ τὴν ἄλλη. Πάντα ὁ ἴδιος. Σιωπηλὸς ἔσερνε βαρῶν τὰ βήματα του στίς προκυμαῖες καί μονάχα ὅταν ἔρχονταν στὴν τρύπα του κανένας ποντικὸς γιὰ νὰ ψαχουλέψει τὰ σκούπιδα, τότε χωρὶς νὰ ξεύρει γιὰτί τοῦρχονταν νὰ πεταχτεῖ ὄρθιος, νὰ μιλήσει, νὰ τοῦ πεῖ πολλὰ πράγματα, μὰ ἐκεῖνος μόλις ἐσάλευε ἐτρούπωνε σκιαγμένος στὴν πρώτη χαραμάδα τοῦ λιθόστρωτου. Ποτέ, ἡ ἐξωτερικὴ κευση μᾶς σκέψης χαρούμενης ἢ θλιβερῆς δὲν ὑπάκουσε στον πρωτόγονο νόμο πού μεταμορφώνεται σὲ ρυθμὸ. Κάτι τὸ ἐπιβλητικὸ, σὰν μοῖρ' ἀνεξιλέωτη ἐβάραινε με ὅλο τὸν ὄγκο τῆς στο εὔμορφο στόμα, πού εἶταν καί ἀπ' ἐδῶ καί ἀπ' ἀκεῖ χαραγμένο ἀπὸ μιὰ βαθειὰ ρυτίδα καί τὸ κρατοῦσε πάντα σχεδὸν ἀσάλευτο. Ὅπως στὰ μαῦρα νερά ἀπὸ τὸ πολὺ βάθος, πού κοιμούνταν ὀλόγυρα στίς σκάφες τῶν πλοίων, περνοῦσαν πάνωθε τους φευγαλέες ἀλλὰ θαυμάσιες ἀνατριχίλες ἀπὸ φῶς κ' ὁμορφιά, ἔτσι, πλούσια ἐφάνταζαν τὰ μάτια του πού κινῶνταν μέσα στίς κόγχες τους κανονικά καί ἀργά, σὰν ἐκεῖνον πού δὲν καταλαβαίνει σὲ τί θὰ τοῦ χρησίμευε νὰ

περπατῆξει γληγορότερα. Με τὴ συνήθεια, τοῦ φάνηκε πῶς ἡ ζωὴ εἶνε ὁμοιόμορφη, μιὰ μακρινὴ συνέχεια ἀπὸ μέρες καί νύχτες, καί εἶχε σχεδὸν ἀντιληφθεῖ ὅτι καμμιά ἀπὸ τίς ἐπιθυμίες του, ἂν κατώρθωνε κάποτε νὰ δημιουργήσει, δὲν εἰμποροῦσε ν' ἀλλάξει τὸ δρόμο πού ἀκλουθοῦσαν. Ἐἶταν σὰ μιὰν ἄρνηση τῶν νεύρων νὰ τοῦ παρουσιάσουν τὴ ζωὴ. Ἐκόντευε νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ κάθε νοημοσύνη. Τέλεια ἠθικὴ καταστροφή.

Δὲν ἔμοιαζε καθόλου τίς φαρμακωμένες ὑπάρξεις, πού κατορθώνουν νὰ δημιουργήσουν ἀτμόσφαιρα εἰρήνης ὀλόγυρα τους με μιὰ μεγάλῃ προσπάθεια τῆς θέλησης, ἀφοῦ ἐμελέτησαν τὴ ζωὴ καί ἀντελήφθησαν ὅτι εἶνε σκληρὴ καί ὅμως εἰμπορεῖ νὰ ζεῖ κανεῖς. Αὐτὸς καί ἡ ζωὴ δὲν γνωρίζονταν. Ἐχθρα δὲν ὑπῆρχε ἀνάμεσο τους, ἀπλούστατα, τέλεια ἄγνοια, σὰ νὰ φοροῦσαν τὰ μυθικὰ κράνη πού ἔκαναν ἀόρατους τοὺς θεοὺς καί τοὺς ἥρωες. Ποτέ του δὲν σκέφθηκε σοβαρὰ νὰ ζητάσει τὴ ζωὴ, ὅπως κανεῖς δὲν θὰ ζεταῖε ποτέ τί ἔκρυβε μέσα στὴν ψυχὴ του, κανεῖς ποτέ δὲν θάχε τὴν περιέργεια νὰ κτυτᾷξει ἂν θάβγαινε μιὰ μέρα κανένα ἄνθος λωτοῦ ἀπ' αὐτὰ τὰ θολωμένα καί λασπερὰ νερά.

Καί ἔως ἐδῶ δὲν θὰ κινούσε τὸ ἐνδιαφέρον παρὰ μόνον ἐκείνων πού κάποια ἔλλειψη ἐγκεφαλικῆς ἰσορροπίας τοὺς καταδίκασε νὰ ζητᾶνε τὸ τέλειο μέσα στὴ δυσαρμονία τῆς ζωῆς. Ἐνας τύπος πού τὸν ὑποψιαζόμαστε οὐδέτερο γιὰτί δὲν παρουσιάσθηκεν εὐκαιρία νὰ μετροῦσανμε ὡς πού φθάνει ἡ ἐνέργεια τοῦ νευρικοῦ του συστήματος. Μὰ ἡ ζωὴ πού εὐχαριστεῖται νὰ δημιουργεῖ ἀκατάπανστα δράματα με τίς ἄθλιες ὁρμὲς τῆς ψυχῆς μας ἠθέλησε νὰ τοῦ ὑποβάλλει ἀγάπη γιὰ τὴν κόρη τοῦ φύλακα τοῦ μεγάλου φαναριοῦ.

Θὰ νόμιζε κανεῖς, ὅτι ὅπως πολλὲς φορὲς μιὰ λέξη, ἔστω καί μονοσύλλαβη, δίνει ὠθηση σταθερὴ στὴν ψυχὴ πού κυμαίνεται ἀναποφάσιστη, ἔτσι καί τὸ αἶσθημα πού κατώρθωσε νὰ γνωρίσει, ἐπειδὴ εἶνε τὸ πλέον ὀξὺ ἀπ' ὅλα τὰ συναισθήματα πού ἔχονε ἄμεση ἐπίδραση στὴ ζωὴ, θ' ἀνάγκαιε τὴν ψυχὴ του νὰ ἔμπει στὴν κανονικὴ τροχιά τῆς. Ὅλος διόλου τ' ἀντίθετο. Ἐνοιωθε τὸν ἑαυτὸ του πιὸ σκορπισμένο ἀπὸ πρὶν καί πιὸ δειλιασμένο, δὲν εἰμποροῦσε νὰ συγκεντρώσει τὰ διάφορα συναισθήματα γιὰ νὰ δημιουργήσει τὸ πάθος του. Καί θάμνησκεν ἔτσι, γιὰ πάντα ἡ κλίση του ἐντελῶς ἀχρωμάτιστη, ἂν δὲν ἔβλεπ' ἓνα μεσημέρι τὴν κόρη νὰ λούζεται, ἐνῶ ἡ λαῖρα ἔψενε τίς πέτρες κ' ἐφλόγιζε τὰ αἵματα. Μὰ ἐνῶ ἐχαιδολογιόνταν πάνου στὴν ἄμμο, μιὰ μικρὴ πέτρα ἄγγιξε τὸ δέριμα τῆς πού γιάλιζε σὰν τὴ θάλασσα

τὸ μεσημέρι πὸν πέφτανε κάθετες οἱ ἄσπρες καὶ πηχτὲς ἀχτίδες τοῦ ἥλιου, κ' ἓνα μικρὸ ματωμένον γαυροκόκκινο φάνηκε πολὺ πάνω ἀπ' τὸ γόνα. Μὰ πάντα θὰ ὑπάρχουνε περίεργα καὶ προσεχτικὰ μάτια γιὰ νὰ κνττάζουνε τὴ γυναίκα πὸν λούζεται. Σ' αὐτὴ τὴν περίσταση τὴν παραμόνευαν τὰ μάτια τοῦ ναυτῆ πὸν ἔφερε μετὰ τὴν βάρκα του, κάθε δυὸ μέρες, τὰ τροφίμα στὸ φανάρι, καὶ μόλις τὴν εἶδε πὸν πονοῦσε τὴ λυπήθηκε, κ' ἔτσι ἀπὸ οἶκτο, ἔτρεξε κ' ἔμαυλοῦσε τὸ αἷμα πὸν ἔρρεεν ἀπ' τὴ μικρὴ πληγὴ. Στὴν ἀρχὴ γλώμιασε γιὰ τ' ἄξιαφο συνάπτημα. Μὰ ὅσον ἔκαιγαν πῶτερο τὰ μάγουλα του τὸ δέρμα της τόσο ζαλιζόνταν, ὥσπου στὸ ὕστερο, ἔσκυψε καὶ τὸν ἐδάγκασε βαθειὰ στὸ λαιμό, ἴσως, ἀπὸ τὸν πόνο τῆς πληγῆς. Τὰ στήθια της ἔμοιαζαν δυὸ μικρὰ περιστέρια πὸν τρέμουν τὴν ὥρα πὸν ἔτοιμάζονται νὰ πετάξουν. Οἱ φλέβες της ἐβούύζαν στὸ γαλάζιο πέρασμα τους σὰν μελίτσια καὶ μ' ἓνα ἀνοιξιάτικο χαμόγελο πὸν ὑπόσχεται πολλὰ ἐκύλισαν πάνω στὴν ἄμμο, ἐνῶ ἡ ζέστη ἀδιάκοπα ἐφούντωνε.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔλαμψαν τὰ μάτια του, σὰ νὰ συγκεντρώθηκε κάποια ἐνέργεια ζωῆς, ἤθελε νὰ δεῖξει τὰ δόντια σὰν τὸ σκύλο πὸν κατάλαβε πῶς τοῦ ἀρπάξεν τὸ κόκκαλο, ἀλλὰ μόλις ἔκαμε τὸ πρῶτο πήδημα γιὰ νὰ ριχτεῖ στὴ θάλασσα τοῦ φάνηκε ἀνώφελο κάθε κίνημα, γιὰ τὸ ἔλειπε καὶ αὐτὸ ἀκόμα τὸ ἐνοστιχτο πὸν ὀδηγεῖ πολλές φορὲς τὴ θολωμένη λάμψη τοῦ μυαλοῦ. Ἐκεῖνοι, σὲ λίγο, ἐβγήκαν χαμογελώντας στὴ στεγνὴ ἄμμουδιά. Τὸ στόμα τους ἔμενε ἀνοιχτὸ γιὰ νὰ πάρει δυνατὴ ἀνάσα. Τὰ μάτια καὶ οἱ ἄκρως τῶν αὐτιῶν καὶ τῆς μύτης εἶταν ρόδινα, ἐνῶ στὰ μάγουλα γλυστοῦσε μιὰ χλωμάδα. Ὁλ' ἡ ὄψη τους εἶχε τὴν ἡδονὴ ἐκεῖνη πὸν μαντεύει ὁ παρατηρητὴς κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῶν ἀγαλμάτων πὸν ἐβγήκαν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ μεγάλου τεχνίτη. Ἐσέρνονταν μετὰ κόπο, καὶ μιὰ γλυκεῖα νύστα γεμάτη χάρη, ἐβάραινε τὰ βλέφαρά τους καὶ ἀδιάκοπα ἐσῆκωναν τὰ χέρια τους στὸ μέτωπο γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν κουρασμένη βλέψη ἀπὸ τὴν πυρωμένη ἀχτίδες, ἐνῶ τὰ γόνατά τους σὲ κάθε βῆμα ἐβάραιναν κ' ἐλύγιζαν χαριτωμένα.

Ἐσύρθηκε μετὰ κόπο ὡς τὴν τρύπα του, τινάζοντας μακρὰ μετὰ τὸ πόδι του ὅλα τὰ χαλίκια ποῦβρισκε στὸ δρόμο. Γιὰ πρώτη φορὰ αἰσθάνονταν ὅτι τοῦ ἔλειπε κάτι, ἀφοῦ γιὰ πρώτη φορὰ εἰμποροῦσε νὰ σιμώσει καὶ νὰ συγκρίνει δυὸ διαθέσεις τῆς ψυχῆς του. Ὡς ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ, τὸ παρελθὸν συγχίζονταν μετὰ τὸ παρὸν, τόσο πολὺ ὁμοιόμορφη εἶταν ἡ ζωὴ του, ὅμοια μετὰ τὴ θάλασσα πὸν ἔρχεται ἀπὸ τ' ἀγνωστὰ μάρη νὰ συντριφθεῖ στὸν κυματο-

θραύστη καὶ στὴς θορυβώδεις προκυμαῖες καὶ ὕστερα ν' ἀποτραβηχθεῖ μετὰ βῆμα ἀτακτης ὑποχώρησης πρὸς τὰ αἰώνια ἀγνωστὰ μάρη. Κάθε αἰσθημα ἐρριχτε στὴν ψυχὴ του γιὰ μιὰ στιγμὴ μονάχα τὸν ἦσκιο του, σὰν ἐκεῖνα τὰ σύγνεφα, πὸν ξεμοναχισμένα ἀρμενίζον στὰ πλάτη τ' οὐρανοῦ συρριανίζοντας τὸ διάφανο ἦσκιο τους στὰ χωράφια, στὰ σπίτια καὶ στὰ κεφάλια μας...

Οἱ ρόδινες λάμψεις σέρνονταν ἀκόμα στὸν ὀρίζοντα, ἀπομεινάρια μιᾶς δοξασμένης μέρας. Πόλεμος ὀρηκτικὸς γέρονταν μετὰ τῶν λογιῶν χρωματιστῶν, σὰν τὰ πάθη πὸν ἀναμεταξύ τους κηρύττονε ἀμείλιτο πέλεμο μέσα στὰ στήθια τῶν δύστηνων θνητῶν, στὴς ἐπίσημες δευτερεύουσες ὥρες, ὅπου ὅλη ἡ ζωὴ συμπυκνώνεται στὸ βάθος τῆς ψυχῆς των σὲ σύνθετα καὶ παράξενα αἰσθηματά. Ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἀνατολῆς ἓνας σκοτεινὸς γαλάζιος χρωματισμὸς ἀνέβαινε, λὲς ἴδιο τὸ βράδυ, πρὸς τὴ δύση. Καὶ σ' αὐτὲς τὴς στιγμῆς πόσον ἄγρια εἶνε ἡ νύχτα. Στὸ μαῦρο διάστημα βλέπομε καθρεφτισμένο τὸν ἑαυτὸ μας. Τὸν ξεχωρίζουμε σὰ μέσα σὲ καλειδοσκοπιο πολλαπλασιασμένο, τὸν αἰσθανόμαστε γεμάτο ἀπὸ θλίψεις καὶ κάπου-κάπου σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ ἀπὸ καμμιὰ ξεχασμένη χαρὰ. Μισοῦμε τὴ σκέψη μας καὶ τὰ νεῦρα γιὰ τὴν εἶνε τὰ ὄργανα πὸν πλημμυρίζουνε τὸν ἐγκέφαλο ἀπὸ τρόμο. Ἀνοίγουμε διὰ πλάτα τὰ μάτια μας, σὰ νὰ θέλουμε νὰ ἴδοῦμε κάτι πὸν ἔρχεται ἀόρατο καὶ γεμάτο ἀγωνία ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ βάθη. Τὴ νύχτα, ὅταν οἱ κινήσεις τῆς σκέψης μας μένουν γυμνὲς ἀντίκρου μας καὶ δὲν συγχίζονται μετὰ τὸ πλῆθος τῶν συναισθημάτων πὸν κάθε στιγμὴ μιᾶς μεταδίδει ἡ ἐξωτερικὴ ζωὴ, τότε τὸ πνεῦμα τοῦ φόνου καὶ ἡ ὀρηκτὴ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, ἀνάβουν τρομερὰ στὴς ἐρμῆς πὸν συγχίζονται ἀπὸ ὅλους τοὺς δαίμονες τῆς ἀνισόρροπης σκέψης, καὶ ὅμως δὲν κατῶρθωσε ν' ἀπολαύσει μήτε τὴ λεπτὴ εὐχαρίστηση, τὴν ὀνειρεμένη ἡδονὴ νὰ σχεδιάσει ἓνα τρόπο ἐγκλήματος.

Αὐτὸς ἔβλεπε τὸν κόσμο δίχως νὰ τὸν ἀντιλαμβάνεται. Πάντα τοῦ ἔλειπε, ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ βράδυ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ τὸ πνεῦμα πὸν προσδιορίζει τὰ πράγματα στὴς διάφορες ἀξίες των. Μὰ κνττάζοντας ὅλα τὰ λευκά, κόκκινα καὶ πράσινα φῶτα τῶν φάρων πὸν ἐσυρριανίζαν τὴν λάμψη των πάνω στὰ νερά, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς δυστυχίας του, αἰσθάνονταν μόνο τοὺς πόνους μιᾶς ὑστερικῆς ἀταξίας σὲ ὅλο τὸ σῶμα του καὶ τὰ ἦρεμα μάτια πὸν δὲν εἴξεναν τίποτε, ἤθελαν νὰ κλάψουν μὰ δὲν εἰμποροῦσαν, ἐνῶ καὶ αὐτὸς ἀκόμα ὁ οὐρανὸς βασανισμένος ἀπὸ κάποια ὀδύνη ἀφινε κάθε τόσο νὰ σταῖζε κι ἀπάνω φλογισμένο δάκρυ.

ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

Με τὸ ἔσχατο ἄρθρο του ἐφρόντισε καὶ τὸ νέο Σύνταγμα νὰ ἐμπιστευθεῖ τὴν ὑπαρξὴ του στὸν πατριωτισμὸ τῶν Ἑλλήνων. Κι' ὁμως ἦταν πασίγνωστο πὼς ὁ Χάρτης τοῦ 64—πὺ εἶχε μερμνήσει ν' ἀσφαλισθεῖ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο—κουρελιάσθηκε ἀπὸ τοὺς ἴδιους Ἑλληνας, μολοντί δὲν τοὺς ἔλειψε βέβαια ὁ πατριωτισμὸς.

Φαίνεται πὼς δὲν καλοκαταλάβαμε ἀκόμα, ὅτι οἱ θεομοὶ θὰ κινδυνεύουν, ὅσο ὁ λαὸς εἶναι ἀνάξιος νὰ ζήσει μὲ πολίτευμα, πὺ τὸ δημιούργησε ὁ πὺ ἀταίριαστος λαὸς τῆς οἰκουμένης—ὁ Ἀγγλικὸς.

Λέγοντας ὁμως ἀνάξιον, δὲν πρέπει νὰ φανταζόμαστε τὸ πολίτευμα σὰ μιά μηχανή, πὺ δὲν ἐμαθε, μὰ πὺ μπορεῖ νὰ μάθει, νὰ τὴ μεταχειρίζεται ὁ λαὸς. Ἡ ἀνάξιον του—πρέπει νὰ τὸ νοιώσουμε—ἔχει λόγῳ ἐσωτερικῷ, σχεδὸν ἀγιάτρευτο. Τὸ ὅτι τὸ πολίτευμά μας εἶναι ἀπροσάρμοστο μὲ τὴ γενικὴ ἐξέλιξη τοῦ τόπου μας, τῶν ἐθίμων καὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ λαοῦ.

Δηλαδή, γιὰ νὰ τηρήσει ὁ λαὸς τὸν καινούριον Χάρτη του θὰ ἔπρεπε πρῶτα νὰ λείψει τὸ χάσμα—καὶ ἡ πιθανὴ ἀντίθεση—πὺ θὰ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν πολιτισμὸ μας καὶ στὸ πολίτευμα. Εἰδεμὴ τὸ Σύνταγμα πὺ δὲν ἐθεμελιώθηκε ἀπάνω στὸν πολιτισμὸ τῶν Ἑλλήνων, δὲ θὰ σωθεῖ ἀπὸ τὸν ἄργον πατριωτισμὸ τους, ἀφοῦ ὁ πατριωτισμὸς δὲν ἀντικατασταίνει τὸν πολιτισμὸ.

Τὴν αὐτονομία, πὺ ὑποψιάζομαστε νὰ ὑπάρχει ἀνάμεσα πολίτευμα καὶ πολιτισμὸ μας, νομιζῶ νὰ τὴ φανέρωσε τὸ σημαντικότερον σύγχρονον γεγονός—Ἡ πολιτικὴ ἐπανάσταση.

Ἀπὸ τὴν ἱστορία μάθαμε: πὼς ἡ (πολιτικὴ) ἐπανάσταση εἶναι τὸ σπᾶσιμο τοῦ τζόφλιου ἀπὸ τὸ πουλί, πὺ ἔτοιμο γιὰ τὴ ζωὴ ἀναζητᾷ τὸ φῶς, τὸν ἀέρα, τὴν ἐλεύθερον κίνησιν: ἦτοι—πρέπει νὰ προηγηθεῖ τὴν κοινωνία ἡ ἐξέλιξη ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν' καὶ ὅταν ὀρμιάσουν αὐτὲς γιὰ νὰ κυριαρχήσουν ὁ λαὸς ἐπαναστατεῖ: θρυμματίζει, δηλαδή, τὰ ἐμπόδια πὺ τυχὸν παρουσιάζει τὸ ἐπάνω σὲ ἄλλες ἀρχὰς καὶ ἰδέες θεμελιωμένο παλιὸ πολίτευμά του.

Ἐξέρομε ἀκόμα—ἡ φύσιν τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ τὸ διαλαλεῖ—ὅτι σιὰ κοινοβουλευτικὰ κράτη, πρὸ τοῦ νὰ ὀρμιάσει καλὰ καλὰ, μιά ἰδέα γίνεται νόμος (κυριαρχεῖ) ἀπὸ τὴν πολὺ βιαζόμενη νὰ ἐπιβάλλει τὴ θέλησιν τῆς παντοδύναμιν κοινῆς γνώμης.

Συμπεραίνομε, λοιπόν, πὼς ἡ (πολιτικὴ) ἐπανάσταση σὲ κοινοβουλευτικὰ κράτη—ὅπου ἡ μεταβολὴ μπορεῖ νὰ εἶναι κοπιμερινή, ἀδιάκοπη, ἀνεπαίσθητη καὶ περισσότερον ἀπ' ὅσο πρέπει γοργή—ἀντιπροσώπευε ὄρον καὶ κατάστασιν πὺ δὲν ἔχει νόημα, γιὰτὶ δηλώνει κάτι πὺ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει, ἀφοῦ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξουν ἰδέες ὄριμες πὺ νὰ ἐμποδίζονται νὰ κυριαρχήσουν, ἐπειδὴ ὅσο μορφώνονται οἱ ἰδέες μπορεῖ νὰ λάβουν (καὶ λαβαίνουν) τοῦ Νόμου τὸ κῦρος.

Μολαταῦτα σὲ κοινοβουλευτικὸν κράτος ὁ λαὸς ἐπαναστάτησε τὸν προ-

περὸν δεκαπενταίγουστο γιὰ νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὰ πολιτικὰ κόμματα. (Αὐτὸ εἰπώθηκε τότε' καὶ αὐτὸ εἶναι.)

Ἐνα παρόμοιον γεγονός τί μπορεῖ νὰ σημαίνει;

Ἐπειδὴ τὸ κίνημα τὸ λαϊκὸ δὲν ξεκίνησε γιὰ νὰ ἐπιβάλλει ὀρισμένη καὶ ὀρμιασμένη νέα ἀρχή, ἡ παραγορισμένη ἀπὸ τὸ πολίτευμά του ἰδέα, ἡ λογικὴ μᾶς λέει:—Ν' ἀρνηθοῦμε πὼς ἔγινεν ἐπανάστασιν (ὄρος πὺ ἔχει μέσα του τὴν ἔννοια τῆς ἐξελίξεως) καὶ νὰ παραδεχθοῦμε πὼς ἔγινε στάσιν (φαινόμενο προκαλούμενον πολλὰς φορὰς ἀπὸ τὴ φυσικὴ ροπή τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἀναρχία.)

Θυμούμενοι, ὁμως, πὼς τὸ βαθύτερον κινητικὸν αἷτιον παντὸς κοινωνικοῦ φαινομένου θροναίξει σὲ ἀσυνείδητον τῆς κοινωνίας, εὐκόλῳ διακρίνομε τὴν ἀσυνείδητην ροπήν τῆς ἐπαναστάσεως τὴν τρανὴν καὶ πειστικὴν δικαιολογίαν τῆς.—Ὁ λαὸς πὺ ἐπαναστάτησε γιὰ νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὰ Κόμματα (πὺ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔπρεπε νὰ τ' ἀποτελεῖ) ἐξωτερικέουσε συναίσθησιν ἀόριστην μὰ δυνατότητα: τὴν ἀδυναμία του ν' αὐτοδιοικηθεῖ.

Αὐτὸς ὁ ἐσωτερικὸς λόγος, ὁ βαθὺς καὶ ἀσυνείδητος, πὺ κίνησε τὴν ἐπανάστασιν, τὴν πειθανάγκασε νὰ σταθεῖ σταθερὴ σὲ τὴν ἐπίμονη βουβὴ ἀπαίτησιν, πὺ διατύπωσε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος.—Τὸ ἀνακαινισμένο πολίτευμα πρέπει νὰ προστατεύει τὴ Διοίκησιν ἀπὸ τὸν ἴδιον λαόν.

Ἡ θέλησιν αὐτὴ τοῦ ἐπαναστατημένου λαοῦ ἀποκρυσταλλώθηκε σὲ νομοθεσία, ὅπου διακρίνομε ἄδολη τὴ ροπήν τοῦ κινήματος, συντηρητικὴν τόσο, ὡστε νὰ φαντάζει σὰν ξαλάφρωμα τοῦ λαοῦ (ἀνελεύθερον τάσιν) ἀπὸ τὰ βάρη τῆς ἐλευθερίας—γιὰ ὅσους, ἐννοεῖται, μὲ τὸν ὄρον «πολιτικὴ ἐλευθερία» ἐννοοῦν τὸ δικαίωμα τῆς κοινωνίας ν' αὐτοδιοικηθεῖ.—Καὶ πράγματι (συμβούλιον ἐπικρατείας, αὐτοδιοίκησιν σίς ὑπερσείας, μονιμότητα στοὺς ὑπαλλήλους) εἶναι νομοθετήματα μὲ τὰ ὅποια ἡ ἐπανάστασιν ἐγκατάστησε τὴν πὺ σκληρὴν τυραννίαν—τῆς Γραφειοκρατίας—μὲ τὸ σκοπὸν ν' ἀσφαλίσει τὴν προστασίαν τῆς Διοικήσεως ἀπὸ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ λαοῦ.

Ἔτσι, σὲ τὸ τέλος, ἀπὸ ἕνα πνεῦμα σύμφωνον καὶ ἀνάλογον μὲ τὴν ἐπαναστατικὴν ροπήν, ἐγεννήθηκε τὸ περίφημον προστατευτικὸν τῆς γλώσσας ἄρθρον 107 πὺ μοναχὸν του μὲ φῶς δέκα, ἑκατὸ, χίλιον ἢλιων μᾶς δείχνει—τὴν ἀντινομίαν πὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα σὲ πολίτευμα, πὺ θεμελιώθηκε σὲ πολιτισμὸν πὺ θέλει ἐλεύθερον τὴν ἐνέργειαν, τὴ σκέψιν καὶ τὴ συνείδησιν τοῦ ἀτόμου (ὅσο δὲν προσβάλλει δικαίωμα ἄλλου ἀτόμου ἢ τῆς κοινωνίας) καὶ τὸ ντόπιον πολιτισμὸν, πὺ δὲ μᾶς χάρισε τὴ δύναμιν νὰ νοιώθομε τὸν ὀφειλόμενο σεβασμὸν σὲ τὸ διπλανὸν μας καὶ σὲ τὴν γνώμιν του. Γιατὶ τὸ γκάρισμα γιὰ τὴς ἐλευθερίας καὶ ὁ ἀσύστολος ἐλευθεριασμός δὲν ἀποδείχνει βέβαια πὼς θ' ἀνεχθοῦμε τὴν κριτικὴν ἔρευνα, ὅταν πρόκειται ν' ἀμφισβητηθεῖ τὸ μεγαλεῖον, τὴν εὐγένειαν, ἢ τὴν ὀφελιμότητα σὲ λαϊκὸν σακροσάντον.

Θὰ μποροῦσαμε νὰ τ' ἀνεχθοῦμε ἴσως, ἂν ὁ πολιτισμὸς ἦταν ἐπὶ τέλος λογικὸν. Δυστυχῶς εἶναι αἰσθημα, πὺ ριζώνει καὶ μεγαλώνει σὰν ἀνάγκη σὲ ἀσυνείδητον τῆς κοινωνίας, ἅμα κατακτηθεῖ μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπο, ἀπ' ἀφορμὴν τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον. Καὶ σὰν αἰσθημα, οὔτε δανείζεται, μήτε μεταφράζεται, ὅπως ἕνας καταστατικὸς χάρτης.

Ἐνα συμπέρασμα.

Γιὰ νὰ τηρήσομε τὸ πολίτευμα μας θὰ ἔπρεπε πρῶτα ν' ἀποκτήσομε

πολιτισμό ανάλογο και ισοδύναμο με τον πολιτισμό, που γαλούχησε το συνταγματικό πολίτευμα.

Ἡ καλύτερα, θὰ ἔπρεπε ν' ἀποκτήσομε τὸν πολιτισμό, ἀφοῦ ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς θὰ κανονίσει τὴν πρόοδο μας, ὅπως μιὰ τεράστια σφαῖρα πυρωμένη θὰ κανόνιζε τὴ θερμοκρασία μιᾶς πολὺ μικρότερης πού θὰ βρισκότανε κοντά της.

Ἐπειδὴ λοιπὸν, θέλοντας καὶ μὴ θέλοντας, θὰ βαδίσομε γιὰ τὴν κατάρτησι τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἢ συνειδητὴ ἐργασία—τὸ πρόγραμμα μιᾶς νέας ἰδεολογίας—ὑφίεται νὰ εὐκολύνει τὴν πολὺ δύσκολη πορεία.

Ἄς δοῦμε τὸ π ὦ ς.

Ὁ πολιτισμὸς ὁ Εὐρωπαϊκὸς μπορεῖ νὰ ποῦμε πὼς ἐχάρισε στὸ ἄτομο (αὐτὸ τὸν χαρακτηρίζει) ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐλευθερία του τὴ σωματικὴ καὶ τὴν πολιτικὴ, τὴν ἐλεύθερη ἐνέργεια, τὴν ἐλεύθερη σκέψη καὶ τὴν ἐλεύθερη συνείδηση.

Πιὸ βαθιὰ καὶ πιὸ ἀπλά.—Ὁ πολιτισμὸς ἐθεμελιώθηκε ἀπάνω σὲ μιὰ μειλίχια ιδιότητα κοινωνικὴ, τὴν ἀνοχή, πού χωρὶς αὐτὴ ἐλεύθερη σκέψη καὶ συνείδηση δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει, μήτε νὰ ἐννοηθεῖ.

Εἶναι μάλιστα βέβαιο, πὼς ἡ ἀνοχὴ βασιλεψε στὴν Εὐρωπαϊκὴ κοινωνία πρῶτοῦ νὰ νομιμοποιηθεῖ ἡ ἐλευθερία (μιᾶς ἢ ὄλων τῶν μορφῶν).

Ἡ ιδιότητα, ὅμως, αὐτὴ δὲν ἦταν προτέρημα φυσικὸ τῶν λαῶν πού δημιούργησαν τὸν πολιτισμὸ τῆς ἐλευθερίας. Κάθε ἄλλο! Οἱ σελίδες τοῦ Μεσαίωνα μᾶς μαθαίνουν τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς θυσίες πού ἐστοίχισε ἡ πολυτιμὴ κατάκτησή της. Χρειάστηκε ἡ ἐλεύθερη σκέψη νὰ παλαίσει ὀλόκληρους αἰῶνες ἐπιμόνα τὴν πρόληψη καὶ ἀρχαῖες πεποιθήσεις, γιὰ νὰ μαλαχθεῖ στὸ τέλος ἡ βαρβαρικὴ ἀνεπιείκεια καὶ μισαλλοδοξία καὶ νὰ μεταμορφωθεῖ στὴν ἡριμερὴ ἀνοχή.

Opportet hoereses esse. Γιὰ ν' ἀποκτήσομε, ἄρα, τὴ βάση τοῦ πολιτισμοῦ—τὴν πολυτιμὴ ἀνοχὴ—πρέπει νὰ φανοῦν κ' ἐδῶ οἱ σχισματικοί, οἱ ἀτομιστὰ ἐχθροὶ τῆς γενικῆς ὁμογενείας.

Γιατὶ βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθοῦμε πὼς τὴν ἀποκτήσαμε ἤδη.

Πρῶτο, γιατί δὲν πέρασε ἡ φυλὴ μας ἀπὸ Μεσαίωνα.

Καὶ δεύτερο, ἐπειδὴ μερικὰ ἐπεισόδια (καταδιώξεις Καίτη, Μακράκη, Λασκαράτου, Πάλλη καὶ μαλλιαρο—αθεο—αναρχικῆς φάρας) μᾶς βεβαιώνουν, ὅτι σιγοκαίει στὰ στήθια μας ἡ φωτιὰ πού χρησίμεψε γιὰ προσάναμμα στὰ Autodafés.

Ἄν ἡ ἀδιάλλακτη ὁρμὴ δὲν ἐφανερώθηκε ἀκόμα ὡμὴ καὶ χαρακτηριστικὴ, τὸ χρωστᾶμε στὸ ὄ,τι δὲν ἐδόθηκε ἡ κατάλληλη ἀφορμὴ. Γιατὶ παρουσιάζεται σὰν ἀντίδραση σὲ θετικὴ ἐνέργεια.

Δηλαδή, ἔλειψε ἡ σοβαρὴ δράση τῶν ἀσύμφωνων μὲ τὶς γενικὲς ἀρχαῖες πεποιθήσεις καὶ προλήψεις καὶ γιὰ τοῦτο καταλαγιάζει ἀκόμα ἡ ἀδιάλλακτη συντηρητικότητά.

Μὰ καὶ ὅσο ἡ δράση—μιὰ ἐνεργητικὴ ἀσυμφωνία μὲ μιὰ ἀπὸ τὶς προλήψεις τοῦ πλῆθους—δὲν ἀρχίζει, τόσο θ' ἀπομακρύνεται ἡ ἐλπίδα ν' ἀρχίσει στὸν τόπο μας ἡ πρόοδος (ἀποτέλεσμα πάντοτε τῆς ἐλευθερῆς κριτικῆς ἐρευνας, πού δὲν μπορεῖ νὰ φυτρώσει ὅπου δὲν καλλιεργήθηκε ἡ Ἄνοχὴ.)

Ἦρπει, λοιπὸν, νὰ προκληθεῖ, ὅπως δήποτε ἡ σωτήρια πάλη, πού θὰ μαλάξει στὸ τέλος τὴ βάρβαρη ἀνεπιείκεια.

Ποιά θὰ εἶναι ἡ ἀφορμὴ;—Νὰ τί δὲν ἔχει σημασία.

Στὴν Εὐρώπη χρησίμεψε σὰν ἀφορμὴ «τὸ ἀλάθητο τοῦ πάπα» γιὰ νὰ ξανάψει ὁ πόλεμος τῆς νέας ἰδεολογίας μὲ τὴ σκουριασμένη τὴν παμπάλαια.

Σ' ἐμᾶς ἐδῶ—εἶναι φανερό—σὰν ἀφορμὴ θὰ χρησιμεύει ἡ Γλωσσικὴ ἢ Ἰδέα, πού θεωρεῖται ἤδη πυρήνας μιᾶς νέας ἰδεολογίας, ἀπ' ὅσους δὲν παραγνωρίζουν τὴν ἀμοιβαία ἐπίδραση καὶ τὸν ἀμοιβαῖο προσδιορισμὸ τῶν κοινωνικῶν φαινομένων καὶ ἰδεῶν.

Ἡ ἐπιμονὴ στὴν ἰδέα τους καὶ τὸ μέγαλωμα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὁπαδῶν τῆς γλωσσικῆς μεταβολῆς, θ' ἀναγκάσει τὴν ἀδιάλλακτη συντηρητικότητά ν' ἀντιδράσει ἀνεπιφύλακτα—μὲ ὅλη τὴ δύναμη της καὶ τὴν ὁμότητα.

Τοῦτο τὸ εἶδε πολὺ σωστά (σχῆμα ὀξύμωρο) καὶ τὸ διατύπωσε τετραγωνικά ὁ Μιστριώτης!, προλέγοντας ἐγγύτατα τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸ τὸν καιρὸ πού μαλλιαροὶ πληθύνουν. Προλέγοντας, δηλαδή—τὸν Ἑλληνικὸ Μεσαίωνα, πού στὸ κατώφλι του βρισκόμαστε (ὅσο μὲ τὸν ὄρο Μεσαίωνα σημαίνομε τὴν ἐποχὴ τῶν ἀγῶνων καὶ τὴ μορφὴ τῶν ἀγῶνων ἀνάμεσα ἐλεύθερη σκέψη καὶ ἀδιάλλακτη συντηρητικότητά).

Κάνει, ὅμως, ἓνα λαθάκι ἡ γλωσσαμυντόρισσα Κασσάνδρα—φαντάζεται νὰ μαντεύει συμφορὰ, ἐνῶ ἡ μεσαιωνικὴ πάλη πρόκειται νὰ λυτρώσει τὴ φυλὴ ἀπὸ τὴ βαρβαρότητα.

Γιὰ τοῦτο λέμε κ' ἐμεῖς—ὅτι ὅσοι ἐκλήθησαν ἀπὸ τὴ μοῖρα νὰ συντρέξουν ἓνα τόσο σκληρὸ καὶ τόσο λαμπρὸ ἔργο, πρέπει νὰ δουλέψουν συνειδητὰ γιὰ νὰ φέρουν τὸ Μεσαίωνα, ἀφοῦ ἄλλως τε καμιά δύναμη δὲν μπορεῖ νὰ ἐμποδίσει τὸν ἐρχομὸ του. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ὥρα πού ἓνα μέρος—μικρὸ ἢ μέγαλο—τοῦ ἔθνους πολιτίσθηκε (ἐννοίωσε σὰν ἀνάγκη τὴν ἐλευθερία) ἡ πάλη ἀνάμεσα τοῦ μέρους αὐτοῦ καὶ τῆς μάζας θὰ ξανάψει ἀπὸ τὴν ὁποιαδήποτε ἀφορμὴ.

Ἔτσι ἡ κάθε προσπάθεια ν' ἀποφύγομε τὴν πάλη ἰσοδυναμεῖ μὲ χάσιμο ἄδικα πολυτιμοῦ χρόνου. Ἀπεναντίας πρέπει τὸ γληγορότερο νὰ κατακτήσομε τὸ τρανὸ ἀγαθὸ—τὸν πολιτισμὸ—δίνοντας ἔτσι καὶ τὰ θεμέλια στὸ πολίτευμα, πού σήμερα στέκεται ξεκάρφωτο στὸν ἀέρα τοῦ πατριωτισμοῦ.

Μὰ ἓνας Ἑλληνικὸς Μεσαίωνας στὸν εἰκοστὸ αἰῶνα τάχα ποιά μορφὴ μπορεῖ νὰ ἔχει;

Νομίζω πὼς μποροῦμε νὰ τὴ μαντεύσομε.

Ἐνα, δυὸ, σύγουρα φυσικὰ ἐλαττώματα μας—ἡ ἐπιπολαιότητα καὶ ἡ ἀμικροβία—μαζί μὲ τὴν ἐπίδραση τοῦ ὄγκου τῆς Εὐρώπης, μᾶς πείθουν ὅτι θὰ περάσομε ἓνα Μεσαιωνάκο, ποταμάκι ρηχὸ καὶ στενὸ.

Ὁ Ἑλληνικὸς κίνδυνος, λοιπὸν, ἀπὸ τὸν ἐπικείμενον σπαραγμὸ—πού διαλαλεῖ καὶ προετοιμάζει ὁ ἀστεῖος Λογκιόλας—σὰν Ἑλληνικὸς, θὰ εἶναι κ' αὐτὸς ἀπαλὸς, ὅπως ἀπαλὸς εἶναι οἱ γραμμὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ βουνοῦ καὶ ἀπαλὰ τὰ χρώματα τ' οὐρανοῦ μας.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἀπαλοσύνη, πού θριάμβευσε ὡς τὰ τώρα πάντοτε, θὰ ξαναθριαμβεύσει ἄλλη μιὰ φορὰ, γιὰ νὰ δικαιωθοῦν μερικοὶ ἀπὸ τὸ ἀπαλὸ

μας γένος ὅμοι χαριτολόγοι, πού εἶπαν—ὅτι στὸν τόπο μας μοιραία τὰ πιὸ σοβαρὰ γεγονότα θὰ ἐξευτελιζονται, παίρνοντας τὴν πιὸ ἀκίνδυνη μορφή. Ἡ δὴθεν εὐθύμη παρατήρηση κρύβει σκληρὸ ὑπαινιγμὸ γιὰ ἓνα, δυό, περιστατικά, πού διατρανώνουν λιγιστὴ τὴ ζωτικότητά μας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.—Εἴτε σὲ Μεσαιῶνα, εἴτε σὲ Μεσαιωνάκο—αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία—πρὸς τὰ ἐκεῖ θὰ μᾶς ὀδηγήσει πάντοτε ἡ νέα Ἰδεολογία πού μορφοποιεῖται γύρω στὸν κοσμογόνου πυρῆνα : τὴ Γλωσσικὴ Ἰδέα.

Ἡ πάλι ἀνάμεσα καινούριων ἰδεῶν μὲ τίς προλήψεις θὰ μᾶς ἀναγκάσει νὰ κατακτίσουμε—τὴν ἀνοχή—τὴ βάση τοῦ πολιτισμοῦ, πού, καθὼς εἴπαμε, χάρισε στὸ ἄτομο τὴν ἐλεύθερη ἐνέργεια, σκέψη καὶ συνείδηση.

Μιά Νεοελληνικὴ ἰδεολογία, λοιπόν, ἀναγκαστικά θὰ ἔχει στὸ σύνολο τῆς καὶ στὰ μέρη τῆς τάσης πρὸς τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου. Κ' ἐπειδὴ ἡ κατοχὴ ἀπὸ τὸ ἄτομο τῆς ἐλευθερίας του βασίζεται στὰ ὄρια πού θέτει τὸ ἄτομο στὰ δικαιώματα πού ἔχει ἀπάνω του ἢ κοινωνία, εἶναι φανερὸ πὼς ἡ νέα ἰδεολογία δὲν μπορεῖ νὰ περιλάβει καμιά ἰδέα πού τείνει στὴν ὁμοιομορφία τῆς κοινωνίας ἢ στὴν ἀπόλυτη ἐξάρτηση τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὴν κοινωνία.

Ἐπομένως καὶ κάθε θεωρία ἰσότητος, πού στέκεται στὴν ἄλλη ἄκρη μιᾶς ἀντινομίας μὲ τὴν θεωρία τῆς ἐλευθερίας, εἶναι ἀταίριαστη μὲ τὴν ἀνάγκη πού ἀντιπροσωπεύει ἡ νέα ἰδεολογία μας.

Μιά ροπή, ἐπὶ τέλους, πρὸς τὴν ἰσότητα θὰ ἦταν δικαιολογημένη ἂν φανεῖ ὕστερα ἀπὸ τὴν ὀλικὴν κατάκτηση τῶν ἀγαθῶν, πού χάρισε στὸν κόσμον ἡ ἐλευθερία. Ἡ ἐξέλιξη ἢ εὐρωπαϊκὴ δείχνει καθαρὰ τοὺς σταθμοὺς αὐτούς.

Ἐνα παράδειγμα.—Γιὰ νὰ προκόψει στὸν τόπο μας ἡ ἐκπαίδευση πρέπει νὰ ἰδρυθοῦν ἰδιωτικὰ σχολεῖα, πού νὰ ἐφαρμόζουν δικά τους προγράμματα καὶ μέθοδο διδασκαλίας ἐλεύθερα μὲ βάση τὴ ζωντανὴ Γλώσσα, πού τὸ Κράτος θὰ τὴν παραδεχθεῖ μόνο ἀφοῦ ἡ ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευση δώσει στὴν κοινωνία τὰ μορφωμένα ἄτομα, πού θὰ ἔχουν τὴ δύναμη νὰ τὴν ἐπιβάλλουν.

Μιά ὁμοιόμορφη παιδεία πού θὰ παρέχεται ἀπὸ τὸ Κράτος ὁμοίωμα σὲ ὅλους—ὅπως θέλει ἡ ἰσότης—φανερά εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετη στὴν ἀνάγκη τῆς προόδου, πού ἐπιδιώκει ἡ βάση τῆς νέας ἰδεολογίας.

Δηλαδή ἡ Δημοτικιστικὴ τάση καὶ ὁ σοσιαλισμὸς θὰ βρεθοῦν ἀντίμαχοι στὸ πιὸ ζωτικὸ ζήτημα, τῆς ἐλευθερίας τῆς παιδείας. Διότι ἡ ἰδεολογία πού ἔχει βάση τὸν Δημοτικισμό ἐπειδὴ γεννιέται ἀπὸ τὴ μελέτη ντόπιων ἀναγκῶν πρέπει νὰ ζητήσει τὴν ἀνομοιόμορφη παιδεία, σύμφωνη καθόλου καὶ μὲ τὴ γενικὴ τάση πρὸς τὸν πολιτισμὸ τῆς ἐλευθερίας.

Μὰ καὶ σὰν ἰδεολογία, ἡ ἰδεολογία τοῦ Δημοτικισμοῦ, πού θὰ βγαίνει ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς Φυλῆς καὶ τὴ μελέτη τῶν πόθων τῆς, προωρισμένη νὰ δουλέψει γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν Ἰδανικῶν τῆς, δὲν μπορεῖ νὰ βρεθεῖ ἀντίμαχον στὴ θέλησιν τῆς Φυλῆς—τὴ συνισταμένη τῶν πόθων τῆς.

Καὶ ἡ συνισταμένη αὐτὴ σήμερον εἶναι—μιὰ ροπή στὴν ἔνωση τῶν

ὁμόφυλων μὲ ἠθικὰ ὄπλα τρισμέγιστα τὴν ὁμοδοξία καὶ τὸ ἱστορικὸ μεγαλεῖο τῆς Πατρίδας.

Τοῦτο πρέπει νὰ τονισθεῖ καὶ νὰ ἐννοηθεῖ πολὺ καλά, ἐπειδὴ τὸ χιτῆμα σὲ μιὰ πρόληψη (τὴ Γλωσσικὴ) καὶ ἡ τάση πρὸς τὴν ἐλεύθερη σκέψη, μὲ τὴν ἀμοιβαία ἐξάρτηση πού ἔχουν τὰ πράγματα καὶ οἱ ἰδέες στὴ ζωὴ μας δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ξεπέσουν τὸν ἀσαφὺ ὄρωτο—σὲ γενικὴ πολεμικὴ πρὸς κάθε σωτήριο ἐθνικὸ ψυχόρμητο.

Κάτι τέτοιο μᾶς ρίχνουν κατὰμουτρα οἱ Πάτριες ! Καὶ δίκαια θὰ μᾶς ἀπειλοῦν μὲ τὴν τρομερὴ κατηγορία, ὅσο δὲ φροντίσουμε ν' ἀποδείξει ὁ Δημοτικισμὸς, πὼς ἔχει δίκιο νὰ ξεχωρίζει καὶ νὰ χτυπάει τὸ φανταστικὸ ἐθνικιστικὸ ὄπλο (τὴ Δασκαλικὴ Γλώσσα) ἐνῶ σέβεται τὴν ἠθικὴ πολυτιμὴ δύναμη τῆς θρησκείας καὶ τὴν πίστη στὴν μεγάλη πατρίδα.

Καὶ ὁ ξεχωρισμὸς αὐτὸς εἶναι εὐκόλος. Ἐπειδὴ

Πρῶτον : Ἡ Ζωὴ τοῦ ἔθνους μᾶς ἐπιβάλλει τὴ μιὰ θρησκεία, ὅπως καὶ ἀπὸ τὴ Ζωὴ του δὲ βγαίνει καμιά θεωρία πού ν' ἀρνείται τὴ μεγάλη πατρίδα—ἐνῶ ἡ δὴθεν γραπτὴ του γλώσσα δὲν εἶναι ἡ γλώσσα πού μᾶς δίνει μὲ τὴ Ζωὴ του τὸ ἔθνος. Ἀπεναντίας ἡ ἐθνικὴ του Γλώσσα εἶναι ὁ προφορικὸς του λόγος.

Δεύτερον : Τὸ ἔθνος ἔχει ἀνάγκη νὰ μορφωθεῖ γιὰ νὰ παλαίσει μὲ τοὺς διπλανούς του ἀντίμαχους. Καὶ θὰ μορφωθεῖ ἂν ἀποκτήσει ὄργανο φωτισμοῦ. Χωρὶς αὐτὸ θὰ μένει ἀδύναμο, γιὰτι ποτὲ δὲ θάποκτήσει προφυλακτικὴ παιδεία σωστή. Κι' ὄργανο φωτισμοῦ μόνο ἡ λαλομένη μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ὄχι ἡ δὴθεν γλώσσα του (ἡ Δασκαλικὴ).

Ἀντίθετα—γιὰ τὴν πάλιν μὲ τοὺς ἀντίμαχους, ἡ θρησκεία του καὶ ἡ πεποίθησιν στὴ μεγάλη πατρίδα θὰ δυναμώνουν τὸ ἔθνος, ὅπως τὸ δυναμῶναι τόσοις αἰῶνας τώρα.

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς γλωσσικῆς, ἔρα, μεταβολῆς—τοῦ πυρῆνα μᾶς νέας ἰδεολογίας—ὀφείλομε νὰ πολεμήσουμε τὴν πρόληψιν τῆς Γλώσσας, προκαλώντας ἔτσι τὸν Ἑλληνικὸ Μεσαιωνάκο μὲ ἡσυχὴ τὴ συνείδησίν μας.

Ἄν κανένας ἀπ' αὐτοὺς ξεγλύστρησε στὸν κατήφορον τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ, δὲν τῷπαθε βέβαια ἀπὸ τὴν ἰδεολογία τὴ Δημοτικιστικὴν.

Οἱ Δημοτικισταὶ δούλεψαν καὶ θὰ δουλέψουν γιὰ τὸ ἔθνος καὶ μὲ τὸ ἔθνος.

Ι. Ν. ΓΡΥΠΑΡΗ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ*

ΣΥΝΝΕΦΟΥ ΔΑΚΡΥ

Μές στη γαλάζιαν άντηλιά σέ είδε θαμπό τὸ μάτι
κἂν σύννεφο κἂν φάντασμα κόρης λευκὸ νὰ βγαίνης·
κι ὅλοι γαμπροὶ τῆς νύφης μας τῆς πολυγυρεμένης
τὸ καταπόδι σου πετοῦν στοῦ νοῦ τῆ φρεναπάτη,

Παίρνουν τὴ στράτα τοῦ βουνοῦ τ' ὀλόρθο μονοπάτι.
ποῦ στὴν κορφή του ραϊδινη παρθένα τοὺς προσμένεις,
κι' ὅλους μ' ἔλιδα πῶς θὰ βροῦν στὸ πλάγι σου τοὺς δένεις
τῆς κούνιας τὴν ἀγνότητα στὸ νυφικὸ κρεβάτι.

Μά εἶδαν κ' ἀπόειδαν οἱ ξανθοὶ κ' ὅλοι γυρνόντας πίσω,
μόνος μου ἐγὼ μένω ὁ γλωμὸς ποῦ ξέρω ν' ἀγαπήσω
ἓνα ἥσκιο, κάποιον σύννεφο, τῶνιρο ποῦ δὲ φτάνω.

Καὶ σύ, σὰ νὰ συμπόνεσες γιὰ τὸν τρελλό μου πόθο
σκοτεινίασες. — Στὴν ὄψη μου τὴν φλογισμένη ἐπάνω
θερμοὺς δακρῶν σταλαγμοὺς νὰ μὲ ραντίζης νοιώθω

ΑΝΤΕΡΩΤΕΣ

Σύρτε καὶ πάρτε τᾶμεστα κ' ἀθῶα μαζί σας βρέφη
ποῦ ἀκόμα πνέουν τὰ χνώτα τους τὸ χθεσινὸ σας γάλα
καί, ἄγριες μαννάδες, σύρτε πεζούρα καὶ καβάλλα
ἐκεῖ ὅπου μ' αἶμα ὁ κύρης τῶν ἐχθρῶν τὸν κάμπο θρέφει.

Ἦρθαν οἱ ἐχθροὶ, μὰ σκόρπισαν σὰν τῆς βροχῆς τὰ νέφη
καὶ τῶρ' ἄς τρέξουν' τὰ μωρὰ μὲ στοὺς νεκροὺς πηλάλα,
κ' ἐνῶ πατοῦν ζεστά κορμιά ποῦ θέρισεν ἡ μπάλλα,
τὰ τουμπελένια οἱ Ἀτσιγγανοὶ ἄς βροντοῦν, βροντοῦν τὸ ντέφι.

Καὶ μές τῆ σύσμητη βουῆ τὸ αἶμα, ποῦ ἀκόμη ἀχνίζει,
μίση μὲ τὸ μεθύσι του στὰ βρέφη σας ἄς μάθη
νὰ πιάσουν ρίζες καὶ ριζιές στῶν σπλάχνων τους τὰ βάρη

Τί νὰ τοὺς κάμη ὅσο ἤπιανε γάλα ἀπ' τὸ ραγοβύζι ;
εἶνε τὸ γάλα σας νερό, κ' αἶμα ἢ ψυχὴ γυρεύει. . .
Δράκο ἂν δὲν φάη ὁ Δράκοντας θεριεύει ; δὲν θεριεύει.

* Κῦττα σελίδα 189.

ΥΠΝΟΣ

Ἐλα, ὕπνε, καὶ πάρε με' στὴν κλίνη
ποῦ σῶμα καὶ ψυχὴ σοῦ παραδίνω
κάμε, παρηγοριά μου, ν' ἀπαλόνη
ὁ μαῦρος πόνος ποῦ στὰ στήθῃ κλείνω.

Μές στὴν νεκρὴ ποῦ σοῦ ζητῶ γαλήνη
σὰν νὰ μὲ πῆρε ὁ ἀδελφός σου ἄς γίνο,
κι' ἀπ' τὴ ζωὴ ποῦ λαχταρῶ ἄς μοῦ μείνη
τόση ὄση ἀνασαινεὶ σ' ἓναν κρῖνο.

Σ' ἓναν κρῖνο λευκὸ σὰν τὸ χαλάζι,
ποῦ ὅταν στὸ νέο φῶς πάρογαράζει
ἀναγαλλιᾶζει ὁ οὐρανὸς κ' ἡ γῆ,

Μιὰ ψυχούλα θάλλθῃ τὰ πέταλά του
νάνοίξῃ ἀκροφιλόνας στὴν αὐγή,
μ' ἓναν κόμπο δροσιᾶς μές στὴν καρδιά του.

ΑΓΑΠΗ

Ἵταν μές τὴν καρδιά τοῦ ἀγρίου χειμῶνα
μιὰ ἀνοιξιάτικη γίνῃ καλωσύνη,
τοῦ βίου μου τὸν σκληρότατον ἀγῶνα
ἓνα δραμα εἰρήνης μοῦ ἀπαλύνει.

Μές τὴν κορφή τῆς θάλασσας, ποῦ μόνον
λίγ' ἀνθόκρινον ἀφροῦ θεῖ νᾶχουν μείνη
ἔρχεται ἰδοῦ ! ἡ χρυσόφτερη Ἀλκυόνα
τὴ φωλιὰ τῶν ἐρώτων τῆς καὶ στήνει.

Ἵνα ὄνειρο εἰρήνης ὁμοιο κάνω,
νᾶρχονται δυὸ χεράκια, ὦ χέρια ! ἐπάνω
στὴν καρδιά μου νὰ στήνουν μιὰ φωλιά,

καὶ δὲν λυγίζει, οὐδ' ὅσο ἀπ' τὰ βελουδα
πάκουμπᾶ σ' ἓνα ρόδο ἢ πεταλούδα,
ἀνάλαφρα, χνουδάτα, μιὰ σταλιά.

ΛΑΧΤΑΡΑ

Σιμώνει ή ώρα κι ό καιρός, χαρά μου,
κι' απόκρυφος καρδιοσωμός με λυώνει'
σάν κύμα δίχως άνεμο φουσκώνει
στά στενεμένα στήθια μου ή καρδιά μου.

Λαχτάρες τρόμοι άραθυμές και πόνοι
μου κόβουν χέρια πόδια και ήπατά μου,
κι όσα δέν πρόλαβεν ή ξενειτιά μου
του γυρισμού μου ή ώρα τ' αποσώνει.

Τις νύχτες μου ή άγρύπνια μέρες κάνει
κι' άν φτάνει ό ύπνος σύναυγα νά κλείση
τά μάτια μου — πικρών όνειρων πλάνη

με πιό βαριά καρδιά θά με ξυπνήση,
νά μήν μπορώ στού νέου τήν έγνοια τρόμου
τό θλιβερό νά θυμηθώ όνειρό μου.

ΧΩΡΙΣΜΟΣ

Κι' ήρθε μες στης αγάτης τό μεθύσι
ό χωρισμός μιá πίκρα νά μου βάλη
σάν και τούτη — κι ακόμα πιό μεγάλη
τή θάλασσα που μάς έχει χωρίση.

Μιά θάλασσα και στην καρδιά έχω κλείση,
που όταν άκούη τό κύμα στο άκρογάλι
τό αιώσιο του παράπονο νά ψάλλη,
ένα θρηνο αντίφωνο θ' άρχίση.

Αντίφωνο ένα θρηνο κι' ένα κλάμα
που κλαίοντας με την θάλασσαν άντάμα
βουρκώνει πέρα ως πέρα τό γιαλό.

Ός που στερνά της θάλασσας στον άμμο
ξεψυχούν οι καύμοι — και πάω και γώ
τους πόνους μου τραγούδια νά σου κάμω.

ΟΝΕΙΡΟ ΓΥΡΙΣΜΟΥ

Μεσάνυχτα θά μ' έφερε στο ώραίο
κι' άσπρο χωριό μας τόνειρο τό πλάνο,
στην άγκαλιά των έδικών μου επάνω, —
ώ ή ψεύτικη χαρά μου! — κλαίω και κλαίω.

Όμως μου λείπει ό νοϋς και λέω και λέω
ένω τά λόγια μου άλλ' άντ' άλλα χάνω,
και μέσα μου λογώ πώς θά πεθάνω
ώς που νά βγή τó νέο τό φως τό νέο.

Έπηρε ή μέρα κι έρχονται οι γειτόνοι
μά έγώ στο καληνώρασμά τους λείπω
και μόνη εκείνη καρτερώ και μόνη.

Του κάκου άναπηδών στον κάθε χτύπο,
κοιτάζω τους δικούς μου νά μου ποϋνε
και κείνοι άλλου τά μάτια τους γυρνούνε...

ΘΑΝΑΤΟΣ

Καλώς νάλθη σάν έλθη ή στερνή ώρα
τά μάτια μου για πάντα νά μου κλείση'
κι' όποια νάναι, ή τώρα ή άργήση,
φτάνει νά μήν έλθη σάν άγρια μπόρα.

Άνοιξη βέβαια νάναι, σάν και τώρα,
κι' άκόμη μιá γλυκιá γλυκοϋλα δύση'
έτσι νά πάρη μιá αύρα νά φυσήση
και νά πέση ή ψυχοϋλα ή λευκοφόρα,

σάν άνθος της μηλιάς, — κι' όπου τό βγάλη
ή άγνή νεροσυρμή που ρέει αγάλη
σε δεντροκρητους μέσα και βραγιές,

κι' όσο τό πάει κι' όπου άκόμη μείνη,
άπ' τις παλιές μονάχα τις φωνές
νάκούη τό χαιρε που θά κλαίη ή κρήνη.

Κάτω απ' τῆς ἑληᾶς τῆ φυλλωσιᾶ τῆ διπλοφανερωτῆ, τὴν πράσινη καὶ γαλανή, ἕνας γέρος τῆς Ἑλλάδος, ἄσπρος στῆ γαλάζια σιὰ τῶν κλωναριῶν, μιλοῦσε σὲ παλληκάρια μαζωμένα γύρω στῆ σοφία του. Ἔλεγε :

— Δώστε νέοι, κ' ἐσεῖς ποὺ κρύβετε κάτω απ' τῆ σάρκα τοῦ παιδιοῦ ψυχὴ ἄντρα πρόωρη, δώστε τὰ σώματά σας στὰ γλυκὰ χαδέματα τῶν γυναικῶν. Οἱ γυναῖκες νανουρίζουν στὰ κάτασπρά τους χέρια μὲ τὰ ζεστά φιλιὰ τους, τῆ δύναμη τοῦ ἄντρα . . . δροσίζουν τὸ φλογισμένο αἷμα του, ξεκουράζουν τὴν ἐκνευρισμένη σάρκα του. Μακρὸν ἀπ' τὰ ἡδυπαθῆ παιγνίδια τῶν μονόχρωτων νέων. Μὴ καταφρονάτε καὶ μὴ φοβάστε τὴ γυναῖκα, ποὺ εἶνε περιποιητικὴ καὶ χαριτωμένη. Τὸ ἡδονικὸ μεθύσι τῶν μονόχρωτων νέων εἶνε καταστροφικὸ σὰν τὸ πνεῦμα τοῦ θανάτου. Μάθετε ὅτι ὁ γλυκὸς Νάρκισσος πέθανε γιὰ ν' ἀγαπιέται κ' ἀκοῦστε προσεχτικὰ στῆ διήγησι τῆς ἀγωνίας του. Γιὰ νὰ τιμωρήσει τοὺς τρελλοὺς ποὺ τὸν καταφρόνταν, ὁ Ἔρωτας τοὺς σπρώχνει στὸ Θάνατο τὸ Μαῦρο.

Μὲ βῆμα ἀκανόνιστο, μὲ πόδι χαλαρό, τῆ σάρκα ζεστὴ ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τῆς γλυκῆς θύμησης, ὁ Νάρκισσος μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά γυρνᾶ ὄνειροπλέκτης, κουρασμένος ἀπ' τὰ βήματά του. Παιγνιδιάρης, οἱ φτεροπόδες νύφες, ἄλλες γεμίζουν μὲ ξανθὲς φευγάλες τὰ διαστήματα τῶν δέντρων, κ' ἄλλες στὸ γύρο τῆς λίμνης πειθοῦνται ψηλὰ ἴσις, καὶ λιγερὲς μὲ τὰ ὠραῖα γυμνά κορμιά τους. Ὁ Νάρκισσος χαμογελᾶ στὸ ἠλιόφεγγο πέταγμα τῶν γυναικῆσιων κορμιῶν σκυμμένων ἀπ' τὸ τρέξιμο. Κοιματισμένος ἀπ' τὴ σιὰ τῶν φύλλων, ὁ ἥλιος, σκορπιέται, φωτίζει ἐδὼ κ' ἐκεῖ τὴ πράσινη γλῶσσι καὶ τὴ φευγάλα τῶν κορμιῶν ποὺ τρέχουν. Στῆ βαθύχρωμη πρόσοψη τοῦ δάσους τρεμίζει ἕνα φύλλωμα ἄγλο σχηματισμένο ἀπὸ σκορπισμένες λάμπες. Ὁ ἑλαφρὸς ἀέρας φέρνει τὸν Ἔρωτα, τὸν ἄορατο τοξότη καὶ οἱ νύφες ἀνατριχιάζουν, αἰσθάνονται νὰ χτυπᾶ στὰ τρυφερὰ στήθια τους τὸ ἄπιαστο χτύπημα τῶν μικροσκοπικῶν σαϊτιῶν ποὺ τὸ θεϊκὸ παιδί σκορπᾶ καὶ σμίγει μὲ τὰ μόρια τοῦ φωτός . . . Τὸ μαλακὸ χορτάρι δέχεται τὰ κορμιά τους, ἀνακατωμένες ὅπως εἶνε σὲ κορυφὰ παιγνίδια (γυναικῆσιες τρέλλες μὲ μαριόλικα πρόσωπα). Ὁ Νάρκισσος μεθᾶ στοχάζοντάς τες, καὶ ποῖο πολὺ ὅταν βλέπῃ τὰ μυστικὰ χάρδια τους. Καμαρώνει τῆς στάσεις τῶν νυφῶν :— κ' ἐκεῖνες γλυκοφιλοῦνται, ἐνῶ μὲ τὰ μάτια τους—μάτια γαλανὰ, μάτια μαῦρα—κνιτᾶζουν καὶ λαχταροῦν τὸ παλληκάρι. Στὸ δάσος ποὺ ἀφήκαν φεύγοντας γιὰ μακρὸν κινήγια οἱ Σάτυροι καὶ οἱ Φαῦνοι, μένουν μόνες οἱ νύφες μὲ τὸ Νάρκισσο τὸν κνηγᾶνε καὶ τὸν ποθοῦν, ἔτοιμες νὰ φύγουν μὲ τσακίσματα γιὰ νὰ ξαναπέσουν πάλι στὰ χέρια του. Μιὰ ἀπ' ἄφτες ἢ πιὸ εὐτυχισμένη—θᾶξερε λοιπὸν ἄφτες τῆς γλῶσσις— « . . . στὸ ἀναποδογυρισμένο σῶμά του ἢ δροσιὰ τῶν λουλουδιῶν ποὺ τσαλακώνονται μὲ τὸ πέσιμό του, ἢ δροσιὰ τῶν λουλουδιῶν καὶ ἢ μυρωδιὰ τους . . . στὸ

βλέμμα του τὸ κούνημα τῶν φύλλων, τὰ κοντινὰ πετάματα τῶν πουλιῶν, ἢ φευγάλα τῶν συνέφων, ἢ ἔκτασι τοῦ οὐρανοῦ, τὸ φευγοβόλημα τοῦ ἥλιου στὸ μέτωπο του . . . τὰ μάτια, τὰ γαλανὰ μάτια τοῦ Νάρκισσου . . . στὸ στόμα του ἢ μυρωδιὰ καὶ ἢ γλῶσσι τῶν φιλιῶν, ἢ φλογερὴ μὲ καρδιοχτύπι ἐπιθυμία . . . καὶ σ' ἐκεῖνη τῆ σάρκα του τῆ καλόχαδη καὶ λιγωμένη, ὁ ἔρωτας—ὁ γλυκὸς ἔρωτας τοῦ νέου μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά . . . » Ὁ Νάρκισσος περπατᾶ στὸ γύρο τῆς λίμνης, κ' ὅσο στοχάζεται πῶς οἱ νύφες τὸν προσμένουν, ἐνθουσιάζεται. Δὲν ἔχει παρὰ νὰ ὀρμήσῃ! Κάτω στὸ δάσος, θὰ σκορπιζόταν μὲ θόρυβο, ἢ γοητευτικὴ καὶ ὄλο μὲ γέλοια τρεχάλα τῶν Ναπαίων. Ἡ μιὰ ἀπ' ἄφτες ἢ πιὸ ἀνυπόμονη ἢ πιὸ λαχταριστὴ, θὰ σκόνταβεν ἐπιτηδες σὲ κάποια ρίζα βγαλμένη ἀπ' τὴ γῆ, σὰν πρῆξιμο. Τέχνασμα, — ὅπως θὰ σηκωνόταν σιγά, θὰ ἔπεφτεν ἐκεῖνος ἐπάνω της ὡσὰν σ' ἀνέλπιστο ἐμπόδιο. Μισοῦστοὶ καὶ χαροῦμενοι θὰ ἔβαναν τὰ χέρια τους γιὰ νὰ βοηθήσῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον νὰ σηκωθοῦν ἀπὸ τὴ γῆ μὲ ἀμοιβαία βοήθεια. Ἀλλὰ τέτοιες ἡθικὲς κούρασες περνοῦσαν στὸ αἷμα του καὶ τὸ ἐμοῦδιαζαν : Γονατισμένοι, τὸ βλέμμα χαμένο ἀπὸ ζάλη θὰ τοὺς ἔκανε νὰ χάσουν τὸ κόσμο. Αὐτὸ πιά τότε γιὰ τὸ Νάρκισσο θάταν ἢ εὐτυχία : « Στὰ χεῖλια του ἢ γλῶσσι τοῦ γυναικῆσιου φιλιῶ, στὸ σφιξιμο του τὰ κουνήματα ἐρωτόφλογου κορμιῶ, ἀπὸ τὰ μάτια του κάθε θεὰ θὰ χανόταν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ βαθὺ καὶ πικρὸ χρῶμα τῆς πρασινάδας . . . καὶ στῆ περιφλογὴ σάρκα του στῆ τρυφερὴ σάρκα του, ὅλη ἢ θεϊκὰ φωτιὰ τῆς Ἀφροδίτης ».

Ἄλλ' ὁ Νάρκισσος θολώνει μὲ ζηλιάρικη τρέλλα τὴν εὐχαρίστησι, στοχάζοντας μιὰ τέτοια ἡδονή . . . « Τὰ μάτια μου νὰ βλέπουν τὸ χρῶμα τῆς πρασινάδας τῆ στιγμῆ, ποὺ θ' ἀπολαμβάνω τὴν ἐρωτεμένη νύφη, τὰ βλέμματά μου νὰ σκοτίζονται σὰν ἀντικρῖζουν τὸ ἀντικρυνὸ χῶμα νὰ σπᾶν, νὰ χάνονται σκόρπια, στὸ βαθὺ του χρῶμα, ἐνῶ ἐκεῖνη, ἢ νύφη πιὸ εὐτυχισμένη, ξαπλωμένη ἀνάσκελλα θὰ ἔχει τὴ φευγοβολιὰ τοῦ Ἥλιου στὰ μάτια της, θὰ σμίγει στὴν ἀνατριχίλα τῆς ἡδονῆς τῆ λαμπεράδα τοῦ Ἥλιου κ' ἐνῶ τὸ κορμί μου δὲ θὰ γευτεῖ παρὰ μιὰ πρόσκαιρη ἡδονή, μιὰ χαρὰ ποὺ φεύγει, ἐκεῖνης τὰ σπλάχνα θὰ ρουφίξουν μιὰ ἐσωτερικὴ καὶ βαθειὰ χαρὰ.—Δὲν εἶμαι λοιπὸν τρυφερὸς καὶ ὠραῖος σὰν τὴ πιὸ ὠραῖα νύφη ;—Γιατί λοιπὸν κ' ἐγὼ νὰ μὴ γνωρίσω τὴ γυναικῆσιαν ἡδονή μὲ τὴ φευγοβολιὰ τοῦ Ἥλιου στὰ μάτια ; »

Ὅταν ἔφταξε σ' ἐκεῖνο τὸ σημειο τῆς ἡδονικῆς παραφορᾶς ποὺ τὸ πνεῦμα μεθᾶ μὲ τὴν ἰδέα πῶς θὰ ἀπολαύσῃ γερὰ σφιξιματα καὶ δυνατὲς σπρωξιές, ἐνῶ ἢ κουρασμένη καὶ χορτασμένη ἀπὸ τὰ χαδέματα σάρκα του θ' ἀδυνατεῖ νὰ τὰ πραγματοποιήσῃ, τότε ὁ Νάρκισσος κολακεύει μὲ σοφιστεῖες τὴν ἀδράνεια του. Ἐξεπόρνευσε τὴ φαντασία του, στοχάζοντας τὸν ἑαυτὸ του, γιὰ γυναῖκα. Τραβᾶ μακρὸν ἀπ' τὸ δάσος ὅπου οἱ νύφες ἀνυπόμονες χοροπηδοῦν θυμωμένες γιὰ τὸ φευγιό του, ἀγκομαχῶντας καὶ μὲ ἡδονικὴ λαχτάρια περπατᾶ σιμὰ σ' ἀνδισμένα λειβάδια τῆς βρύσης. Ὁ Νάρκισσος χώνει τὸ φλογισμένο πόδι του, χωρίζει τὸ ρεῦμα ποὺ θέλει νὰ περικυ-

κλώση τούς μικροκαμωμένους αστραγάλους του μ' ένα γλυκό πασπάτεμα σά χάδι. Ὁ Νάρκισσος ἐρωτεύεται τὴν εἰκόνα του ποὺ ἔχει σμίξει στὸ κλιμπαρένιο νερὸ μὲ τὸ ἀντιφάγγισμα τοῦ οὐρανοῦ· βρῖσκει σ' αὐτὴ—στὸν ἑαυτό του—τὴν εὐκνησία τῶν κλωναριῶν, τὴν ἀσπράδα τοῦ μαργάρου, τὴν μαργιολιά τῶν νυφῶν, τὰ χρώματα τῆς αὐγῆς, τὴν ἐλαφράδα τῶν χαρίτων... Τὸ ἄρωμα τῶν λουλουδιῶν ποὺ ἀνθίζουν εἰς τὸ βάθος τῆς πηγῆς, κυλᾶ στὸ νερὸ. Ξαπλωμένος, μὲ τὰ πόδια μέσα στὸ δροσερὸ νερὸ μὲ τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένο στὰ ζιμπούλια, ὁ Νάρκισσος κυττάζει νὰ γοργοπερνᾷ, ἢ σουρωμένη θωριὰ τῶν συνέφων ὡσὰν βέλα ἀλαφρὰ σκορπισμένα εἰς τὸ στερέωμα. «Γιατὶ νὰ μὴ γνωρίσω τὴν ἡδονὴ ποὺ νοιώθει ἡ γυναῖκα, μὲ τὸ φῶς τοῦ Ἥλιου στὰ μάτια μου; Ἀγαπῶ αὐτὲς τὲς νύφες κ' ἐμένα, στὸν ἑαυτό μου... ἀνακατώνω μεσ' τὸν ἑαυτό μου, τὴν εὐχαρίστηση ν' ἀγαπῶ καὶ ν' ἀγαπιέμαι: τὸ πῆδημα τῶν Σατύρων καὶ τὴ χαρὰ τῶν ξαφνισμένων νυφῶν, τὴ χαρὰ τῶν νυφῶν ποὺ τὲς θαμπώνουν οἱ ἀχτίδες τοῦ Ἥλιου... Ἀχ! γιὰ νὰ γνωρίσω τὴ βαθειὰ εὐχαρίστηση τῆς γυναικείας ἡδονῆς, θὰ ὑποτασσόμουν χωρὶς ἀγανάκτηση στὴν κτηνώδη ὀρμὴ ἑνὸς Σατύρου ποὺ θ' ἄθελε ν' ἀπολάβῃ τίς χάρες μου! Ἐρωτα, μικρούτσικε θεοῦλη μὲ τὴν εὐκολολύγιστη μέση, ἔλα στὴν ἀγαπητικιά σου—ἐγὼ εἶμαι ὁ Νάρκισσος μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά, ἢ πιὸ γλυκεῖα καὶ τρυφερή, ἢ πιὸ ὠραία νύφη, ὧ Ἐρωτα μὲ τὰ παιητικά μάτια σου... Ἐρωτα ἀγαπητικίε μου ἔλα καὶ κάμε με νὰ γνωρίσω τὴν ἐσωτερικὴ ἡδονὴ ποὺ ἀνοικοκλίνει τὰ σπλάχνα τῶν νυφῶν ὅταν τὸ τραγῆσιο μοῦτρο τῶν Σατύρων χαμογελᾷ μέσα στὰ προσώπια των κ' αὐτὲς σμίγουν στὶς ἀνατριχίλες τῆς ἡδονῆς τὸ φέγγος, τὸ φέγγος τὸ φλογερὸ τοῦ Ἥλιου... κάνε με νὰ νοιώσω τὴν συγγίνηση τῶν νυφῶν, τὴ γλυκεῖα συγγίνηση τῆς γυναίκας, τὴ συγγίνηση... Ἀχ! ἄς τσακισθῇ ὁ κόσμος μπροστὰ στὸ λαμπερὸν Ἥλιο! Ἥλιο φέρε μιά κορώνα ἀπὸ φωτιὰ καὶ καπνὸ, ἀχτίδες καὶ σύννεφα. Τὰ νέφη ἀνοικοκλείνουν καὶ σχίζονται ἀπὸ γραμμές, τὰ νέφη ἀνοικοκλείνουν στὸ Σύμπαν... Ὑπάρχουν κόσμοι πιὸ μακρὰ ἀπ' τὰ σύννεφα ἀκίνητοι κόσμοι κολημένοι στὴ παγκόσμια σφαῖρα ὡσὰν χρυσᾶ καντήλια εἰς τὸ θόλο ναοῦ, κόσμοι ποὺ κυτᾶν τὴ γῆ καὶ ποὺ εἶνε τ' ἀσάλευτα μάτια τοῦ ἀπείρου... Λαχταρῶ ἐγὼ ὁ μονόχωντος ἀγαπητικὸς ἐρωτευμένος μὲ τὲς ἡδονές μου κάτω ἀπ' τὰ μάτια τοῦ κόσμου... Δὲν εἶνε παρὰ ἐγὼ καὶ ἡ εἰκόνα μου, ἡ πολυαγαπημένη εἰκόνα μου, ἢ πιὸ γλυκεῖα ἢ πιὸ τρυφερὴ ἀπὸ τίς νύφες... Ἀντρίκια χάρη ποὺ θάτανε ἡ γυναῖκα τοῦ Ἐρωτα...»

Ὁρθὸς ὁ Νάρκισσος σκύβει πρὸς τὸ μέρος τῆς εἰκόνας του ποὺ τρέμει μεσ' τὸ νερὸ τῆς λίμνης. Ὁ Ἥλιος χρυσώνει μὲ τὲς ἀχτίδες του τὸ νερὸ ὅπου ὁ Νάρκισσος θωριέται. Τὸ παλληκάρι κρυφολαχταρᾷ τὸ σφίξιμο τῆς σκιᾶς του. «Ὁ Νάρκισσος ξανθιά ναπαῖα μὲ μάτια παιδικά, ἢ σάρκα σου εἶνε ζυμωμένη μὲ τὴν φεγγοβολή τοῦ Ἥλιου ἢ σάρκα σου εἶνε σάρκα τοῦ Ἥλιου... Σ' ἀγαπῶ! Τὸ χέρι μου ζητᾷ στὸ σῶμα μου τὰ κάλλη τῆς θωριάς σου· σ' ἀγαπῶ, σ' ἐμένα ὅταν κινῶ ἔτσι τὰ χέρια μου πλεγμένα στὴ μέση μου, καὶ τὸ φιλί μου ζητᾷ τὴ μυρωδιά, τὴν ἀνατριχίλα τῆς σάρκας μας στὸ ψεῦδι ἀέρα,

στὸ λαμπερὸ νερὸ... ὦ καθάρια μου εἰκόνα, Νάρκισσε πολυαγαπημένε στὴ φεγγοβολή τοῦ Ἥλιου, κάτω ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ κόσμου...»

Στὸ τίναγμα τοῦ Ναρκίσσου, ἡ εἰκόνα του ἀποτραβιέται, φεύγει στὰ βάθη τοῦ νεροῦ. Ξεμεθυσμένο τὸ παλληκάρι κλαίγει γιὰ τὴ χαμένη φαντασίωση τὴν ἀγαπημένη ἡδονικὴ φαντασίωση ποὺ ἐσβύστηκεν ἀπ' τὸ κυμάτισμα τοῦ ἀπιστου νεροῦ. Μὲ τὸ κυμάτισμα τοῦ νεροῦ σκορπᾷ τὴ φεγγοβολιὰ τοῦ ἡλίου ποὺ ἀρχινὰ νὰ βασιλεύῃ. Καὶ μέσα στὴν λίμνη πνίγονται τὰ λεπτοκαμωμένα μέλη τοῦ Ναρκίσσου, ἢ κλιμπαρένια σάρκα του, τὰ μουδιασμένα χέρια του, πνίγονται τὰ ξανθὰ μαλλιά του ποὺ πλενε στὸ νερὸ σὰ νάτανε ἀφρός, πνίγεται ἡ ἀλαργινὴ ματιὰ του, ἢ τελευταῖα ἀνάσα του, οἱ φιλντισιένες κόχες τῶν ἀφτιῶν του τὸ τριανταφυλλένιο στόμα του, ἢ χαριτωμένη φωνὴ του σβύνει. Ὁ Νάρκισσος πεθαίνει σγλάβος τῶν χορταριῶν σταυρωμένος στὰ καλάμια ἀπὸ τὰ κύματα ποὺ ὄλο καὶ μπήγουν στὴ σάρκα του κρυερὲς σαῖτες...

Ἀπὸ μακρὰ οἱ νύφες εἶδαν τὴν ἐρωτικὴν ἀγωνία τοῦ Ναρκίσσου καὶ τρέχουν γιὰ νὰ τόνε βγάλουν ἀπὸ τὴν ἐπικίνδυνη θέση του. Ἄλλ' ἢ βιά τους εἶνε περιττή: τὸ ρεῦμα ὡσὰν προδότης ἀρπάζει τὸ παλληκάρι σέρονε τὸ τέλειο κορμί του στὰ ἀνοιχτὰ τῆς λίμνης. Καὶ σ' ἐκείνον, σ' ἐκείνον ποὺ ἦτανε ὠραῖος ὡσὰν τοὺς Ὀλύμπιους, ἀρμονικὸς σὰν τὲς Μοῦσες καὶ ποὺ πῆγαινε στὸ Θάνατο, ἀπλώνουν λυπημένες χέρια ἀνώφελα. Μὰ νὰ εἰς τὴν ὄχθη φυτρώνουν ἀμέτροτα ἴσια κοτσάνια μὲ ξανθὰ μοιμπούκια, ἀνοιχτὰ σὰν τὰ μαλλιά τοῦ Ναρκίσσου. Σκυμμένες μὲ δάκρυα στὰ μάτια, πάνω σαυτὸ τὸ ἄνθος, ἀλόγιαστα ρουφοῦν οἱ νύφες τὸ ἐξωτικὸν ἄρωμα του. Ξελογιασμένες ἀπ' τὴ γλύκα ἀνασαίνουν γιὰ ὦρα καὶ φαντάζουν γύρω στὴ φόνισσα λίμνη καὶ στὶς σκιές τῆς ὡσὰν φωτεινὴ κορώνα ἀπὸ γυναικῆσια κορμά...

Τὸ πρῶτ' ὅταν ἐξύπνησαν ἀποκαμωμένες, γιατί στὸν ὕπνο τους γλυκοφαντάστηκαν τὲς χάρες τοῦ Ναρκίσσου, πλέκουν στεφάνια μὲ τὰ χίλια δυὸ ἄνθη ποὺ εἶχαν φυτρώσει ὀλοῦθε. Καὶ λένε:

«Ἡ λεπτοκομωμένη ὁμορφιὰ τῶν λουλουδιῶν αὐτῶν ποὺ εἶνε ὀρμητικὰ καθὼς ἡ φλόγα τῆς ἀγάπης καὶ ἡ μυρωδιά τους ποὺ ξετρελαίνει καθὼς ἡ ἡδονή... ζωντανεοῦν τὴν πολυτιμημένη ψυχὴ τοῦ Ναρκίσσου γιατί εἶδαν τὴν ἀγωνία του. Τώρα ἄς πλέξομε μὲ τίς πλεξοῦδες τοὺς ξανθοὺς αὐτοὺς ναρκίσσους ποὺ ἐδώθε γιὰ πάντα θὰ μᾶς θυμίζουν τὸ ξανθὸ πολυαγαπημένον μας παλληκάρι».

Ὁ σοφὸς γέρος ἐσώπιασε. Οἱ νέοι μαζωμένοι γύρω στὴ σοφία του ὄνειρευόνταν... Τώρα ἡ σιὰ τῶν δέντρων ἦταν μαύρη στὸ κόκκινο σούρωπο, τὰ ἐληόδεντρα ἦταν σὰν χοντροκομμένοι νάνοι, καὶ τ' ἀσημένια κλώνια τους ἔφρισσαν στὸ δυσμικὸν ἀγέρι. Ὁ Ἥλιος ἀργόσβηνεν χυμένος σὲ ὑπέροχες πορφύρες. Καὶ ἡ Ἡμέρα ἦταν ὄνειρο ποὺ ἔσβηνε μπροστὰ στὴ Νύχτα.

Κρασί καρνάδο όλονυχτίς
τὰ χεῖλι σου μουστῶνει,
κι' ὄλο κι' ἀχνίζουν, — ἠλιόγνωμη
μιὰ καρπεριά — οἱ γοφοί σου
καὶ στέκει σου ροδομεστὸ
τ' ὠραῖο κορμί,
καθὼς φουσκῶνουνε
οἱ ἀνθοὶ οἱ κρυφοί σου.

Μανύλι βυσσυνὶ ὡσὰν χαλκᾶς
σοῦ σπάει στὸ μπράτσο
τῆς καρδιάς τὸ χτύπο·
καὶ σὰν μεσημερίσει,
ταυρὶ πατεῖ σου τὴ κοιλιὰ
ὀρθοκάπουλο
τὸ νιόκορμο μεθύσι.

ΜΑΡΓΙΟ

Ὁ ἥλιος καίει μεσουρανίς
τὴν θερινὴν ἡμέρα
καὶ τὰ τζιτζίκια ἀνάτρεμο
κάνουν τὸ μεσημέρι,
καὶ ἴγὼ ἀπαντέχω στέκοντας
στὸν ἐλαιῶνα,
τὴν ἠλιομέτωπη ὄρα
ποῦ θὰ σὲ φέρει.

Μαργιό μου, πάλι σοῦ ἔθλιψα
τὴ ρῶγα τὴ κιχλιμπάρα,
καὶ ὡς ροῦσο ρίφι τὸ αἷμά σου
πηδικτὸ σκίρτησε στὴν κοιλιὰ σου,
κι' ὡς μέρα φεύγεις πέρνωντας μαζὶ σου
τὰ μάτιά μου,
δυὸ ἀράπικες χάντρες
μὲς τὰ βυζιά σου.

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΛΙΤΩΣ

(ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ)

Η ΖΕΣΤΗ ΖΩΝΗ

«Νομίζεις πὼς δὲν μ' ἀγαπᾶς πειά, Θαλέα, κι' ἀπὸ ἐδὼ κι' ἕνα
μῆνα περνᾶς, τίς νύκτες σου εἰς τὰ συμπόσια, σάμπως, τὰ φροῦτα, τὸ
κρασί, τὸ μέλι, νὰ εἴμποροῦν νὰ σὲ κάμουν νὰ ξεχάσεις τὸ στόμα
μου. Νομίζεις, πὼς δὲν μάγαπᾶς πειά, φτωχὲ τρελλέ!»

Καὶ λέγοντας ἔτσι, ἐξεκοῦμπωσα τὴ ζώνη μου, ποῦ μόλις ἄρχισε
νὰ ὑγραίνει ἀπὸ τὸν ἰδρώτα μου, καὶ τὴν ἐτύλιξα γύρω στὸ πρόσω-
πό του. Ἦταν θερμότερη ἀκόμα ἀπὸ τὴ ζέστη τῆς κοιλιᾶς μου, καὶ
τὰ μύρα ποῦ ἐπῆρεν ἀπὸ τὴ σάρκα μου, ἀναδίνονταν ἀπὸ λεπτὰ κεν-
τίδια τῆς.

Τὰ ἐροφοῦσε γιὰ πολὺ, μὲ μάτια μισοκλειστά· ἔπειτα εἶδα νὰ
ἐρχεται πρὸς ἐμέ, καὶ ἐκατάλαβα καθαρῶτα πὼς οἱ ἐπιθυμίες
τοῦ ἀναβαν, δὲν μοῦ ἐκρύβει τίποτε· ἀλλὰ ἔτσι, ἀπὸ πονηριά, εἶπα
ν' ἀντισταθῶ.

«Ὁχι, φίλε μου. Ὁχι. Ἀπόψε εἶμαι τοῦ Λυσίπου. Γειά σου».
Καὶ φεύγοντας ἐπρόσθεσα: «Λαίμαργε, τῶν φρούτων καὶ τῶν χορ-
ταρικῶν! ὁ μικρὸς κῆπος τῆς Βιλιτῶς δὲν ἔχει παρὰ ἕνα σύκο —
ἀλλὰ εἶνε τόσο καλὸ».

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΓΑΠΗΤΙΚΟΥΣ

Ἐὰν θέλεις νὰ σ' ἀγαπήσει μιὰ γυναῖκα, νέε μου φίλε, ὅποια
κι' ἂν εἶνε, μὴν τύχει καὶ τῆς πεῖς πὼς τὴν θέλεις· προσπάθησε μόνο
νὰ σὲ βλέπει κάθε μέρα, ἔπειτα φύγε γιὰ λίγο καὶ ξαναφανερώσου.

Ἐὰν σοῦ μιλήσει, νὰ εἶσαι ἐρωτικὸς χωρὶς πολὺ πάθος. Μόνη
τῆς θὰ ἔλθῃ πρὸς ἐσέ. Ἀλλὰ κύταξε νὰ τὴν ἀποχτήσεις μὲ δύναμη
τὴν ἡμέρα ποῦ πρόκειται νὰ σοῦ δοθῇ.

Καὶ ὅταν θὰ ἔλθῃ, ὑποταχτικὴ σου πειά, ἐσὺ νὰ μὴν δοθῆς
ἀμέσως εἰς τὸ πάθος σου. Τὰ χέρια μιᾶς παθιάρας γυναῖκας τρέμουν
καὶ δὲν ξέρουν χάδια· πρόσσεχε μὴν τὰ ἐκβιάσεις.

Ἄλλ' ὅμως κύταξε νὰ μὴν τύχει καὶ ξεκουραστεῖς. Μάκραινε
τὰ φιλιὰ τόσο ὅσο βασταίει ἡ ἀναπνοή σου. Μὴν τὴν ἀφίσεις νὰ κοι-
μηθεῖ ὅσο κι' ἂν σὲ παρακαλεῖ γι' αὐτό, καὶ φίλα πάντα τὸ μέρος
τοῦ κορμιοῦ τῆς πρὸς τὸ ὁποῖο στρέφει τὰ μάτια.

ΕΞΟΔΟΣ ΑΠ' ΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ

Φέрте με έξω,
Στὸν ἀγέρα καὶ στὸν ἥλιο,
Στὸν κόσμον ποὺ εἶνε γεμάτος ὁμορφιές.

᾽Ω τὸ θάμπωμα, ἡ μαγεία τῶν δρόμων !
Τὸ ἀνάστημα καὶ ἡ δύναμη τῶν ἀλόγων.
᾽Ο θόρυβος καὶ ἡ ἠχὸ τῶν βημάτων,
᾽Ο μονότονος ῥόγγος καὶ ὁ βόγγος τῶν τροχῶν !
Ἐνα τραῦμ βιαστικὸ καταπλέει, τεράστιο πρὸς τὸ μέρος μας . . .
Μὴν ὀνειρεύομαι ;
Ἡ μυρωδιὰ τῆς λάσπης στὰ ρουθούνια μου
Μπαίνει, δυνατὴ, σὰν κύμα τοῦ ᾽Ωκεανοῦ !
Πῶς στὸν καιρὸ,
Τὰ παραπετάσματα ποὺ σαλεύουν, κυματιστά,
Ἐόριστα καὶ παράξενα προκλητικά,
Πάλλουν καὶ κάνουν σημάδι. ᾽Ω, καὶ χάμου —
Αὐτὸ εἶναι ; — ἡ ἀστραπὴ μιᾶς κάλτσας !
Ξάφνου ἓνα κωδονοστάσι
Μὲς ᾽στὴν ὀμίγλη βουτηγμένο ! ᾽Ω τὰ σπίτια,
Οἱ μακρὲς σειρὲς τῶν ὑψηλῶν καὶ σταχτερῶν σπιτιῶν,
Μὲ τίς σκιερὲς καὶ φωτεινὲς ἐναλλαγές !
Νά οἱ δρόμοι . . .
᾽Ο καθένας τους εἶναι καὶ μιὰ λεωφόρος ποὺ φέρνει
᾽Οπου θέλω !

Ἐλεύθερος . . . !
Ζαλισμένος, ἀδύνατος, ξενευρισμένος
Κάθουμαι, καὶ τὸ τραῦμ κυλάει μαζύ μου
Στὸ θανατάσιο κόσμον.

ΜΕΤΑΦΡ. ΜΕΝΑΛΚΑ

ΟΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΑΙ ΚΑΙ ΑΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΑΛΗΘΕΙΑΙ

ΜΙΑ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΑΣ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ¹

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ πρὸ ἡμερῶν ἐγερωθέντος ζητήματος τῆς ξένης πνευματικῆς ιδιοκτησίας, ὁπότε πάντες σχεδὸν οἱ λόγοι τοῦ τόπου ἐτάχθησαν ὑπὲρ αὐτῆς, ἐξέφρασα κατ' αὐτῶν τὴν κατηγορίαν ὅτι ἀποβλέψαντες εἰς τὸ ἴδιον συμφέρον παρείδον τὰ γενικώτερα συμφέροντα τοῦ τόπου καὶ ἀπεδείχθησαν ἄνθρωποι στενῆς ἀντιλήψεως καὶ κατωτέρας συνειδήσεως. Ἐκ τῶν σοσιαλιστῶν, τοὺς ὁποίους περιελάμβανεν ἐπίσης ὁ χαρακτηρισμὸς, ὁ κ. Σπύρος Μελάς συνειθισμένος νὰ ἀπευθύνεται πρὸς ἓνα κατώτερον κοινὸν μὴ ἀπὸ τὸν τρόπον, ὁ ὁποῖος εἰς αὐτὸν μὲν θὰ παρέχῃ εὐκόλον νίκην, δι' ἡμᾶς ὅμως τοὺς ἄλλους θὰ παραμένῃ πάντοτε κατωτέρας ἀξίας.

Ἄλλ' ἡ ἀπάντησίς μου αὐτῇ ἔρχεται τόσον δι' αὐτὸν ὅσον καὶ διὰ κάθε ἄλλον ἐκ τῶν λεγομένων ἀνεπτυγμένων τάξεων τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι καταφανές ὅτι δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ δήμευσις πάσης πνευματικῆς ιδιοκτησίας τῶν ξένων συγγραφέων τὸ ἂν ἡ Ἑλλάς δὲν εἰσφέρει εἰς τὰ γενναῖα κέρδη των καὶ εἰς τὰ ἔτι γενναιώτερα τῶν μεγάλων ἐκδοτικῶν οἰκῶν τῆς Εὐρώπης τὸν μικρὸν μὲν ὑπὸ ἔποψιν καταναλώσεως, μεγάλου ὅμως καὶ δυσβάστακτον διὰ τὸν τόπον μεταφραστικὸν φόρον ὁ ἰσχυρισμὸς λοιπὸν αὐτὸς δὲν δύναται νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ὥστε νὰ δικαιολογῇ τὴν μὲ τόσην ἀγανάκτησιν ὑπεράσπισιν ἐκ μέρους τοῦ κ. Μελά τῶν συμφερόντων τῆς ξένης πνευματικῆς ιδιοκτησίας. Ἀλλὰ διατείνεται ὅτι τὸ ζήτημα τῆς πνευματικῆς ιδιοκτησίας δὲν παίζει κανένα ρόλον εἰς τὸν σύγχρονον σοσιαλισμὸν καὶ ὅτι ἐπομένως ἔχει πλήρη ἐλευθερίαν δράσεως ὡς πρὸς αὐτό· ἀφ' ἑτέρου ὁ ἕτερος δημοσιογράφος καὶ σοσιαλιστὴς τοῦ Σκριπ ὁμολογεῖ ὅτι καὶ ἡ πνευματικὴ ιδιοκτησία εἶναι καθαρὸν σύμπτωμα, τῆς ὅλης ἀστικῆς κοινωνίας ἐπομένως κατὰ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ σοσιαλισμοῦ· καὶ ἔρχεται ἄλλος σοσιαλιστὴς ὁ ὁποῖος ἀναφέρει δέκα ὀνόματα μεγάλων σοσιαλιστῶν συγγραφέων οἱ ὁποῖοι καταδικάζουν τὴν πνευματικὴν ιδιοκτησίαν. Ἀλλὰ τὸ ζήτημά μας δὲν εἶναι οὔτε τι ἐπίστευεν ἄλλοτε ὁ σοσιαλισμὸς, οὔτε ποία εἶναι ἡ σημερινὴ ἐξέλιξις τῶν σοσιαλιστικῶν θεωριῶν ἐν Εὐρώπῃ, οὔτε ποῖαι ἰδέαι κρατοῦν σήμερον παρὰ τοῖς σοσιαλισταῖς τῆς Εὐρώπης διὰ τὸν θεσμὸν τῆς ιδιοκτησίας. Τὸ ζήτημά μας εἶναι: ἀπὸ ποῖον σοσιαλιστικὸν συμφέρον ἢ ἀπὸ ποῖαν ἄλλην ἀνάγκην τοῦ τόπου ὁρμώμενοι οἱ σοσιαλισταὶ καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι τοῦ τόπου ἔρχονται νὰ ἐπιβάλλουν αὐτὸν τὸν θεσμὸν βαρύτερον καὶ τυραννικώτερον παρ' ὅσον ἐστάθηκε ποτὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ κύριος Μελάς δὲν διστάζει αὐτὴν τὴν ἀσυδοσίαν μας, ὅπως λέγει, νὰ τὴν ἀποκαλέσῃ πράξιν ληστρικὴν. ἀλλὰ πῶς ἄλλως θὰ τὴν ὠνόμαζεν ἢ πλέον στενὴ ἀντιλήψις τοῦ θιγομένου ἀστικοῦ συμφέροντος ; Καὶ πῶς θὰ ἠδύνατο τότε νὰ χαρα-

¹ Σημείωσις τῶν ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.—Μὲ εὐχαρίστηση δημοσιεύομεν ἐδῶ τὸ ἄρθρον αὐτὸ τοῦ κ. Μ. Αὐγέρη, ποὺ δὲν ἐστάθηκε δυνατὸν νὰ δημοσιευθῇ στίς Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας γιὰ τίς ὁποῖες ἐπροωρῶντο. Ἐτσι ἐξηγεῖται καὶ ἡ καθαρεύουσα στὴν ὁποία εἶνε γραμμένο.

κτρισθούν αἱ ποικίλαι βιαιότητες καὶ ἔκνομοι πράξεις τὰς ὁποίας δια-
πράττουν καθημερινῶς κατὰ τῆς ξένης ιδιοκτησίας οἱ σοσιαλισταὶ εἰς τὸν
ἀγῶνα τῶν κατὰ τοῦ κεφαλαίου ;

Ἄλλ' ὡς εἰσέλθωμεν εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα· εἴν ἐγένετο αὐτὸς ὁ νόμος
αἱ μεταφράσεις, ἰδίως τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὸν τόπον ἐπιστημονικῶν ἔργων,
ἤθελον διὰ παντὸς δικοπῆ· ἡ ἀξία παντὸς βιβλίου καὶ ἰδίως τοῦ ἐπιστη-
μονικοῦ ἤθελε τριπλασιασθῆ ἢ μὴ δεκαπλασιασθῆ· ὅσοι θὰ ἠμποροῦσαν
θὰ ἠγόραζον ξένα· ἀλλ' οἱ ἄλλοι, ὁ πολὺς κόσμος θὰ περιορίζετο εἰς κα-
τωτέρου ποιῶ ἀναγνώσεις. Εἰς ποίους θὰ ἦτο ἐπιβλαβὴς ἡ νέα κατάστα-
σις ; ὄχι εἰς τοὺς κεφαλαιούχους βέβαια· καὶ ἡ ὅλη πνευματικὴ κατάσταση
παραινέουσα στάσιμος ἤθελεν ἄρα γε ἐπιδράση θανασιῶς εἰς τὸν ἐργά-
την ; — Ἰδοὺ, λαμπρὸν ἀναμορφωτικὸν καὶ σοσιαλιστικὸν ἔργον.

Ἄλλὰ ὁμιλεῖτε διὰ τὸν σύγχρονον σοσιαλισμὸν δεικνύοντες οὕτω ἀξιέ-
παινον ἐνημερότητα· τὸ ἔργον σας ὅμως δι' ἡμᾶς εἶναι νεκρὸν καὶ χωρὶς
καμμίαν ἀξίαν ἐφ' ὅσον δὲν ἔχετε τὴν ἰκανότητα νὰ τὸ προσαρμόσητε πρὸς
τὴν ἰδικὴν μας πραγματικότητα· ἀπαντᾶτε εἰς μίαν ἀνάγκην μὲ μίαν θεω-
ρίαν προσφέροντες λίθους εἰς τοὺς πεινῶντας. Ἄλλὰ διερωτᾶσθε, «μήπως
ἐξοδεύονται τὰ ξένα βιβλία τοῦλάχιστον ; ἂν αὐτὸ συνέβαινε δὲν θὰ ἐλέγα-
μεν τὸν κοινοτισμὸν ὅτι δὲν ὑπάρχει πνευματικὴ ζοή».

Καὶ ἐνῶ οὕτως ἀναγνωρίζετε καὶ σεῖς καὶ οἱ ἄλλοι λόγοι τὴν σημα-
σίαν τὴν ὁποίαν θὰ εἶχε διὰ τὸν τόπον ἡ κυκλοφορία τοῦ ξένου βιβλίου,
παραδόξως πῶς ἀντὶ νὰ παρῆξετε στερεῖτε ἀπὸ τὸν τόπον αὐτὸ τὸ βιβλίον·
ἐπειδὴ δὲν ἐξοδεύονται οὕτε τὰ ξένα οὕτε τὰ ἰδικὰ μας αὐτὸ ἐνισχύει τὴν
γνώμην σας νὰ ἀποκλεισθῆ ἀπὸ τὸν τόπον ἡ ξένη πνευματικὴ τροφή· καὶ
μὲ τὸν θανασιῶν αὐτὸν συλλογισμὸν προεξοφλεῖτε καὶ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος
τὴν ἰκανότητα αὐτοῦ τοῦ λαοῦ νὰ ἀντιληφθῆ τὴν ἀλήθειαν. Δὲν μᾶς λέγετε
ὅμως καὶ ποῖον εἶναι τὸ καλὸν τὸ ὁποῖον θὰ προκινήη διὰ τὸν τόπον ἐκ
τοῦ τοιούτου διαβήματός σας. Οὕτε μᾶς ἐξηγεῖτε, πῶς ἔτυχε ὅλοι σεῖς, οἱ
ὁποῖοι τόσον γενναίως διαπληκτίζεσθε καθ' ἑκάστην πρὸς ἀλλήλους διὰ
τὰς προσωπικὰς σας διαφορὰς, νὰ εὐρεθῆτε ἐν ἀγαστῇ συμνησίᾳ σύμφωνοι
δι' ἕνα τόσο φανερὸν κακὸν διὰ τὸν τόπον ; Ἡ μήπως ἐκ κακῆς ἀντι-
λήψεως ; σεῖς, οἱ ὁποῖοι μὲ τόσην ἀγγίνοιαν ὑπερασπίζεσθε καθ' ἑκάστην
τὰ μικρὰ σας συμφέροντα, νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι δὲν ἔχετε τὸν κοινὸν νοῦν
νὰ διακρίνετε ὅτι ἡ πρότασις σας ὁποσδήποτε ἐξεταζομένη εἶναι ἐπιβλα-
βὴς διὰ τὸν τόπον ; Πῶς τοῦ ἐπιβάλλεσθε νὰ τραφῆ ἀποκλειστικῶς καὶ
καὶ διὰ παντὸς μὲ τὸν σάνον τοῦ ἀγροῦ σας καὶ τοῦ ἀποστερεῖτε τὸ δικαί-
ωμα νὰ γευθῆ ἀνθρωπίνην τροφήν ; Δὲν εἶσθε λοιπὸν σεῖς καὶ οἱ ὅμοιοί
σας οἱ φωτισμένοι καὶ ἐπιδέξιοι γραφειοκράται, οἱ ὁποῖοι φρονάζετε δια-
φθεῖρετε καὶ συγχίζετε τὴν ἀλήθειαν καταλήλως πρὸς τὸ συμφέρον σας ;
καὶ δὲν μένει μοναδικὸς σκοπὸς τοῦ διαβήματός σας αὐτοῦ τὸ προσωπικὸν
συμφέρον ; δὲν ἀποστερεῖτε οὕτω ἀπὸ τὸν τόπον, ἀντὶ νὰ τοῦ προμηθεύσητε,
πνευματικὴν τροφήν ἡ ὁποία τοῦ εἶναι ἀναγκαῖα καὶ εἰς κρίσιμον στιγμὴν
τῆς ἀναπτύξεώς του ; Νά, ποῦ ἔπρεπε νὰ ἐνθυμηθῆτε τὴν λέξιν ληστεία.
Καὶ νά, πῶς καταταντᾷ ἐγὼ μὲν ὁ ἀστὸς νὰ εὐρίσκειται πλησιέστερος πρὸς
τὴν σοσιαλιστικὴν ἀντίληψιν, σεῖς δὲ νὰ ἀποδεικνύεσθε μετεμφερόμενος
γραφειοκράτης καὶ νὰ συγγενεύετε μὲ τὰ πλέον στενὰ ἀστικά κύτταρα.

Ἄλλὰ προσθέτετε εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπικρίσεώς σας, ὅτι ὁποσδήποτε

οἱ ἐργάται δὲν θὰ διαβάσουν, διότι ἄνθρωποι ἐργαζόμενοι δεκαεξ ὥρας τὸ
ἡμερονύτιον δὲν ἔχουν καιρὸν διὰ μίαν τοιαύτην πολυτέλειαν. Αὐτὸ εἶναι
παρὰ μῦθι ἄλλου τόπου· οἱ ἐργάται οἱ ἐργαζόμενοι δεκαεξ ὥρας εἶναι
ἐλάχιστοι· καὶ ὅλοι οἱ ἐργάται εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι πλέον τῶν δεκα-
πέντε χιλιάδων. Ἄλλὰ σεῖς περιορίζετε τὸ ἐνδιαφέρον σας ἐπὶ τοῦ παρόντος
μόνον εἰς τὸν ἐργάτην τοῦ ἐργοστασίου· διατί ; μήπως αὐτὸς εἶναι ἡ μεγα-
λειτέρα δύναμις ἡ ὁποία πιέζεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην καὶ ζητεῖ τὴν λύσιν τῆς ;
Ἄλλ' ἐκεῖ ὅπου ἐγεννήθησαν αἱ συνταγαὶ τὰς ὁποίας μεταχειρίζεσθε ὑπάρ-
χουν ἑκατομμύρια ἐργατῶν καὶ ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ δύναμις ἡ ὁποία πιέζει εἶναι
κολοσιαία· εἰς τὴν Γερμανίαν π.χ. ὑπάρχουν πλέον τῶν ὀκτῶ ἑκατομμυρίων,
καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν μόνον εἰς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα καὶ τὰ βαμβακουργεῖα
πλέον τῶν πέντε. Εὐλόγως λοιπὸν καὶ φυσικῶς ὅλη ἡ ἐκεῖ σοσιαλιστικὴ κί-
νησις ἐστηρίχθη εἰς τὸν ἐργάτην καὶ διὰ πολλὸν καιρὸν δὲν θὰ ἀπολήγη καὶ
ἐκεῖ παρὰ εἰς φιλεργατικά νομοσχέδια. Σεῖς διὰ ποῖον λόγον κάμνετε αὐτὸν
τὸν συμπερασμὸν ; Καὶ ποῖον καλὸν θὰ προκινήη δι' ἡμᾶς τοὺς ἄλλους ἐξ
αὐτοῦ τοῦ περιορισμοῦ ; Διατί δὲν ἐπροτιμήσατε νὰ ἀρχίσετε ἀπὸ τὰς ἀνάγ-
γκας τῶν ἀγροτῶν τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖοι ἀνέρχονται εἰς πλέον τῶν τρια-
κοσίων χιλιάδων οἰκογενειῶν καὶ εἶναι οἱ περισσύτερον πιεζόμενοι ; Ἰδοὺ διατί
ὅλος ὁ ἀγῶν σας δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου καὶ εἶναι
φανταστικὸς καὶ ἰδοὺ διατί σεῖς δεικνύεσθε ἀνεπάρκειαν εἰς τὴν ἀντίληψιν
αὐτῆς τῆς πραγματικότητος.

Εἶναι καταφανές, ὅτι διὰ νὰ ἀνυψωθῶν οἱ προλετάριοι μέχρι τῆς σο-
σιαλιστικῆς ἀντιλήψεως, πρέπει νὰ ἀλλαχθῶν κατὰ πρῶτον αἱ πνευματικαὶ
συνθήκαι μέσα εἰς τὰς ὁποίας ἀναπτύσσονται. Ἄλλὰ ποῖα εἶναι ἡ φωνὴ σας
διὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν ὑποδούλωσιν τοῦ τόπου εἰς τὰς ὀπισθοδρομικὰς ἀντι-
λήψεις τοῦ κράτους ; Ποῖα εἶναι αἱ ἰδέαι σας καὶ ποῖος ὁ πόλεμος σας διὰ
τὴν γλωσσικὴν πρόληψιν, ἡ ὁποία κρατεῖ τὸν τόπον εἰς πνευματικὸν λήθαργ-
ον ; ἄλλοι μὲν ἐξ ὑμῶν δὲν παραδέχεσθε αὐτὴν τὴν ἀνάγκην δίδοντες οὕτω
τὸ μέτρον τῆς κρίσεώς σας. Ὑμεῖς δὲ ἰδιαίτερος, ὅστις ἐπιτηδεύεσθε τὴν
ἀνωτέραν καὶ εὐθικτὸν συνείδησιν, ὅταν ἐμαίνοντο αἱ πλάνα διὰ τὸ γλωσ-
σικὸν ζήτημα ἐκάματε ταξείδιον ἀναψυχῆς εἰς τὴν Ἰθάκην, διὰ νὰ μὴ ἔλ-
θητε εἰς σύγκρουσιν μὲ τὰς ἰδέαις τῆς ἐφημερίδος εἰς τὴν ὁποίαν γράφετε.
Ἄλλ' ὁ κ. Παπαντωνίου, ὁ ὁποῖος ἐγένετο ἐκ μέρους σας τὸ ἀντικείμενον
μῆς πολεμικῆς ταπεινὰ προσωπικῆς καὶ μακροχρονίου, μόνος τότε ἠγωνί-
ζετο· αὐτὴ ἡ λεπτή, καλλιτεχνικὴ καὶ ἀγρυπνοῦσα συνείδησις, τὸ πνεῦμα του
τὸ ὄξυ καὶ ἡ σάτυρά του ἡ πλατεῖα καὶ σαρχαστικὴ, ἡ τραγικὴ καὶ δακρυ-
ογενῶσα κατεφέρετο δριμεία κατὰ τῆς ἀμαθείας, ἐμαστιγῶνε, καὶ ἐξέσχιζε
καθ' ὅλας τὰς θλιβεράς καὶ κρίσιμους ἐκεῖνας ἡμέρας, μέσα εἰς τὰ φύλλα
τῆς « Ἀκροπόλεως », ἡ ὁποία μπροστὰ εἰς τὸν κίνδυνον εἶχεν ἀνοίξει διάπλατα
δι' ὅλους τοὺς βουλομένους νὰ ἀγωνισθῶν εἰς τὸν καλὸν ἀγῶνα. Ἄλλὰ
μήπως εἶναι βέβαιον κἂν, ἂν καὶ σεῖς ἀντελήφθητε αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν ;
Πληροφοροῦμαι τούναντιον ὅ,τι ἐπειδὴ οἱ ἐργάται τοὺς ὁποίους κατηχεῖτε
δυσανασχετοῦν διὰ τὰς γλωσσικὰς ἀντιλήψεις τῶν σοσιαλιστῶν, διὰ νὰ τοὺς εὐ-
χαριστήσητε ἐτάχθητε ὑπὲρ τῆς γνώμης νὰ μὴν τοὺς ὁμιλεῖτε διὰ τὴν
γλωσσικὴν πρόληψιν ἀποδειξαντες ἀξιέπαινον κοινότητα ἰδεῶν πρὸς τὸν ἐπί-
σης σοφὸν κύριον Δρακούλην· καὶ δὲν ἐσκέφθητε ὅ,τι ἂν ὁ ἐργάτης δὲν ἠμπορεῖ

νά ἀπαλλαγθῆ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πλέον πλατωνικὴν ἐκ τῶν προλήψεών του εἶναι ἀνεπίδεκτος μορφώσεως καὶ ἄχρηστος εἰς τὸν ἀγῶνα σας.

Καὶ ἐνῶ ὁπῶ ἐκατομμύρια Ἑλλήνων εἶναι δοῦλοι, ἐνῶ οἱ ἀγροτικοὶ πληθυσμοὶ ὑποφέρουν καὶ ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι ἀθλία, ἐνῶ ὅλον τὸ προλεταριάτον σας εὐρίσχετε εἰς πνευματικὸν σκότος, σεῖς καὶ οἱ ὅμοιοι σας συλλογίζεσθε διαρκῶς τὰς 12 χιλ. ἐργατῶν ἐν τῇ μεταξὺ καλοντύνεσθε, καλοτρῶτε καὶ καλοῦσεσθαινεσθε καὶ γράφετε διὰ τὸ πλοῦσιον σκυλλάκι τοῦ περιπάτου ποῦ εἶναι γυμνὸν καὶ διὰ τὸν κακοντυμένον ἐργάτην—συγκινητικὰ τῷ ὄντι πρωτόλεια ἀνατολίτικῆς σοσιαλιστικῆς φιλολογίας.

Ἐπαναλαμβάνεται μόνον κατὰ κόρον διὰ ἀπὸ τὰ χαριὰ σας πρὸ πολ-
λοῦ ἐσβύσατε τὴν λέξιν Ἔθνος καὶ ἐπιδεικνύεσθε δι' αὐτὸ καθ' ὃν τρόπον ὁ χωρικός διὰ τὸ καινούργιο ζωνάρι του. Ἄν ὅμως σὰς ἔλεγε κανεὶς διὰ ἀκολουθοῦντες τυφλῶς τῆς ἐξέλιξιν τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν ἐξαρτᾶτε τὴν ἡσυχίαν τῆς χώρας σας ἀπὸ τὴν καλὴν θέλησιν γείτονος ἔχθρικοῦ καὶ βαρ-
βάρου καὶ διὰ τὰ βλάψητε τὰ συμφέροντα ὅλων τῶν τάξεων, θὰ ἐμένετε ἀπλοϊκῶς χάσκοντες. Οἱ Γάλλοι συναδέλφοι σας εἰς παρομοίαν περίστασιν ἀπήντησαν ὅτι ἔχουν ἀπέναντι αὐτῶν ἐκατομμύρια ἀδελφῶν πολιτισμένων μεθ' ὧν εὐρίσκονται ἐν πλήρει συνεννοήσει καὶ ὡς ἰσχυρότεροι θὰ διαθέ-
σουν τὰς τύχας των εἰς τὴν κρίσιμον ὥραν κατὰ τὴν βούλησίν των. Σεῖς τί ἠθέλατε ἀπαντήσῃ εἰς παρομοίαν περίστασιν; Πῶς προσηρμόσθη ἡ θεωρία σας πρὸς τὰς νέας συνθήκας, αἵτινες πηγάζουν διὰ τὸν τόπον μας ἀπὸ τὴν γειτονίαν αὐτὴν μὲ ἓνα λαὸν βάρβαρον καὶ ἀπολίτιστον;

Ἄλλὰ σεῖς ἀβαθεῖς ἐκ φύσεως, συχνὰ ξιπασμένοι καὶ πάντοτε ματαιό-
δοξοι καὶ ἀπλοϊκοὶ στολιζέσθε μὲ φανταχτεράς καὶ πολυχρόμους ἰδέας καὶ καμαρώνετε ὅπως τὸ πουλι τοῦ μύθου ἀλλὰ φαντάζεστε ἀδέξιος μέσα εἰς αὐτὰς σὰν ἄγριοι ποῦ φοροῦν πῖλον ναυάρχου ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἀγρίαν τους στολὴν καὶ εἶναι ὑπερήφανοι δι' αὐτὸ καὶ γελοιοὶ ἀλλὰ ὅλη ἡ ψυχολογία σας καὶ ἡ ἐπιδειξις σας διὰ τὰ νεαποκτηθέντα ἀγαθὰ εἶναι πάντοτε ὅμοια μὲ τοῦ αὐτοῦ νεοαλοῦτου. Καὶ ὅλον τὸ ἔργον σας δὲν ἀνέρχεται ὑπεράνω τῶν ἀντιλήψεων τοῦ περιβάλλοντός σας καὶ ἡ πολεμικὴ σας καὶ ὅταν ἔχη πρόσχημα ἰδεῶν εἶναι πάντοτε στενὴ καὶ ταπεινὰ προσωπικῆ. Ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς ἐπιτηδεύεσθε ἠψηλοτέραν συνείδησιν ἀφ' ἑτέρου φροντίζετε νὰ εἰσθε κατὰ πάντα σύμφωνα μὲ τὰς ἰδέας τῶν ἐφημερίδων ποῦ γράφετε. Ἔτσι στερεώ-
νετε τὴν κοινωνικὴν σας δύναμιν πρὸς προσωπικὸν σας ὄφελος, κακόπιστος καὶ κινικός,—διυλιζόντες τὸν κῶναπα καὶ καταπίνοντες τὴν κάμηλον.

Ἄλλὰ διὰ ποῖον ἄρα γε λόγον ἀντεπολιτεύεσθε μετὰ τῆς ἀναγκη-
σεως τὸν κ. Βενιζέλον, ὁ ὁποῖος μολαταῦτα εἶναι ὁ πρῶτος πολιτικός τοῦ τόπου ὅστις παρουσιάζεται νὰ εὐρίσκειται πλησιέστερόν σας καὶ ὅστις εὐσυ-
νεΐδητα ὠφέλησε καὶ ἔχει τὴν καλὴν θέλησιν νὰ ὠφελήσῃ τὸν ἐργάτην; διατὶ εὐρίσκεσθε νὰ κάμητε θαυμαστὴν ἁρμονίαν εἰς ἀντιπολίτευσιν καὶ εἰς δριμύτητα ἐκφράσεων μὲ φύλλα κατωτάτης συνειδήσεως; Εἶναι ἀληθές ὅτι καὶ ἐν Εὐρώπῃ (!) οἱ σοσιαλισταὶ ἀντιδροῦν κατὰ τῶν ἀστικῶν κυβερ-
νήσεων, ἀλλ' ἐκεῖ αἱ πολιτευόμεναι τάξεις τῶν σοσιαλιστῶν ἔχουν νὰ προσφέρουν πολιτικούς πρώτης δυνάμεως ποῖον ἔχετε σεῖς νὰ προσφέρετε ἐκ τῶν τάξεών σας εἰς ἀντικατάστασίν του; καὶ δὲν φοβεῖσθε μήπως ρίπτοντες αὐτὸν ρίψετε τὴν χώραν εἰς μεγαλειότερον σκότος, ὅπως εἶναι καὶ βέβαιον;

Ἄλλὰ τί ἀντέχει ἀπὸ ὅλον τὸ ἔργον σας μπροστὰ καὶ εἰς τὴν πλέον ἀκροθυγῆ κριτικῆν; Κάτω ἀπὸ τὰς νέας σας διαθέσεις μορφαίνει ἀθλίως πάντοτε ὁ γνωστὸς παλαιὸς ἄνθρωπος τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ τύπος τοῦ ἀνθρώ-
που τῆς καλονομένης ἀνεπτυγμένης τάξεως.

Καὶ κατὰ τοῦτο δὲν διαφέρετε ἀπὸ τὸν συνήθη τύπον τοῦ λογίου Ἑλλήνων καὶ εἰσθε προωρισμένοι νὰ συνεχίσῃτε εἰς τὸν τόπον σας τὸ ἐπι-
σκοπιστικὸν ἔργον τῶν προγόνων σας διότι, μεταξὺ ὑμῶν καὶ τῆς ἀληθείας, ἡ ἰδιοσυγκρασία σας εἶναι πάντοτε ἀνυπερβλήτων κώλυμα. Ὅλοι σεῖς αἱ κα-
λούμεναι ἀνεπτυγμένα τάξεις τῆς Ἑλλάδος ἐστάθητε πάντοτε δειφθαρμέ-
ναι καὶ κατωτέρας συνειδήσεως, ὅπως καὶ οἱ πολιτικοὶ τῆς. Ἐντεῦθεν ἐξη-
γεῖται πῶς σεῖς προβάλλοντες ὡς διαφωτισταὶ καταντᾶτε ἐπισκοπισταὶ τῆς ἀληθείας καὶ πῶς εὐρέθητε νὰ εἰσθε σεῖς οἱ φυσικοὶ ἔχθροὶ μῆς καταστά-
σεως ὠφελίμου μὲν εἰς τὸν τόπον, ἐπιβλαβῶς δὲ εἰς τὰ ἴδια ὑμῶν στενὰ συμφέροντα τὸ αὐτὸ ἔπραξαν καὶ ὅλοι οἱ ἐν ψεύδει ἀδελφοὶ σας τοῦ πα-
ρελθόντος οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐκληρονόμησαν τὸ παρὸν πνευματικὸν καθεστῶς.

Τὸ ἀστικὸν ὅμως κράτος, τοῦ ὁποῖου ἐπὶ τοῦ παρόντος μὲ τὴν πονη-
ρίαν ἐπικαλεῖσθε τὴν τιμὴν καὶ τὴν βοήθειαν, ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ σὰς πα-
ρεξῆ αὐτὴν τὴν ἐκδοῦλευσιν. Ζητεῖτε μίαν ἐμπορικὴν σύμβασιν, καὶ εἰς ὁμοίας φύσεως ὑποθέσεις ἡ στοιχειώδης λογικὴ δὲν ἐπιτρέπει τοιαύτας πα-
ραχωρήσεις εἰς ξένην ἐπικράτειαν ἐφ' ὅσον ὁ τόπος δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἔχη ἀνάλογα ἀντισηκώματα. Καὶ χωρὶς νὰ θεωροῦνται ἐστιγματισμένα, οὔτε νὰ ἔχουν πιστοποιητικὸν διαρκῶς τιμότητος, φυσικῶς καὶ ἀναγκαίως τὸ αὐτὸ συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ μικρὰ κράτη—ἴδε καὶ τὰ κράτη τοῦ Λίμου.

Θεωρῶ κατώτερον ἔμοῦ νὰ ἀπαντήσω εἰς τὴν ἐκφρασθεῖσαν κατηγορίαν ὅτι ἀμύνομαι τῶν μεταφράσεών μου διότι εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡμποροῦσα νὰ ἔχω κοινὰ μεθ' ὑμῶν συμφέροντα, ἀφ' οὗ δύναμαι νὰ προσφέρω ἐπίσης πρωτότερον ἐργασίαν οὐδενὸς ὀλιγώτερον καὶ νὰ πληρώσωμε διὰ αὐτὴν οὐ-
δενὸς ὀλιγώτερον.

Ὅσον διὰ τὸν χρονογράφον τοῦ «Σκριπ» κύριον Χατζόπουλον, παρὰ τὴν μακρὰν διαμονὴν του εἰς Γερμανίαν καὶ παρ' ὅλας τὰς κοσμοθεωρίας του ἀναπνεῖ πάντοτε εἰς τὸν ἀγνόν καὶ ἡρωϊκὸν ἄερα τοῦ Ἀγρινίου ἡμεῖς οἱ νεώτεροι, ἐὰν δὲν κατορθώσωμεν τίποτε καλόν, ἔχομεν ὅμως ἔτι ἀνώτερον βαθμὸν τῆς συνειδήσεως ὥστε νὰ ἀποφύγωμεν τὸ κακὸν καὶ τὸ γελοῖον, ἂν μὴ τι ἄλλο πάντως δὲν θὰ διαπραξώμεν τὰ περίφημα ἐκεῖνα ταβάνια μὲ plafond, οὔτε τοὺς Δουμασπέρους, οἱ ὁποῖοι ἰλάρουν ἄλλοτε ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ πανταλόνι ἀξίας 300,000 φράγκων τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλιγίστων ἐτῶν ἔρραψεν εἰς τὸ Βασιλικὸν θέατρον, δὲν ἐτίφτηκεν ἀκόμη εἰς τὴν μνή-
μην τῶν ἐπιζώντων.

ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ

Σημάδι τῶν καιρῶν. — Μία γνώμη μας, πῶς ἡ Τέχνη πρέπει νά μένει ἀπαλλαγμένη ἀπό κάθε σκοπιμότητα ὠρισμένη a priori δὲν φαίνεται νά συνάντησε τὴν ἀποδοχὴ πολλῶν. Στὸ βάθος ἅμα καλοεξετάσουμε τὰ πράγματα, θὰ βροῦμε πῶς κάθε ἀντίρρηση στὴ γνώμη μας αὐτή, γεννιέται ἀπὸ κάποια λογικῶς ἀστρετική συσχέτιση νοημάτων. Δὲν θάναυ λοιπὸν ἄσκοπο νά δοκιμάσουμε μίαν ἀπλὴ διάκριση ἰδεῶν: Ὑπάρχει ἄδολη ἐκδήλωση τῆς Τέχνης, δηλαδή ἐκδήλωση τέτοια ποῦ νά μὴν κηνηγᾷ ἄλλο σκοπὸ παρὰ νά μεταδίνει καὶ νά ξυπνᾷ σ' ἐμᾶς τὴ συγκίνηση τοῦ ὠραίου; Χωρὶς δισταγμὸ ἤμποροῦμε νά ἀπαντήσουμε καταφατικά. Τὰ παραδείγματα σὲ ἐκυστική ἀφθονία βρίσκονται μπροστά μας, καὶ μόνο στὴν ἐκλογὴ θᾶξουμε δισταγμούς. Ἀλλὰ γιὰ νά μὴν χρονοτριβῶμε, ἄς ξαναδιαβάσουμε τὸ сонέτο «Ροδόπη» * τοῦ ποιητῆ ποῦ ἔδωκε ἀφορμὴ στὴ συζήτησιν αὐτή:

Τῆς Πούλιας γέρον' ἀπὸ ψηλά τὸ ἐφτάδιτλο τ' ἀστέρι.
 Ξύπνα, Ῥοδόπη. — τ' ἀγνὸν δροσόπλαγο τινάζει
 τοῦ ὕπνου τ' ἀποκάρωμα. Ξύπνα, κι' ἀπρογαλιάζει
 θαμπὸς ἀκόμη περὸς τὸ γλυκοχαράμερι κ.τ.λ.

Νὰ στίχοι παρθενικοί: Τάματα τοῦ ποιητῆ θαμπωμένα ἀπὸ τὴν υπέρροχην εἰκόνα ποῦ ἀντικρύζουν, μᾶς μεταδίνουν τὴν ἀνατριχίλα τῆς γλυκειᾶς καὶ ἀνέκφραστης ἐκείνης ὥρας ποῦ, βυθισμένη σὲ θαμποπράσινη ἀτμοσφαῖρα, ξυπνάει ἡ φύση μὲ τὸ πρῶτο φιλὶ τοῦ ἡλίου. — Ποιὰ τελεολογία ὑπαγόρευσε τὸ сонέτο; Τί σκοπὸ ξένο ὑπηρετᾷ, καὶ πρὸς ποῖο ἔθνικὸ ἰδεῶδες συμφωνᾷ; — Ἐξὸν ἀπὸ τὶς διαφορὰς ποῦ γεννᾷ τὸ αἶσθημα τῆς γλώσσας, οἱ στίχοι αὐτοὶ θὰ προκαλοῦσαν τὴν ἴδια — ποιητικῶς — συγκίνηση σ' ἓναν Ἀθηναῖο τοῦ καιροῦ τοῦ Ξενοφῶντα, σ' ἓναν σύγχρονο Γάλλο, ἢ σ' ἓναν Τεχνίτη τοῦ μέλλοντος. Καὶ ἀκόμα ἡ ἴδια συγκίνηση ποῦ ἀναβρῦζει ἀπὸ τὸ ποίημα ἤμπορεῖ νά μετατεθεῖ ἀδιάφορα στὴ ζωγραφικὴ ἢ στὴ μουσικὴ, ἀπὸ ἰδιοσυγκρασίας ποῦ διαθέτουν τὰ κατάλληλα τεχνικὰ μέσα.

Τώρα, εἶναι ἀναμφισβήτητο, ὅτι κοντὰ σ' αὐτὴ τὴν ἐκδήλωση τὴν ἄδολη, βρίσκονται, ἀφθονες τὸ ἴδιο, υπέρροχες τὸ ἴδιο, ἐκδηλώσεις τῆς Τέχνης ποῦ παράλληλα καὶ ταυτόχρονα ὑπηρετοῦνε καὶ κάποιο ξένο σκοπὸ, μίαν κάποιαν ἰδεολογία: θρησκεία, πατριωτικὴ ἰδέα, ἠθικὴ, κοινωνιολογικὰς θεωρίαι κ.λ.π. Ἀλλὰ, πάντα, σ' ὅλα αὐτὰ τὰ εἰδικὰ φανερώματα ὑπάρχει ἓνα κοινὸ μερίδιο ἄδολης τέχνης ποῦ σηματοθεῖ τὰ ἔργα μὲ τὴ σφραγίδα τῆς αἰωνιότητος, καὶ τὰ βγάζει ἀπὸ τὴν πολεμικὴ τῆς στιγμῆς καὶ τὰ σώζει ἀπὸ τὸ θάψιμο τῶν πρόσκαιρων ἰδεολογιῶν. — Γι' αὐτὸ καὶ μία σύγχρονη ἀντίληψη ἤμπορεῖ σ' ἓνα κοινὸ ἐπίπεδο νά αἰσθανθεῖ καὶ νά κρῖνῃ τὰ ἀριστουργήματα τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης, τὰ ἔργα ποῦ δημιούργησε ὁ Χριστιανικὸς

* Γράμματα σελ. 190.

πολιτισμὸς, ἢ ὁ σύγχρονος ἀναρχισμὸς στὶς ἰδέες, ἢ ὁ σοσιαλισμὸς ποῦ χτυπᾷ τὴν πόρτα μας, ἀδιαφορώντας γιὰ τοὺς ξένους καὶ ξεχασμένους πιά σκοποὺς ὅπου τὰ ἔργα αὐτὰ ἐπιδιώκανε τὸν καιρὸ τῆς δημιουργίας των. Καὶ ὄχι μόνον, ἀλλὰ καὶ γιὰ νά αἰσθανθεῖ τὰ ἔργα αὐτὰ τὰ πολύχρωμα ἢ σύγχρονη ἀντίληψη ὑποχρεῖται νά παραμερῖξει τὰ στοιχεία τῆς σκοπιμότητος ποῦ κλείνουν καὶ κρατᾷ μόνον τὴν ἄδολη οὐσία τῆς Τέχνης. Ποιὸς αἰσθάνεται σήμερον τὸν Ἑρμῆ τοῦ Πραξιτέλη, σχετικὰ μὲ τὶς θρησκευτικὰς ἀνάγκες ποῦ ἴσως νά ἦταν προσωρισμένους νά ὑπηρετῆσει; Καὶ ἐπειδὴ κανεὶς, δὲν θὰ πῆ γι' αὐτὸ πῶς ὁ Ἑρμῆς ἔπαυσε νάνα ἀριστοῦργημα τέχνης. Πιὸ χτυπητὰ μάλιστα, ἤμποροῦμε ἄφοβα νά ὠρίσουμε ὅτι ὁ Ἑρμῆς ἦταν στὴν Ἀρχαιότητα ἀριστοῦργημα δι' οὓς λόγους εἶναι καὶ σήμερον, καὶ αὐτοὶ οἱ λόγοι δὲν εἶναι βέβαια ἡ ἐξυπηρέτηση τῆς θρησκοληψίας τῶν προγόνων.

Ἀφοῦ ὁμως ἡ τέχνη ἔχει δουλέψει διαδοχικὰ σὲ χίλιες δύο ἰδεολογίας καὶ ἀφοῦ ἔχει σκλαβωθεῖ σὲ ἄπειρους παροδικούς σκοποὺς χωρὶς γι' αὐτὸ νά χάσει τὴν ἀτομικότητά της, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά συμπεράνουμε ὅτι μόνον οἱ τεχνίτες, σκλάβοι τῆς ἰδιοσυγκρασίας των, τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ περιβάλλοντός των ἢ τοῦ ἑαυτοῦ των, μεταχειρίζονταν ἢ μᾶλλον νόμιζαν πῶς μεταχειρίζονται τὴν ἀτομικὴ τους Τέχνη καὶ σὲ σκοποὺς ξένους. — Ἀλλὰ ὅτι πάντα ἡ Τέχνη στὴν οὐσία της, ξεπερνῶσε τὸν ἰδεοτελῆ σκοπὸν τοῦ τεχνίτη, ἐκυριαρχοῦσε τὸν πρόσκαιρο σκοπὸ καὶ ἔμενε αἰώνια ἀνεξάρτητη, σκλάβο τοῦ ἑαυτοῦ της. Καὶ τὸ πόρισμα αὐτὸ τὸ στερεώνει ἡ παραπάνω ἀπόδειξις ὅτι ὑπάρχον καὶ ἄδολες ἐκδηλώσεις τῆς Τέχνης.

Ἐπειτα, ἄς ἐξετάσουμε τὸ ζήτημα καὶ ἀπὸ ἄλλην ὄψιν. Μία ἰδεολογία ποῦ ἔχει τὴν ἀπαίτηση νά βάλει χεῖρι στὴν τέχνη, καὶ νά τὴν ὑποδουλώσει, πρέπει πρῶτα νά ἀποδείξει ὅτι εἶναι ὀριστικὴ, τελειωτικὴ, ἀπόλυτη. Δὲν ξέρομε ὅμως νά φανερώθηκε ποτέ παρόμοια ἰδεολογία. Ἀλλὰ καὶ ἂν φανερόνταν ἀκόμα, καμμιὰν ἀνάγκη δὲν θὰ εἶχε πλέον ἀπὸ τὶς ὑπηρεσίες τῆς Τέχνης. Ἡ Τέχνη δὲν εἶναι γινομένη γιὰ ν' ἀποδείξει καὶ νά ἐπιβάλλει τὴν Ἀλήθεια. — Ἴσως — πιθανότερον μάλιστα — Τέχνη καὶ Ἀλήθεια νάνα δυὸ ὅροι ἀσυμβίβαστοι. — Ὅταν λοιπὸν ὁ κ. Ι. Γρυκάρης λέγει «ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Τέχνην μὲ τὴν ἐπιστροφή πρὸς ἓνα νεοιδανισμὸ σκοπιμότερον, δηλαδή συμφωνότερον πρὸς τὰ ἔθνικα μᾶς ἰδεῶδη» πρέπει νά γνωρίζει ὁ ἴδιος, ἢ τουλάχιστον ὁ Μαρκοῦας στὸν ὅποιον μᾶς παραπέμπει, πῶς εἶναι τὰ πραγματικὰ ἔθνικα μᾶς ἰδεῶδη γιὰ νά ἤμπορεῖ νά ταιριαχτεῖ ἐνσυνείδητα σ' αὐτὰ ἡ τέχνη. Καὶ σὲ τέτοια ὅμως περίστασις θὰ μᾶς μένει τὸ δικαίωμα μὲ ὄμοια τουλάχιστον πειστικότητα καὶ δύναμιν νά προτείνουμε ἀνάλογα ἀξιώματα, ἔστω: «Ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Τέχνην μὲ τὴν ἐπιστροφή πρὸς κάποιαν σκοπιμότητα σύμφωνη μὲ τὰ διδάγματα τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας».

Δὲν παροδοξολογοῦμε, καὶ ὅταν λέγαμε πῶς μ' αὐτὸ τὸ ζήτημα κρατοῦμε ἓνα σημάδι τῶν καιρῶν, εἶχαμε δίκαιον: Ὅριστε ὁ κ. Στ. Ραμᾶς, πῶς ἀπαιτητικὸς καὶ πῶς χρονοπιαστὸς στὶς ἀξιώσεις του, ἀπερίφραστα ἀποφαίνεται: «Καμμιὰ νεοαισθητικὴ θεωρία, καμμιὰ ὠραιοπαθιὰ σχολή δὲν πρέπει νά ἐμποδίσῃ τὴν κάθε σοβαρὴ φιλολογικὴ προσπάθεια νά δουλέψει » σκλάβοι στὴ γλωσσικὴ ἰδέα σ' αὐτὸν τὸν κοσμογόνον πυρῆνα τῆς νέας ἰδεολογίας».

Τὸ ἔθνικὸ ἰδεῶδες γιὰ τὸν κ. Στ. Ραμᾶ φαίνεται νά βρέθηκε, καὶ ἔτσι

ή υποχρέωση της φιλολογίας να σκλαβωθεί σ' αυτό είναι πιά αναμφισβήτητη.— Έμεις όμως προτείνουμε εις τόν κ. Ραμάν ν' απορήσει μαζί μας για ένα δυό πράγματα: Προτού νά βγει τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ἢ φιλολογία, τί ἔκανε; ἤμποροῦσε νά ἐκδηλωθεῖ σοβαρά; καὶ ὅταν σὺν Θεῷ, ἢ γλωσσικὴ ἰδέα ἐπιβληθεῖ ὀριστικά, πέρα γιὰ πέρα, σὲ πιά ὑπηρεσία, σὲ πιά σκλαβιά θ' ἀπασχοληθοῦν οἱ σοβαρὲς φιλολογικὲς προσπάθειες; Θὰ πρέπει ἄραγε προβλεπτικά, ἀπὸ τώρα νά ἐφεύρουμε ἕνα δύο ἰδεολογίας «de recharge» ὅπως θῆλεγαν οἱ Γάλλοι. Ἐπειτα οἱ νεοαισθητικὲς κ' ὠραιοπαθιαρὲς σχολές, ἀγκαλιάζουν στίς θεωρίες τους γιὰ τὴν αὐτάρκεια τῆς Τέχνης, τὸ καλὸν σ' ὅλες του τίς ἐκδηλώσεις. Θάπρεπε λοιπὸν καὶ οἱ σοβαρὲς ζωγραφικὲς καὶ μουσικὲς προσπάθειες κάπου νά δουλέψουν σκλάβες ἀφοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νι' αὐτὲς βέβαια νά δουλεύουν στὸ γλωσσικὸ ζήτημα.— Ἐνα πρᾶγμα εἶναι βέβαιο: ὁ τεχνίτης ὅταν λύσει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, ἀδιαφορεῖ καὶ ὀφείλει ν' ἀδιαφορεῖ ὡς τεχνίτης. τὸ τί ἀμφιβολίες ἢ ἀντιρρήσεις ἤμπορεῖ νάχει ὁ γύρω του ὄχλος· αὐτὸς πιά ἔχει ἀποστολὴ νά δημιουργεῖ φιλολογικὸν ὠραῖον, καὶ ὄχι νά κάνει ἀνώφελες προπαγάνδες. Ἐμπρός. Ἐχομε ὅλοι μας τὸ πολῦτιμο προνόμιον ὅτι ἤρθαμε ἀργὰ στὸν κόσμον, καὶ ἄφρονες καὶ πολὺτροπες κληρονομίες ἀριστουργημάτων, ἀπὸ τίς πῶ διάφορες προελεύσεις, χαϊδεύουν τίς αἰσθήσεις μας, κεντρίζουν τὴν ψυχικὴ μας συγκίνηση, δονοῦν τὴν ἐφήμερη ἕπαρξή μας. Ἄφοῦ μᾶς εἶναι δοσμένο νά αισθανόμεθα τὸ καλὸν καὶ ὅταν ἀκόμη ἐκδηλώνεται ἀπὸ τίς πῶ ἀντίθετες τάσεις, εἶναι ἀνώφελο, γιὰ τὴ δημιουργία του, νά γερούμε νά τὸ υπαγάγουμε σ' ἕναν κοινὸ καὶ ἀνέφικτο τύπον ἰδεολογίας. Λίγο περισσότερος σκεπτικισμὸς χρειάζεται. Νά, στὰ πόδια μας κοιτοῦνται τὰ κουφάρια τῶσων καὶ τῶσων ἰδεολογιῶν ποῦ μὲ τὴ σειρά ἢ ταυτόχρονα, προσηλύτισαν, ἐνθουσίασαν, σκλάβωσαν τίς ψυχές. Ἄς δείχνουμε λοιπὸν ὀλίγη δυσπιστία στίς ἐπαγγελίες καὶ τίς ὑποβολὲς τῶν νέων ἰδεολογιῶν, καὶ ἄς μὴ θυσιάζουμε στὸ βωμὸ τους τὸ μόνο σταθερὸ δῶρον ποῦ μᾶς χάρισε ἢ φύση:—τὴν ἡδονὴ τοῦ ὠραίου.

Ὅσο γιὰ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη καὶ τίς πατριωτικὲς ὑποχρεώσεις, ἄς ἀφίσουμε τὸν Γκαίτε νά μᾶς ἐπαναλάβει τὰ ἀνεκτίμητα λόγια του:—«Θὰ εἶστε ἀρετὰ πατριῶτες ὅταν θὰ σκορπίσετε στὴ χώρα σας τὴν ἀγάπη τοῦ Ὁραίου καὶ τοῦ Καλοῦ».

Δ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Ο ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ Κ. ΣΙΜΟΥ ΜΕΝΑΡΔΟΥ

Ἐδιωρίσθη ἐπὶ τέλους ὁ κ. Μενάρδος καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Καὶ εἶνε τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἕνας θρήμβος τῶν νέων ἰδεῶν, οἱ ὁποῖες ὅπως εἶνε φυσικὸν θὰ ἐπιβληθοῦν καὶ θὰ ἐπικρατήσουν. Παρ' ὅλη τὴν εἰδεχθὴ ἀντίδραση τῶν ἀντιφρονούντων, εἰσέρχεται πρώτην φορὰν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἕνας ποιητὴς, γιὰ νά διδάξει ἀπὸ τὴν καθηγητικὴν ἔδραν—καὶ τὴν ὁποῖαν εἰμεθα βέβαια πὼς θὰ λαμπρύνει· διότι ὁ κ. Μενάρδος εἶνε νέος ἀκόμη, ἴσα μὲ τώρα τὸν ἀπασχολοῦσε κυρίως ἢ μελέτη, ὅτι ἔγραψε δέ, δὲν εἶνε παρὰ οἱ ἀρχὲς μιᾶς συστηματικῆς ἐργασίας τὴν ὁποῖαν φωτίζει ἀδρά τὸ ἐπιστημονικὸν φῶς καὶ ἢ ὁποῖα τὸν δείχνει ὡς ἕναν ἀπὸ τοὺς

βαθύτερους μελετητὲς τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας. Ἐπειτα μὴπως δὲν ἀποτελεῖ μαζί μὲ τὸν Γρυπάρη, τὴν μοναδικὴν δυάδα ποῦ ἀπέδωσε στὴν πεῖδ δυνατὴ τελειότητα, τόσα ἀρχαῖα ἀριστουργήματα, ζωντανεμένα στὴν δημοτικὴ, μὲ τόσο δυνατὸ γλωσσικὸν αἶσθημα καὶ μὲ τόσην ποιητικὴν συνείδηση. Καὶ αὐτὴ ἢ ποιητικὴ συνείδηση, αὐτὴ ἢ αἶσθησις τοῦ ὠραίου ἢ ὁποῖα καὶ εἰς τὴν πεῖδ στεγνὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν δίδει ἕνα ξεχωριστὸν τόνον εἶνε γιὰ μᾶς ἀπὸ τὰ πολυτιμώτερα ἐφόδια ἐνὸς καθηγητῆ τῆς Φιλολογίας καὶ τὰ ὁποῖα, ἂν ἐξαιρέσομε ἕνα Πολίτη καὶ ἕνα Λάμπρο δὲν ἔχει κανένας ἄλλος ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς τῆς σχολῆς αὐτῆς.

ΚΑΤΙ ΠΟΥ ΕΠΡΕΠΕ ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ

Τὸ γεγονὸς τοῦ διορισμοῦ τοῦ κ. Μενάρδου μᾶς γεννᾷ θαμπὴ τὴν ἐλπίδα πὼς ἴσως ἴσως σήμερ-αὔριο θὰ ἀνταμείβονται, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ ἄνθρωποι τῆς σκέψης, μὲ κυβερνητικὲς θέσεις, ὅπως αὐτὸ συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ πολιτικῶνα κράτη, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν ἀκόμη, ὅπου, λογογράφοι ἀσυγκρίτως κατώτεροι ἀπὸ τοὺς δικούς μας, τοποθετοῦνται σὲ κυβερνητικὲς θέσεις καὶ ἀμείβονται ἀδρά, ὄχι βέβαια γιὰ τὴν ἰκανότητα ποῦ ἔχουν ὡς ὑπάλληλοι ἀλλὰ γιὰ νά ἤμποροῦν νά ἐργαστοῦν πνευματικῶς, ἐλεύθερα καὶ μὲ ἄνεση, χωρὶς νά σκέπτονται γιὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ ψωμοῦ. Κατενόηθη, φαντασθῆτε, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Τουρκίαν, πόσο βαθύτατη εἶνε ἢ ἐπίδρασις ποῦ ἐξασκεῖ ἢ Τέχνη, ὡς ἢ δύναμις ἢ συγκεντρωτικὴ κάθε ἰδέας κάθε σκέψης καὶ κάθε ὁμορφίας ποῦ ἀνεπαισθήτως ὀδηγεῖ τὸ κράτος πρὸς τοῦτους ἢ ἐκείνους τοὺς ὀρίζοντες, ὡς ἢ δύναμις ποῦ ἐμπατικώτερα, καθρεφτίζει, ἂν ἐπιτρέπεται νά ποῦμε, ὄχι μόνον τὴ πνευματικὴ συνείδηση, ἀλλὰ γενικῶς καὶ τὴν ὅλη συνείδηση τοῦ ἔθνους.

Διότι νομίζομε ὅτι ἤμπορεῖ κάλλιστα νά διορισθεῖ, ἕνας Ζαχαρίας Παπαντωνίου, ἔξοφρα ὡς Διευθυντῆς τοῦ Γραφείου τοῦ Τύπου—καὶ ποῖς τάχα νά εἶνε ἰκανώτερος καὶ εἰδικώτερος ἀπὸ αὐτόν;—καὶ ἕνας Γρυπάρης σὲ ἀνετώτερη θέσις ποῦ νά τοῦ δίνει ὅλη τὴν ἐλευθερίαν ποῦ χρειάζεται ἕνας ποιητῆς· κ' ἀκόμα κ' ἀπὸ τοὺς νέους—γιατί ὄχι;— ἕνας Βάρναλης κ' ἕνας Αἰγένης κ' ἕνας Καζαντζάκης, ἤμποροῦσαν νά διορίζονταν σὲ τούτη ἢ ἐκεῖνη τὴ θέσις ποῦ θὰ τοὺς ἄφινε ὄλο τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸ γιὰ νά ἀφιερωθοῦν σὺνψυχα στὴν Τέχνη καὶ νά προσαρμοστοῦν τέλεια πρὸς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τους, ποῦ μόνον ὅταν εἶνε ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὰς φροντίδες τῆς βιοπάλης μποροῦν νά τὸ κάμουν. Καὶ ἀπευθυνόμεθα πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον μὲ τὴν πεποίθησι, πὼς, ἀφοῦ εἶχε τὴν θέλησις καὶ τὴν δύναμις νά διορίσει τὸν κ. Μενάρδο καθηγητὴ παρ' ὅλην τὴν τρομερὴν ἀντίδρασις ποῦ ἀνεπτύχθη δὲν θὰ διατάσει νά ἐπωφεληθεῖ τῆς πρώτης εὐκαιρίας γιὰ νά ἀνταμείψει καὶ τοὺς ἐπίλεκτους τῆς νεοελληνικῆς σκέψης. Εἶνε μιὰ εὐχὴ ποῦ τὴν διατυπώομεν μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς δὲν θ' ἀργήσει νά πραγματοποιηθεῖ.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ Κ. ΜΙΜΗ ΛΙΜΠΕΡΑΚΗ

Ὅχι βέβαια γράμμα, ἀλλὰ αἰσθητικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ μελέτη μποροῦν νά ὀνομαστοῦν οἱ παρακάτω γραμμὲς τοῦ κ. Λιμπεράκη ποῦ μᾶς τίς εἶχε στείλει ἀπὸ καιρὸ, ἐξ ἀφορμῆς τῆς κριτικῆς γιὰ τὴν «Φλογέρα τοῦ Βασιληᾶ» τοῦ κ. Παλαμᾶ ποῦ ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ «Γράμματα» ὁ κ. Ζαχαριά-

δης, και οι οποιες απο τότε θα εδημοσιευοντο αν ειχαμε τη συγκατάθεσή του, την οποια μόλις τώρα τελευταία ελάβαμε. Έννοείται, βέβαια, πως παραλείπομε μερικες γραμμές απο την αρχή και απο το τέλος ουπου με πολυ κολακευτικά λόγια κρινει το έργο των «Γραμμάτων».

... Μ' άρεσε πολυ η σωστή κρίση του κ. Ζαχαριάδη για το τελευταίο έργο του Παλαμά. Τι άρνητική, αλήθεια, κ' η εργασία του Παλαμά στα τελευταία ετούτα χρόνια, τι άρνητική της Όμορφιάς και της Ζωής! Δέν βλέπει κανεις τ' αυθόρμητο ξεπέταγμα της Σκέψης με τη δύναμη του αισθήματος; το πολυδουλεμένο και υπολογισμένο μαρτυρούν τα έργα του το κλείσιμο και τη μελέτη της βιβλιοθήκης μαρτυρούν, Η σχεδόν απόλυτη προσοχή του στη γλώσσα είναι ριζικά αντικαλλιτεχνική, κ' άκόμα, αντιδημοουργική, το δε παράδειγμα του όλέθριο. Η άπεραντη χαρά του υπάθρου με τις πολλαπλές, άπειρες, θαυμαστές εικόνες που χαρίζει στα μάτια του τεχνίτη, η βαθύτατα δημιουργική αυτή χαρά, λείπει άπ' τα περισσότερα έργα του Παλαμά; μά δε θέλω να πω, πως λείπει κ' άπ' όλα. Ο Παλαμάς έχει γράψει τέλεια ποιήματα — και μόνον ποιήματα — όταν δέν αφέθηκε να τον κυριέψη η γλωσσική ιδέα, κ' η σπουδή, η περιοριστική της δημιουργικής έλευτερίας σπουδή.

Και λείπει η χαρά αυτή άπ' τα περισσότερα έργα — ελάχιστα ξεχωρίζουν — των νεοελλήνων, είτε αυτών που γράφουν και λόγοι κλέγονται, είτε αυτών που πιθυμούν καλλιτεχνικές να κραζονται και που φοροούν τάχα το μαρτυρικό στεφάνι των παραγνωριζόμενων. Ότι παράγουν όμως δε δείχνει την υπεροχή τους την ήθικην υπεροχή τους, άπ' το γύρου πληθος, — ουτε κ' ό χαρακτήρας τους. Η λατρεία του κορμιού, του κορμιού που στις φόρμες του, στο σκάρωμά του, στην ουσία του, δείχνει τα πάντα, κ' αποκαλύπτει στα μάτια του δημιουργού το Σύμπαν όλο, και τα σύμβολα στα όποια τα όνειρα του κ' οι λογισμοί του θα ζήσουν την ξεχωριστήν αδερφικήν, παγκόσμια ζωή τους; κ' η λατρεία του τοπείου, ουπου θα ιδη τ' ανθρώπινα θεία κινήματα των άγαπημένων του σχημάτων, άχώριστα να σιζούν με την γην, τα δέντρα, τον ήχο και το φως, το φως που και τ' άπλούστερο αντικείμενο μεταβάλλει σε πολλαπλά όράματα, η λατρεία όλων αυτών — που άλλως τε Ένα αποτελούν — λείπει κ' άπ' το ρομηοντουνα, κ' άπ' τον, ως πούμε, καλλιτέχνη του. Όσοι θέλουν να ξεγελάν τον εαυτό τους, κύριοι είναι, και μπορούν να πιστεύουν ότι θέλουν ευτυχώς η αυταπάτη είναι το κύριο χαρακτηριστικό ήμων των νεοελλήνων αυτού του καιρού. Μά η διεύθυνση της θέλησης και των πόνων του λαού, δέν είναι το αισθημα της ανάγκης της συγκίνησης — βέβαιη απόδειξη του ανθρωπισμού — για τη ζωή του, της συγκίνησης που δεινει η Τέχνη που μαγικά τριγυρίζει μας κ' όμορφαίνει μας την καθημερινή ζωή, με τα έργα που γεννήθηκαν άπ' το αισθημά μας και πλάστηκαν σύμφωνα, με την ιδιαίτερη σε κάθε τόπο, όμορφιά της γης που μας κρατεί. Πούναι το επιπλο, το άγγελιο, το ύφασμα, η άπλη άρχιτεχνονική, η όλη ψυχή, των χωρικών φτωχόσπιτων και του παληού άρχοντικού σπιτιού, πούναι το νέο λαϊκό τραγούδι κ' ό σκοπός του; Ό τωρινός λαός δέν έχει ανάγκη άπ' αυτά! ό τωρινός λαός δέν τα δημιουργεί σύμφωνα με το αισθημά του, το αισθημά του δέν ξέρω που είναι ένα μόνο ξέρω πως φαύλα και ήλιθια τα γελάει όλα αυτά: κ' ό χωρικός κ' ό έπαρχιώτης άστός, κ' ό μη κάτοχος του εαυτού του πρωτευουσιάνος. Κι όμως, να το παρελθόν: — οι πλήθιοι θησαυροί που γεννήθηκαν άπ' το αισθημα, άπ' την αντίληψη της όμορφιάς, του ελληνικού λαού: να

τα μύρια άνώνημα άριστουργήματα: να οι κοροπλάστες, κ' οι άγγειοπλάστες κ' οι κοινοί μαρμαράδες — δε μιλω παρά μόνο για το πληθος που δημιουργεί — της άφρασης, της τιτανικά δημιουργούσης Έλλάδας, της δημιουργούσης κατ' εικόνα και όμοιωσιν, να κατ' εικόνα και όμοιωσιν της ελληνικής γης: να τα ήρωικά και παθητικά τραγούδια της! Και, να, οι βυζαντινοί τεχνίτες των ουρανών — θόλων πουπλάσαν με τα χέρια τους, και των μωσαϊκών, άστερισμών χρωματικών, με τους όποιους μυθικά εφανέρωσαν τη μορφή της λατρείας τους: να οι ύφάντρες των θρυλικών πέπλων που στόλισαν τις ρήγισσες και τις παρθένες, και να οι λουλουδόχρωμοι τάπητες που άπάνου τους ελάγγεψαν από βαθεία ήδονή, τα ερωτόπαθα κορμιά: να του χαλκού, του χρυσαφιού, τ' άσημιού, των πολύτιμων πετραδιών οι δουλευτάδες, που ταίριασαν στα έργα τους τ' αναρίθμητα, των μεθυστικών άνοιξεον την όμορφιά και των παραμυθιών: να της πέτρας, του ξύλου και του χρωμάτου οι άνώνημοι τεχνίτες — να τα έπη τα βυζαντινά! Κι άκόμα, να η Έλλάδα της αρχής του περασμένου αιώνα: να το σπήτι με το μεγάλο μόντζο που άραδιάζονται στις γάσσες με το σκαλισμένο ξύλο, όλα προς το φως, τα λουλούδια που ζούν ανάμεσα μας, π' άνθουν και μαραίνονται κάτω άπ' τα μάτια μας, που μ' αυτά στολιστήκαμε στες χαρές μας και που στολίσαμε τους πεθαμένους μας. Η είσοδος στο σπήτι όλο χαρά κ' όμορφάδα. Να το βυζαντινό εικονοστάσι και παρέχει τα όλοσκάλιστα άσημιοντεμένα όπλα του παληού καιρού: να τα ξύλινα κανάτια με τις άπλες κ' άρμονικές γραμμές: να οι σκαλιστές κασέλες και τα θρονιά των γερόντων. Και παντού άπλωμένα, έργα των παρθενικών χειρών, τα πανιά και τα χεράμια τ' άργαλειού, τα πλουμισμένα με του Μάη την άνθοβολή και με τα περιήφανα άτια, που όταν τα ύφαιναν, μεσ' τ' όνειρό τους τα καθάλλιζαν οι πόθοι τους, και τα τραγούδαγαν με τα λόγια και με το σκοπό που στοχάστηκαν στην ερωτικήν άναμότη τους. Και, να τα λαϊκά τραγούδια π' ακολουθοούν την παλαιότατη ελληνική παράδοση! Κ' ύστερα άπ' όλα αυτά: — απομένει ό λαός δίχως κανένα δικό του χαρακτήρα, όλος υπολογισμός, ύπουλος, τα αισθηματά του, τ'ονα κοντά στάλλο χάνονται — πούναι η εποχή που ό χαμός μιας κοπέλλας έκανε να θρηνη όλη η πόλη, που ό χαμός ενός παληκαριού έφερε το θάνατο και στους άγαπημένους του; — δε δημιουργεί πειά, ουτε έχει ανάγκη καμιά άπ' την Τέχνη. Ο λαός αρχίζει, στην αρχή δειά, μά ύστερα βαρβαρότατα να γελάη την τέχνη και να περιφρονή τον τεχνίτη. Σ' όλο αυτό το διάστημα φάνηκαν οι λιγοστοί: μά σημαντικοί τεχνίτες του Λόγου που ξέρουμε: ό Σολωμός, ό Κάλβος, ό Πολυλάς, ό Παλαμάς και δυό-τρεις άλλοι. Κ' ένας ζωγράφος: ό Γύζης. — Πονώντας και λαχταρώντας την Έλληνική Όμορφιά, έχοντας άκέραιη την ελληνική ψυχή μέσα του, όρθώνεται, μορφή προφητική, και συνδέει στο έργο του — που φόρμες, γραμμές, χρώματα, έκτέλεση, σύμβολα και παραστάσεις, τρανά μαρτυρούν την καταγωγή του — που αυθόρμητο και γνήσιο εκπορεύεται άπ' τη μουσική ψυχή του, ταιριαστά και ασύγκριτα, την αρχαίαν-ελληνική, τη βυζαντινή και την ήρωική παράδοση, των χρόνων της σκλαβιάς: και μεσ' άπ' αυτό το έργο προβάλλει το πνεύμα της αναγέννησης και της ζωής και δείχνονται οι δρόμοι που μπορεί ν' ακολουθήση, αν μπορέση κ' αν θελήση η νεοελληνική Ζωγραφική. Μέσα στο Γύζη συνυπάρχουν ό ελληνας τοιχογράφος κ' ό τεχνίτης των βυζαντινών μωσαϊκών. — Όξω άπ' αυτόν, βιασμένη, νειροσπαστική και δοξομανής παραγωγή έργων, ζωγραφικών και γλυπτικών, άπ' τα όποια λείπει το αισθημα, το νόημα, και που δέν έχουν καμμιάν απόλυτες προσωπική τεχνική.

Τέτοιος ὁ τωρινὸς λαός, τέτοιοι κ' οἱ καλλιτέχνες του. Ὁ Γύζης, ὅπως κ' ὁ Μορέας, γίνηκαν, γιατί ἀναπτύχθηκαν σὲ περιβάλλοντα ποῦ ἡ ζωὴ δίχως τὴ σκέψη δὲν ὑπάρχει ἀδιάφορο ἂν ἀκολούθησαν — κυρίως ὁ Γύζης — δρόμους δικούς τους καὶ ξένους ἀπ' αὐτούς ποῦ χαράζονταν γύρου τους.

Ὁ λαὸς ἀκατάδεχτος, κ' ἐχτρικός σ' ὅσα δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν πειά, ἀξιοθρήνητος τραβᾶει στὴν κατάκτηση τῆς μπουνταλάδικης προστυχοῦσῶς του, ἔχοντας ὀδηγούς του κ' ἐκλεχτούς του, ἐκείνους π' ἀντιπροσωπεύουν, τὴ θρασυτάτη, μοχθηρὴ, ἀρνητικὴ — ἀπὸ ἀδυναμία νὰ τὸ νοιώσῃ κ' ἀπὸ ὑστεροβουλία — τοῦ κἀθετι, ποῦ δὲν ἰσοπεδώνεται μ' αὐτὴ, — ἀποχτηνωτικὴ δημοσιογραφικὴ παραγωγή, ποῦ μαζὺ μὲ τὸ σχολεῖο καὶ τὴν πολιτικὴν, τὸν κρατοῦν καὶ τὸν σέρνουν, ὅπου καὶ τώρα τὸν κρατοῦν, κ' ὅπου ἀπὸ καιρὸ τὸν σέρνουν.

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΑΠΡΙΛΗΣ 1911

ΜΙΜΗΣ Γ. ΛΙΜΠΕΡΑΚΗΣ

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗ : Ο ΑΝΘΙΣΜΕΝΟΣ ΑΡΜΟΣ
ΡΟΜΟΥ ΦΥΛΙΡΑ : ΡΟΔΑ ΣΤΟΝ ΑΦΡΟ

Δυὸ ποιητὰ — ἐννοεῖται πὼς πέρνομε τὴ λέξη κατὰ συνθήκην — ἀπὸ ἐκείνους ποῦ προκαλοῦν τὴν ἀηδία, ὅταν δὲν κινοῦν τὴν ἀγανάκτηση. Καὶ θὰ ἦτο περιττὸ νὰ ἐγένετο κἀν καὶ λόγος γι' αὐτοὺς εἰς τὶς σελίδες τῶν «Γραμμάτων», ἂν δὲν ἐτύχαινε καὶ οἱ δυὸ αὐτοὶ κύριοι νὰ ἀποτελοῦν τὸν ἀνθὸ τῶν ποιητῶν τῆς ρουτίνας — ἐνὸς πλήθους ποιητῶν ἀπὸ τὸ ὅποιο θὰ ἔπρεπε ν' ἀναφέρναμεν ἐδῶ μερικὰ ὀνόματα — Ἔτσι μιλώντας δυὸ λόγια γι' αὐτοὺς μιλοῦμε γι' ὅλους. Εἰς τοὺς στίχους τῶν οὔτε ἴχνος αἰσθήματος ἀληθινοῦ, ἡ ζωὴ ποῦ γύρω μας καὶ πέρα καὶ παντοῦ περνᾶ μ' ἓνα θριαμβικὸν ὄργανο τοὺς εἶνε ἄγνωστη τὰ συνασθῆματα τῆς ψυχῆς ποῦ μπορεῖ νὰ συγκινηθεῖ τοὺς εἶνε ξένα. Καὶ ἐννοεῖται πὼς εἶνε καὶ ἀνίκανοι καὶ γιὰ τὸ κοινότερο τεχνικὸ δέσιμο τοῦ στίχου. Μόνο μιὰ συσώρευση λέξεων καὶ φράσεων στὶς κοινότερες φόρμες, καὶ μιὰ φλυαρία ἀηδὴς κάτω ἀπὸ τὴν ὁποῖαν μόνον τὸ κενὸν ὑπάρχει.

ΔΕΛΤΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ. ΑΡΙΘ. Δ'.

Ὁλόφωτος ἀπὸ ἰδανικὸ καὶ μεστὸς ὄχι μονάχα ἱκανότητες διανοητικὰς μὰ καὶ ἐπιτυχίας, ποῦ νὰ λογαριάζονται οἱ σημαντικώτερες γιὰ τὴν πρόοδο τῶν νέων ἰδεῶν, ἐξέδωκε τὸν Ὀκτώβρη τὸ Δ' τεῦχος τοῦ Δελτίου τοῦ ὁ «Ἐκπαιδευτικὸς Ὅμιλος» ἓνα ἀπὸ τὰ πλουσιώτερα σὲ ἀξία περιεχομένου.

Μέσα στὴν ἐλευθερίαν τῶν γνωμῶν ποῦ φιλοξενεῖ τὸ Δελτίο ὁ σταθερὸς καὶ ὠρισμένος σχολὸς τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Ὅμιλου ἔχει πάντοτε τὸν τρόπο νὰ φέρνει τελειωτικὰ στὸ δρόμο τῆς ἰδεολογίας του, ἀποτέλεσμα μορφωμένης γνώμης, ποῦ ἔγενεν ἀρχή.

Ἔτσι τελευταῖα δημοσιεύεται μιὰ ἀπάντησις τοῦ κ. Ραμᾶ σὲ μιὰ μελέτη τοῦ κ. Μπουντώνα δημοσιευμένη στὸ ἴδιο Δελτίο (ἀριθ. Β καὶ Γ), ἀπάντησις ποῦ μὲ τὴ γενικότητά της καὶ τὴ μέθοδο ἀποδείχνει, πὼς ἡ θετικότης τῶν ἐρευνῶν δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν εἰδικότητα τοῦ συγγραφέα, ὅσο ἀπὸ τὴ βαθύτερη σκέψιν, ποῦ ἐμπνέεται ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ ζητεῖ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς σ' αὐτά.

Ὁ κ. Μπουντώνας παραδεχόμενος τὸν τύπο τῆς ἐπίσημης γραφόμενης γλώσσας γιὰ καθεστῶς διατηρήσιμο, ἐφ' ὅσον εἶναι τέτοιο, γνωματεύει πὼς

ἓνα καλὸ σχολεῖο δημοτικὸ — ὅπως θὰ εἶναι τὸ «πρότυπο» τοῦ Ὅμιλου — πρέπει νὰ μεταδίνει τὸν πολιτισμὸ τῆς παρουσίας γενεᾶς στὴν ἐρχόμενην καὶ φυσικὰ τὸ σχολεῖο τοῦ Ὅμιλου δὲν θὰ πληροῖ τὸν ὅρον αὐτόν, ὅταν δὲν θὰ μεταχειρίζεται τὸ ἐπίσημο γλωσσικὸ ὄργανο τῆς παρουσίας γενεᾶς. Καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ συλλογισμοῦ τῶν μορφωμένων συντηρητικῶν, ποῦ στενεύει τὴν ἐννοία τοῦ πολιτισμοῦ στὸν τύπο τῆς γλώσσας προϋποθέτει, πὼς τὸ σημερινὸ μας σχολεῖο (σχολεῖο φουδαρχικῆς ἰδεολογίας, ἐκφράζει τὸν πολιτισμὸ τῆς ἐποχῆς μας, ἔξοδ ἀπὸ τὴ διαστροφή μας σὲ ὅλα, ποῦ δὲν εἶναι βέβαια πολιτισμός! Οἱ ἀκροβασίαι αὐτοῦ τοῦ εἶδους τοῦ σκέπτεσθαι εἶναι φυσικὸ ἐπακόλουθο. Καὶ ἔτσι ὁ κ. Μπουντώνας εὐχεται τὴ βαθμιαία μὲ τὸν καιρὸ ἀφομοίωσις προφορικῶν καὶ γραπτῶν λόγου (πράγμα ἀδύνατο κατὰ τὸν Χατζιδάκη καὶ ποῦ τὸ πίστεψεν ὁ Κοραῆς) ζῆτε ν' αὐξηθοῦν οἱ ὄρες τῆς διδασκαλίας καὶ τὸ προσωπικὸ νὰ προβαίνει βαθμιαίως ἀπὸ τὸ προφορικὸ λόγῳ στὸν τύπο τῆς ἐπίσημης γραφόμενης κατανατίνοντας ἔτσι τὴ γλώσσα ἀπὸ ὄργανο συνεννοήσεως σκοπὸ καὶ ἀντικείμενο τῆς ὅλης διδασκαλίας καὶ τέλος λέγει πὼς ἡ διδασκαλία εἶναι δυνατὴ καὶ σὲ γλώσσα ἐντελῶς ξένη ξεχνώντας πὼς οἱ ξένες αὐτὲς εἶναι κἀπου λαλούμενες καὶ ἔχουν γεωγραφικὴ βάση καὶ ὄχι νεκρὰς τῶν βιβλίων, ὅπως ἡ καθαρεύουσα, ποῦ μὲ τὸ νὰ μοιάζει τὸν προφορικὸ λόγῳ καὶ νὰ εἶναι ὑποκειμενικὴ τοῦ κάθε δασκάλου αὐξάνει τὴ σύγχυσι.

Στὸ τέλος τῆς μελέτης τοῦ ὁ κ. Ραμᾶς ἐκθέτει τὸ credo τῆς πλειονότητος τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Ὅμιλου, ὅτι ὄργανο τῆς διδασκαλίας στὸ «πρότυπο» θὰ εἶναι ἡ λαλομένη ἢ λέξεις τοῦ πυρήνα τῆς γλώσσας δὲ θ' ἀλλάζονται καὶ οἱ λέξεις τῆς καθαρεύουσας ποῦ ἐμπήκαν στὸν προφορικὸ λόγῳ, θὰ μένουν μὲ τὸ τυπικὸ τους ὅσες τὸ διετήρησαν.

Καὶ τὸ σχολεῖο τοῦ Ὅμιλου τὸ χαρακτηρίζει ἔτσι γιὰ ἐπαναστατικὸ-μελλοντικὸ, ποῦ θὰ τὸ ἐκμεταλευτεῖ ἡ Πολιτεία — ὅταν ἔρθει ὁ καιρὸς.

Στὸ ἴδιο τεῦχος δημοσιεύεται «τὸ Κρυφὸ σχολεῖο» τοῦ κ. Δελμούζου, γράμμα στὶς μαθήτρες τοῦ στο Βόλο, ποῦ μὲ τὴ βιβλικὴν ἀπλότητα τοῦ ὕφους τοῦ ξετυλίγει τὸ συγκινητικὸ δράμα τοῦ διωγμοῦ τῆς ἐλεύθερης σκέψης ἀπὸ τοὺς καλογήρους καὶ τοὺς πλαστογράφους ποῦ στὸ κράτος μας, ὅπως σὲ κάθε διαφθαρμένο κράτος, ἔχουν τὴν περισσότερη πέρασι εἰς βάρος τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀξίας τῶν ὀλίγων. Ὁ κ. Δελμούζος ποῦ εἶναι ἓνας πρώτης τάξεως παιδαγωγὸς — προφήτης γιὰ τὴν Ἑλλάδα στὸ γράμμα του αὐτὸ δὲν ξεχνᾷ τὸν δημιουργοῦ-ποιητὴ, ποῦ εἶναι τὸ σπουδαιότερο μέσο τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐκλεχτῶν.

Κ. Β.

ΑΠΟ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΕΑ ΖΩΗ

Ἀπὸ τὸ πρῶτο φύλλο τῆς «Νέας Ζωῆς» ἀναδημοσιεύομεν ἓνα ποίημα τοῦ κ. Κ. Π. Καβάφη «Γὰ Ἐπικίνδυνα». Τὸ ποίημα αὐτὸ καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα του ποιήματα, ποῦ μιὰ ἀνάλυσις γενομένη μὲ προσοχὴ θὰ παρουσιάσει ἀργότερα στὴν ἀληθινὴ τους σημασία, εἶνε ἀπὸ τὶς βαθύτερες παρατηρήσεις πάνου στὴ ζωὴ.

Ὅλοι ὅσοι ἔχουμε κάποια θεωρία καὶ κάποια μελέτη (ἀφίνω τοὺς ἀδιάβαστους καὶ τελείως ἀνεργάστους) ξεχινόμαστε θαρρετὰ στὶς ἀπολαύσεις μὲ τὸ συλλογισμὸ, ὅτι σὲ μιὰ κρίσιμη στιγμή ποῦ οἱ ἡδονὲς θὰ μᾶς

είνε βλαβερές, θά είμποροῦμε νά ξαναβροῦμε βασιζόμενοι στίς σπουδές μας, τὸ ἀσκητικὸ πνεῦμα, ποῦ εἶνε χρειαζόμενο.

Μά εἶνε πολὺ ἀπίθανον ἂν θά τὸ κατορθώσουμε καὶ οἱ ἀποφάσεις μας πολὺ ἐπικίνδυνες.

ΤΑ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΑ

Εἶπε ὁ Μυρτίας (Σύρος σπουδαστὴς στὴν Ἀλεξάνδρεια ἐπὶ βασιλείας αὐγούστου Κώσταντος καὶ αὐγούστου Κωνσταντίου) ἐν μέρει ἐθνικός, κ' ἐν μέρει χριστιανίζων)
«Δυναμωμένος μὲ θεωρία καὶ μελέτη, ἐγὼ τὰ πάθη μου δὲν θά φοβοῦμαι σὰ δειλός.
Τὸ σῶμα μου στὲς ἡδονὲς θά δώσω, στὲς ἀπολαύσεις τὲς ὄνειρεμένες, στὲς τολμηρότερες ἐρωτικὰς ἐπιθυμίες, στὲς λάγνες τοῦ αἵματος μου ὀρμές, χωρὶς κανέναν φόβο, γιατί ὅταν θέλω— καὶ θάχω θέλησι, δυναμωμένος ὡς θάμαι μὲ θεωρία καὶ μελέτη— στὲς κρίσιμες στιγμὲς θά ξαναβρίσκω τὸ πνεῦμα μου, σὰν πρὶν, ἀσκητικόν.»

ΑΠΟ ΤΟ ΕΜΠΡΟΣ

Ἀναδημοσιεύομεν ἀπὸ τὸ «Ἐμπρὸς» μιά μετάφραση τοῦ Παπαντωνίου, ἡ ὁποία ἀποδίδει καθὼς πρωτότυπο ἓνα μικρὸν ἀριστουργηματάκι τοῦ Haraucourt ποῦ ἐπιγράφεται :

ΟΙ ΩΡΑΙΟΤΕΡΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

Οἱ ὠραιότεροι στίχοι εἰν' αὐτοὶ ποῦ δὲ θά γράψωμε ποτέ . . . Ἄνθη ὀνείρου ποῦ ἦπτε τὸ ἄρωμά των ἢ ψυχὴ, φῶτα ποῦ φτάνουν ἀπὸ κάποιο ἄπειρο, χαμόγελα κάποιου φαντάσματος, φωνὲς τῶν πεδιάδων ποῦ τίς ἀκοῦν οἱ χορυφαί.

Τὸ ἀνεξήγητο διάστημα εἶνε γεμάτο ποιήματα. Εἶνε ἱερὸς κῆπος τῆς Ἐδέμ ποῦ μέσα του δὲ μπῆκε ποτέ ἡ ἁμαρτία τῆς τέχνης. Καὶ ὁμως κάποτε θά μπορέσης νά τὸν ἰδῆς— ἂν μ' ἀγαπᾷς.

Ἐνα βράδυ ποῦ τὸ πνεῦμά σου καὶ τὸ πνεῦμά μου θάχουν διαλυθῆ μέσα στὸν ἔρωτα, καθὼς θά εἴμαστε σὲ μιά μεγάλη καὶ λιπόθυμη σιωπῇ, ἔλα καὶ σκῦψε ὦρα πολλὴ τὴν ψυχὴ σου στὴν ψυχὴ μου, γιὰ νά διαβάσης τοὺς στίχους ποῦ δὲν ἔχω γράψει.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΣΤΕΡΑ

Γιὰ τὸ σημεῖωμα ποῦ ἔγραψεν ὁ κ. Ζαχαριάδης εἰς τὸ προηγούμενο φυλλάδιο τῶν «Γραμμάτων» καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐκρίνετο μιά γνώμη τοῦ ποιητῆ I. N. Γρυπάρη περὶ τέχνης, ἐδημοσίευσεν χρονογράφημα ὁ κ. Ἀρ. Καμπάνης, εἰς τὸν «Ἀστὴρα» τῶν Ἀθηνῶν (28 Νοεμβρίου 1911) ὅπου μὲ πραγματικὴν διαύγειαν ἀντιλήψεως ἐξετάζει τὸ προκληθὲν φιλολογικὸ ζήτημα.

Ἀπὸ τὸ χρονογράφημα αὐτὸ ἀναδημοσιεύομεν τὸ μέρος ἐκεῖνο ὅπου ἐξετάζεται τὸ κυρίως θέμα :

«Εἰς τὰ «Γράμματα», τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκτὸς ἀπὸ δύο θαυμάσια συνέττα τοῦ Α. Μαβίλη ποῦ ἐδιάβασα, εὐρήκα καὶ ἓνα μικρὸν κριτικὸν σημεῖωμα περὶ τοῦ Γερασίου Μαρκοῦ, ἐξ ἀφορμῆς γνώμης τοῦ ποιητοῦ Γρυπάρη δημοσιευθείσης εἰς τὰ «Παναθηναῖα» περὶ τοῦ ἐκλείψαντος Κερκυραίου διδασκάλου.

Τὸ σημεῖωμα τοῦτο φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ κ. Δ. Ζαχαριάδης, τοῦ μᾶλλον ἀξιόσημοῦτοῦ ἑλληνος λογίου εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ δι' αὐτὸ νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ἄνευ ἐνδιαφέροντος μιά κρίσις ἐπὶ τοῦ κριτικῶτος σημεῖωματος ἐδῶ.

«Κρύβουν ἄρα γε κάποιαν δυσνόητην εἰρωνειάν τ' ἀποφθέγματα καὶ τᾶξιώματα ποῦ διατυπώνει γιὰ τὴν τέχνην εἰς τὰ «Παναθηναῖα» ὁ I. N. Γρυπάρης, κρίνοντας τὸ ἔργον τοῦ Μαρκοῦ ; Σκληρὸν αἰνίγμα», λέγει ὁ κ. Ζαχαριάδης.

Τὶ ὑπεστήριξεν ὁ κ. Γρυπάρης ὁμιλῶν περὶ τοῦ Μαρκοῦ ; Ὅτι αὐτὸς μᾶς δείχνει ἓνα δρόμον νεοιδανισμοῦ, τὸν ὁποῖον πρέπει νά λάβῃ ἡ τέχνη μας ἢ ἐθνική.

Καὶ τὸ ὑπεστήριξεν ὁ κ. Γρυπάρης διότι αὐτοῦ διευθύνεται ἐξελλισσομένη ἢ ποιητικὴ τοῦ ἰδιοσυγκρασίας. Τὸ «πρέπει» εἶναι ὄρος κάπως σκληρὸς ! Δὲν ὑπάρχουν «πρέπει» καὶ ἠθικολογία εἰς τὴν τέχνην. Ὁ κ. Γρυπάρης συμπαθεῖ τὸν νεοιδανισμόν. Τὸν συμπαθεῖμεν κ' ἡμεῖς. Τὸν συμπαθεῖ κ' ἓνα μέγα μέρος τῆς σκεπτομένης νεότητος. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν νομίζομεν ὅτι πρέπει ν' ἀποτελῇ γενικὸν δόγμα. Ὁ Ταῖν μᾶς εἶπε : Καὶ μὲ τοὺς κλασσικοὺς καὶ μὲ ἀντικλασσικοὺς κανόνας καὶ μὲ δίχως κανένα κανόνα ἤμπορεῖ νά παραγάγῃ κανεὶς ἀριστουργήματα. ἤμποροῦν, λοιπὸν συμφῶνως πρὸς ὅσα λέγει ὁ Ταῖν, νά παραχθοῦν ἀριστουργήματα κ' ἐδῶ καὶ ἂν τεῖνῃ κανεὶς πρὸς τὸν νεοιδανισμόν καὶ ἂν τεῖνῃ πρὸς τὸν νεοπραγματισμόν. Ὅπως δυνατόν νά παραχθοῦν ἀνοητοῦργήματα καὶ ἐν τῇ παρακολουθήσει νεοιδανικῶν δογμάτων. Καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἔχει δίκαιον ὁ κ. Γρυπάρης συμπαθῶν (διότι εἶνε δικαίωμα τῆς ἰδιοσυγκρασίας του) τὸν νεοιδανισμόν καὶ ὁ κ. Ζαχαριάδης ζητῶν δι' ὅλους τὴν ἐλευθερίαν τῆς αἰσθητικῆς συνειδήσεως» . . .

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΣΤΗΝ ANNABEL LEE :

Τὸ ποίημα μὲ τὸν τίτλον τῆς Annabel Lee κλείνει τὸ δίχως ἄλλο τὴν ἔκφραση τῆς ἀσβεστης ἀγάπης μὲ τὴν ὁποίαν ἀφοσιώθηκεν ὁ Edgar Poe στὴ γυναῖκα του ποῦ ἔχασε.

Ἰσχυρίσθησαν ὅτι αὐτὲς τὲς ἔξοχες στροφές τὲς ἐνέπνευσαν στὸν Poe ἄλλα αἰσθήματα, καὶ ὅτι δὲν εἶνε παρὰ μιά ἀπόκρισις σ' ἓνα ποίημα τῆς Mrs Whitman ποῦ δημοσιεύθηκε στὸ American Metropolitan μὲ τὴν ἐπίτιμον ὅτι θά διαβάζονταν ἀπὸ τὴν συγγραφέα τῆς «Λιγείας». Ὅμως, κατὰ τὴν γνώμην τῆς Miss Osgood ἢ Annabel Lee εἶνε δίχως ἀμφιβολία ἢ Virginia Poe. «Θαροῦ ὅτι εἶταν, λέγει ἢ Miss Osgood, ἢ μόνον γυναῖκα ποῦ ἀγάπησεν ἀληθινά, καὶ αὐτὸ ἀποδείχεται ἀπὸ τὸν ἔξοχο παθητισμὸν τοῦ μικροῦ ποιήματος τῆς Annabel Lee ποῦ αὐτὴ εἶνε τὸ θέμα του καὶ εἶνε βέβαια τὸ φυσικώτερον, τὸ ἀπλούστερον, τὸ τρυφερώτερον, τὸ πλέον συγκινη-

τικό απ' όλα του τὰ ποιήματα. "Ένα βράδυ εκεί πού τραγουδοῦσε, ἔσπασ' ἐν' ἀγγελιο. "Ολόκληρες βδομάδες ὑπόφερε πόνους φριχτούς. Ἡ κατάσταση της ἀπαιτοῦσε μεγάλες φροντίδες· ἐνῶ στή μικρούλα κάμαρη πού εἶταν πλαγιασμένη, καί δὲν εἰμποροῦσε ν' ἀναπνεύσει παρὰ διὰ τῆς ἑκταναν ἀγέρα μὲ τὴ βαντάλια, τὸ πλαφόν εἶταν τόσο χαμηλὸ πάνου απ' τὸ κρεββάτι της πού τ' ἄγγιζε σχεδὸν μὲ τὸ κεφάλι της. Ἄλλὰ ὁ Ροε βρίσκονταν τότε σὲ μιὰ τέτοια γενυρική κατάσταση, πού δὲν εἰμποροῦσαν μήτε καν νὰ τοῦ κάμουν λόγο γιὰ τὴ σοβαρότητα τῆς ἀρρώστιας πού ὑπόφερεν ἢ δυστυχημένη γυναίκα. Ἡ σκέψη πὼς ἠμποροῦσε νὰ πεθάνει τὸν ξετρέλαινε. Δὲν ἠμποροῦσε νὰ δουλέψει, εἶταν ἀνίκανος νὰ τῆς προμηθεῖται τὰ χρειαζόμενα, ἀνήμπορος ἀκόμα νὰ βρεῖ τὸ καθημερινό· τότε ἔπαιρνε τῶν ματιῶν του καί σέρνονταν ὥρες καί ὥρες μέσα στοὺς δρόμους, ἀφαρηγμένος, θῦμα τοῦ τρομεροῦ του ἐφιάλτη τῆς ἀπελπισίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΣΤΙΣ ΚΑΣΑΙΔ¹

Πολλὲς φορὲς στή λογοτεχνία συνέβηκε νὰ παρουσιαστῆ ἓνα βιβλίο ὡς μετάφραση παλιοῦ συγγραφέα. Ἄλλως τε, κάθε μέρα ἐπαναλαμβάνεται αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἄγνωστο γιὰ ποιὰν αἰτία. Δὲν εἶνε καί πολλὰ χρόνια πού, ὁ Ριέρρε Louys διὰν ἐπίπωσε τὰ Chansons de Billitis ἔγραψε πὼς αὐτὸς εἶτανε μόνάνα ὁ μεταφραστὴς κάποιου ἀρχαίου ἑλληνα ποιητή. "Ολοὶ οἱ φιλόλογοι ἐγάλασαν τὸν κόσμον νὰ βροῦν τὸν ἑλληνα ποιητή, ὅπου ἀνεκαλύφθη ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος Ριέρρε Louys εἶταν ὁ συγγραφέας. Θαροῦμε, ἂν δὲν εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι καί μὲ τὸ παρόμοιο συμβαίνει καί μὲ τις Κασίντες αὐτές. Πρὸ καιροῦ στὸν Mercure de France εἶχαν δημοσιευθεῖ μεταφράσεις ἀραβικῶν ποιημάτων ἀπὸ τὸν Franz Toussaint μὲ τὸν τίτλον «Jardin des Caresses», καί ὕστερότερα ἐβγήκε μιὰ ὁλόκληρη συλλογὴ ἀπὸ τὴν ὁποία καί ἐδιалέξαμε μερικὲς κασίντες. Ὁ μεταφραστὴς ἰσχυρίζεται ὅτι τὰ ποιήματα αὐτὰ γράφτηκαν στήν Ἰσπανία, τὸ Χαιῶνα, ἀπὸ ἓνα ἀραβὰ ποιητὴ τελείως ἄγνωστο καί βρέθησαν στὸ Τομπουκτοῦ ἀνάμεσα στὰ ἄλλα χαρτιά τοῦ παλαιοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σαντορέ. Στὸν δέκατο ἔβδομον αἰῶνα πρὶν ἀπ' τις ἐπιδρομὲς τῶν Τουαρέγκ, ἢ Τομπουκτοῦ εἶταν τὸ μεγαλειότερον πνευματικὸ καί ἐμπορικὸ κέντρο τοῦ Ἰσλάμ. Ὅταν οἱ ἀραβες διώχτηκαν ἀπὸ τὴν Ἰσπανία, πολλοὶ διαβασμένοι απ' αὐτοὺς ἤρθαν καί ἐγκαταστάθηκαν στήν ἐρημιωμένη σήμερα Τομπουκτοῦ. Ἀπ' τὸ περίφημον αὐτὸ πανεπιστήμιον σώζεται μόνον ἓνα Τζαμί. Ἐνας γέρος φυλάγει μερικὲς στίβες βιβλίων χωρὶς ἀξία. Σ' ἓνα πέτσινον σάκκο ἔχει ἓνα κουτάκι μὲ ἔγγραφα δικαστικά καλήφιδων, μὲ πουλητήρια καί ρητὰ τοῦ Κοραίου. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ καί μιὰ περγαμηνὴ στήν ὁποία εἶνε γραμμένες σὲ καθαρά ἀραβικὴ γλῶσσα κάμποσες Κασίντες.

Ὅταν ὁμως τὰ προσέξει κανεὶς πολὺ καλά καί τὰ παραβάλλει μ' ἄλλα ποιήματα τῆς αὐτῆς σχεδὸν ἐποχῆς καί τῆς ἰδίας καταγωγῆς καί τὰ συγκρίνει καί μὲ τὸ Ἀνατολικο-Δυτικὸ Δίψαν τοῦ Γκαϊτε θὰ ἀντιληφθεῖ ὅτι ἔχουν γραφθεῖ ἀπὸ ἐγκέφαλον εὐρωπαϊκό, σημερινό, ποισιμένο ἀπὸ τὴν ἀνατολίτικη ὁμορφιά. Ἐτοὶ ὑποθέσαμε διαβάζοντας προσεχτικὰ αὐτὴ τὴ συλλογὴ καί τὸ γράφουμε δίχως τὴν ἀπόλυτη βεβαιότητα ὅτι δὲν ἀπατώμεθα.

¹ Κῦττα σελίδα 294.